

तपविव्यार

[वरसी तपना भट्टात्म्य साधे]

પ્રકાશક

ધીરજલાલ ટાકરશી શાહ
ધી ન્યોતિ કાર્યાલય લી પાનકાર
નાકા જુમામસ્જિદ સામે અમદાવાદ

પ્રથમાવૃત્તિ

ઈ સ ૧૯૩૭ વિ સ ૧૯૯૩

મુદ્રક

ધીરજલાલ ટાકરશી શાહ
ન્યોતિ મુદ્રણાલય, જુમામસ્જિદ
સામે પાનકાર નાકા, અમદાવાદ.

લેખકનું નિવેદન

જૈન જીવન સાથે તપશ્ચર્યાને ગાઢ સંબંધ છે, અને તેથી તે સંબંધી જૈન સાહિત્યમાં સ્થળે સ્થળે વિવેચનો જોવામાં આવે છે, તેમ છતાં તે સંબંધી સ્વતંત્ર રીતે બહુ ઓછા નજરે પડે છે તેમણે ગૂંજગતી ભાષામાં તેની ખાસ ખામી જાણ્યા છે આથી તપ સંબંધી વૈજ્ઞાનિક દષ્ટિએ અને પાશ્ચિમીય વિદ્વાનોના અનુભવો વાના તાગજુવાળુ, જુદી જુદી દષ્ટિએ વિવેચના કરતું એક પુસ્તક તૈયાર કરવાના મનોરથો કેટલાક વખતથી મનમાં ઘોળાયા કરતા હતા.

એવામાં જો મનો ધીને સાકાર કરાવે એક સુભોગ સાપડયો મોખ્યામાં (આફ્રિકા) જેટલે દુર દેશાવર વસતા, મારા સુહર્દ શ્રીમત્ જગજીવનદાસ શીવનાન શાહનો એક પત્ર મળ્યો જેમાં તેમના ખામ્ય સ્નેહી ડૉક્ટર મનસુખનાન તાગચદ શાહના ધર્મપત્ની શ્રીમતી કુસુ મમહેને વરસી તપ કર્યાના અને તેની પૂર્ણાકૃતિ પ્રસંગે કોઈ પ્રસાદ પુસ્તક બેટ આપવાની ડૉક્ટર શ્રીયુત મનસુખનામની ઇચ્છાના સમાચાર જાણ્યાં-યા.

મે તપના ઉદ્ધાપનમાં તપને લગતા કોઈ પુસ્તકની જ યોગ્યતા
 માની, અને મારા તે વિચારને સમર્થિત મળતા આ પુસ્તક—
 રચનાનું કાર્ય હાથ ધર્યું પૂરતી માહિતી ધરાવતા તથા મબ્બી સ્વતંત્ર
 પુસ્તકના અજાણે આ પુસ્તકમાં આપવામાં આવેલી માહિતી માટે
 લગભગ ત્રીસથી પાંચસ સસ્કૃત, પ્રાકૃત તેમજ બીજી ભાષાના મયોનો
 આધાર લેવામાં આયો આ ઉપરાંત આજનું વિજ્ઞાન તપની બાગ
 તમા શુ અભિપ્રાય ધરાવ છે ન રજૂ કરવા પાશ્ચિમાત્ય વિદ્વાનોના
 અનુભવોનું તારા કાઢ્યું અને બાગ સમયથી જેની રિવેચના મનમાં
 ને મનમાં આપ્યા કરતી હતી, તે નધાનો સ્વકાર સાધી આ પુસ્તક
 કેતુ નિર્માણ કર્યું આ પુસ્તકના નિર્માણમાં રવાનુભવોનો પણ
 ઠીક માથ સધાવો છે વિશેષ પરીક્ષા તે વાચકોના જ હાથમાં
 સોંપુ છું

આ પુસ્તકની પ્રકાશનનું શ્રેય ડા મનસુખવાયભાઈ તેમજ
 તપસ્વિની કુસુમનર્દનને યો છે તેમજ તેમાં સ્વકાર ને સરાહ આપી
 પ્રેરક બનનાર મીયુત જગજીવન સિવવાય શાહનો પણ અને
 આભાર માનવો રહ્યો કારણ કે તે મર્વેની જ્ઞાનપ્રચાર સબંધમાં
 આ હિંદુ જગત ન ચલ્ય હોત નો લાગે જ આ પુસ્તક તૈયાર
 કરી રાખ્યું હોત

તપસ્વયો સમીપે રસ ધરાવનાર સ્ત્રી-પુરુષોને આ પુસ્તક
 અમુક અંગે પણ માર્ગદર્શક નિવડશે નો મારો અમ સંજ્ઞા થરા
 લેખીશ

ધી જ્યોતિ માર્ગવ લી }
 પાનકોન ૩, અમ ૧૯૫૨-
 ફાગલ ૧ / મ ૧૯૫૩ }

સેનક
 ધીરજ વાન દોશરતી માલ

વિષયસૂચી

	પૃષ્ઠાક
૧ જૈન ધર્મમા તપને મહત્વનું સ્થાન	૩
૨ તપનો અર્થ	૫
૩ તપની રાત્રિ	૬
૪ તપના બેદો	૧૦
૫ અણુરાણુ તપ	૧૧
૬ ઉણોઠરી તપ	૨૬
૭ જ્વલિસ ક્ષેપ	૩૧
૮ મસપગિત્યાગ	૩૩
૯ નાયકનેશ	૩૪
૧૦ મળી ના	૩૪

૧૧	પ્રાયશ્ચિત્ત	
૧૨	વિનય	૩૫
૧૩	વૈનાવન્ય	૩૭
૧૪	૨નાધ્યાય	૩૭
૧૫	ધ્યાન તપ	૩૮
૧૬	કાયોત્તમર્ગ	૩૯
૧૭	તપના વિવિધ પ્રકારો	૪૦
૧૮	તપ કેવી રીતે કરવું જોઈએ ?	૪૧
૧૯	તપના સામાન્ય નિયમો	૪૪
૨૦	તપ અને ઉદ્યાપન	૪૭
૨૧	તપપ્રણાલિ	૪૮
૨૨	વરસી તપ મહાત્મ્ય	૪૮
		૭૩

જયોતિ ગ્રંથમાળા

મકાશિત પુસ્તકો

૧ શાનુંજયોદ્ધારક સમરસિલ્લ
લેખક શ્રી નાગકુમાર મકાલી

B A L L B

(ઐ નવનકયા) કિ ૦-૧૩-૦

૨ જૈનોની શિક્ષણસમરથા

લેખક ધીગજવાન ટોકરશી શાહ.
(નિમધ) કિ ૦-૨-૦

૩ સમસ્ત ભારતનર્પની

જૈન શિક્ષણ મ સ્થાઓની

વર્ગીકૃત યાદી

સ ધીગજવાન ટોકરશી શાહ

ધીગજવાન ધનજીભાઈ શાહ.

કિ ૦-૩-૦

૪ મુજગવેધી ભાસ

(ટીપ્પણુ વિવેચન સાથે)

સ મોહનલાલ દલીયદ દેસાઈ

B A L L B

કિ ૦-૩-૦

૫ નવયુગનો જૈન

લેખક શ્રી મોતીયદ ગિરધરલાલ

કાપડિયા, સોલીસીટર

કિ ૧-૦-૦

૬ તપ નિચાર

લેખક ધીગજવાન ટોકરશી શાહ

કિ ૦-૪-૦

ધી જ્યોતિ કાર્યાલય લીમીટેડ

અટલે

સુદરહાપકામ કરી આપનાર
ઓક શુદ્ધરથોએ અમારી
પાસે જુદી જુદી જાતનું હાપકામ
મગરી સનેલ મદદે કરી છે
હાપકામના મોટા એકસ અને
સ્ટોન કામ પણ લેવામાં આવે
છે સ્વચ્છ કામ આપનાર ઉભવ
અને જોડણીના નિવર્તો મુજબ
મુકે મશીન થાય છે એક જ
વખત મામ મગરી ખાતી કરો

મનપસંદ પુસ્તકો પુરા
પાડનાર

અમારી પાસે માર્શિક, સા
માજિક નજકી અને તમામ
વિષયના પુસ્તકો, લેમજ ગ્રામીણ
પ્રસ્થાન દક્ષિણમૂર્તિ, નવજીવન,
ગૌરવ વગેરે મર્યાના પુસ્તકો
ગ્રામ પ્રમાણમાં મધ્યવામાં આવે
છે અને માલકોને નાજની કમી
ગતે પૂરા પાડવામાં આવે છે
વધારે જાણવા સૂચીપત્ર મગાવો

આજ સાહિત્ય

અમારા તરફથી જાણકોને
રસમય વાચન આપનાર જીન
મહાપુરુષોના જીવનચરિત્રો ગજુ
કરતી 'જાણ મધાવળી' અને
સાર્વજનિક વિદ્યાર્થી વાચનમાં
માળાના પુસ્તકો મદદ પડે છે

જીન જ્યોતિ

માપ્તાદિક મદદ પડે છે
તિર વિચારો અને છેલ્લા મમાયાર
પુરા પાડે છે તમામ ધંધાની
જાહેરાત માટે એ સુદર સાધન છે
વાર્ષિક લવાજમ ૩-૨૫-૦
પરદેશમાં ૫-૮-૦

ધી જ્યોતિ કાર્યાલય લીમીટેડ

પાનકોટ તાલુકા, જુમામરજીદ સામે, અમનાવાદ

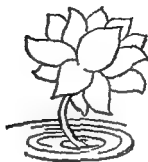
કર્તૃત્વ -

શ્રી તાનાવદ અમથાભાઈ શાહ

૧ મ ઈ સ ૧૯૦૦

અવમાન ૬ સ ૧ ૧૧

== સ્મરણાંજલિ ==

સ્વર્ગવાસી પદ્મપૂજ્ય પિતાશ્રી
 શ્રી તારાચંદ અમથાભાઈ શાહ
 તથા
 પૂજ્ય માતૃશ્રી મણિબહેનની
 જીવન સ્મૃતિને

પૂજ્ય સયો ! તમારો દેહ પરોવવાનો છે, પણ તમારા સ્મરણો
 તો આજે પણ સ્મૃતિપ્રત્યક્ષ છે જના ક્રમગતિ, નિર્મળતા અને
 વમ પ્રેમ જોડે છે, આ આ તમારી તમજીગ ખડી થાય છે અરેખ
 તમે શાન્ત અને માનવપ્રેમી હતા તમારી જીવનક્રિયા તો જાણ
 સેવાનું જ પ્રતિષ્ઠિત ! અસ્કાંત, નત, નિયમ એ જ તમારી શ્વાસોશ્વાસ
 અનનાયુક્તો

અગ્રે સ ગુણોની સુવામ શ્રે તો અને દેહ બામમા રાજતો
તમારો આત્મા અને એમાથી ઝડતો વિદુદ્ધ રનેહ મારા જેવા અનેની
વાત્સલ્યભૂમિ તો આજે એ અમારી વચ્ચેથી ખસી જઈ વિગદનું
દઈ મૂકતો ગરો છે પણ એ જ્યાં હશે ત્યાં સુવામ પ્રમગવતો હશે,
એ વિશ્વાસ જ આજનું અમારું પ્રથમ આશ્વાસન છે

ધૃપી અ પ વનમા જ તમારું આયુષ્ય-કમળ કાળરૂપ હતીએ
ચૂની લીડુ! શુ તમારી અને અમારી વચ્ચેની ભવિન્યના એમ જ
હશે! કે એ દિવ્ય અરમરો પોતાને દિવ્યભૂમિમા વાસ કરવા
કૃષ્ણગમન કરી મરા હશે!

તમારી અનિમ સમયની શુભનક્ષા શુભરોમ અને શત્રુની
આમાલીની જાણ એના જ સૂચક છે અત સમય સુધી મત-પરમ
ખાગ પળુ ન જુ વા, છેડા આમે પા નમા! સુખમાથી ' ભજ
મહારીઃ ભજ મહારીઃ ભજ મન મહારીઃ 'નું રાગ આલુ જ
હવે ખરેખર તમે દુલીએ જાણ્યું ને મરીએ જાણ્યું

રેનેહમર્તિ! નાની વયે વિભા મધને પણ મુદ્દા ખર્ચે મેળવી
છે તમને જોનાર ને મેભાગનાર મહ આજે એમ વે છે કે ' જાનાર
તો જાતા રહ્યા, મરણુસ એના સાબરે!

ભૂલે આજે તમારો સ્થૂળદેહ મારી નજરે ન દેખાય, પણ
માનનારૂપે માપ માગ અત કમ્બુમા સ! વાસ ખરી ગયા છે! નાની
વયે ધર્મ મંરકારોથી જીવનને મધમરતુ મનાવનાર જૈનધર્મ અને
જૈન અમાજ પ્રતિ મારો પ્રેમ દદ કરનાર મારી આજની જીવનની
સવ મેપતિને પ્રમથી પ્રમટાવનાર એવા હે પૂજ્ય પિતાથી તથા
માતૃથી! તમારા પુણ્ય રમણુ સત્ય મને શુભ માર્ગે પ્રેરતા રહો!

હું છું આપનો
મનસુખ.

મેટ નિમિત્તનો ઉદ્દેશ

જી જી

શ્રીયુત કેશવલાલ પુરુષોત્તમદાસ કામદારના પુત્રી,
અને મારા ધર્મપત્ની,

શ્રીમતી કુસુમે

અનાર્થ દેશમાં, સાગરપાર 'વરમીતપ'
કરીને જૈનધર્મના તપના ગૌરવને વધાર્યું
છે તે તપની પૂર્ણાહુતિ નિમિત્તે આ
નુહત્ત પુસ્તક

જ્ઞાનમેટ

તરીકે આપના સ્વક્રમણમાં મૂકવા
લાગ્યશાળી થાઉં છું આ અથના અમી-
રસનું નિરતર પાત કરી, જીવન માર્થક
કરવું એ આપના પુરુષાર્થ અને અખત્યા-
રની વાત છે

ગુણેશજી

મનસુખલાલ તારાચ દ શાહ

(ડૉક્ટર)

૬૩ જીવનરેખા

મેં સ્વામીશ્રી અને ધર્મપાતા । જીવન જીવી જાગૃતાગ શ્રીયુત તારાચ દ અમથાભાઈ શાહે, સમગ્ર જીવનને યત તપ અને સમમની કસોટી પર કસ્યુ હતુ સેવાને શીખ મના યો હતો । ખોગતાને રક્ષ પૂર્વ અપનાવી હતી અને જીવનનો મહીર અર્થ કરીને તેને માથે કસ્યુ હતુ

કોડિયાવાડ એમની જન્મભૂમિ તીબડી એમનુ વતન પિતાશ્રીનુ નામ અમથાભાઈ અને માતાનુ નામ નાનીમાઈ આ દ પતીને ધોઈ સ ૧૮૭૭ મા તેઓનો જન્મ થયો । બાળપણથી ધમસરકારોએ તેમ નામા વાસ કર્યો હતો । પ્રાથમિક કેળવણી સંપૂર્ણ કર્યા પછી તેઓએ અંગ્રેજી અભ્યાસ આગળ્યો હતો । અને તેમા મેટ્રીક ગ્રેડમાં આગળ રખા હતા ।

આ પછી તેઓએ વ્યવહારુ જીવનમાં મુકાબ્યુ પિતાશ્રી રૂનો ધધો કરતા પપુ શિક્ષણ ને સરકારના પ્રેમે તેઓ વહવાણુ શહે રમા દાહરાજ દાદરકુળ મા શિક્ષક તરીકે દાખલ થયા ત્યા પછી તેમણે શાળામાં સરકારમુખન ખીન્યા ને પોતાની સૌગમ સંતાને માં પ્રકટા મળા

જીવનની વ્યવહારુ જૂમિમાં એમને કરાચી ગ્રેડસે દૂર આકર્ષ્યા હ । ૧૯૦૦ મા ત્રીસ વર્ષની ઉમરે તેઓ વહાણુ વતન છોડી આગી ખાન્યા આગીને વતન મનાયુ આદી જકાત ખાતામા

(હન્ટમ ડિપાર્ટમેન્ટમાં) દસ વર્ષ સુધા કામ કર્યું, અને તે પણ પૂરી પ્રમાણિતનાથી

કેંગ્રીના વસવાટમાં પણ તેમની સેવાજાવના મદા જનમત ગદી જૈન કાન્ડુન્સમાં તેમણે સારો ભાગ લીધેનો. દેગવાસી સ્થાનમ્વાસી સધ પ્રત્યેની એમની જિ ઓખગની સેવા તે આજે પણ મદુ બાવપૂર્વક રમરે છે

તેઓથી વીસ વર્ષની ઉંમરે વિધુ થયેના, નાની ઉમર પણ મરીથી લખ ન ઝ્યા એને જીવનવિકાસની ઉત્તમ તક માની માનીને ઉભાથી અને જીવનભર આગિત તપ, ત્યાગ ને મેવાના સાધન બની ગયા

કેંગ્રીને વતન માની તેઓ મગચીમાં જ ગયા. જીવનની છેલ્લી પણ સુધી કેંગ્રી સેન્યુ ઇ સ. ૧૯૧૧ ના નવેમ્બરની ત્રીજી તારીખે એત્રીસ વર્ષની ભગ્યૌવન અવસ્થામાં, તેઓ પ્લેગના ભાગ બન્યા, અને ત્રણ દિવસની દૂક નિમારી ભોગવી સ્વર્ગધામ સીધાબ્યા પગુ માનવી મળના, એના મુદ્ત્યો થોડા મરે છે ?

કેંગ્રીના ઓક સન્જનનાના હૃદયમાં આજે એમના મુદ્ત્યો જીવતા છે, અને તેઓ માનપૂર્વક રમગળ પામે છે

તેઓથીના મુખત્રીયુત મનમુખનાન નાની ઉમરથી પણ પિતાનો વાગમે અને સરકારની સ્મૃતિ જનજીવી ન્લા છે એ અતિ આનંદની વાત છે નાની વયથી જ ધાર્મિક સરમગે, સાદિત્યપ્રેમ નો વયાશક્ય મેવાટિત તેમના માટે ઉજ્જવન ભનિધ્યની આગાદી કરી ગયા છે આજે હન્ડીએ કે તેઓથી પોતાના તન મન ને ધનને સન્માર્ગે વાપરી વધુ અરે વધુ માર્થક કરે ?

तपविवार

नमो तवस्त
तपने नमस्कृत हे।।

[૧]

જૈનધર્મમાં તપને મહત્વનું સ્થાન

જગતના દરેક ધર્મમાં ‘તપ’નો એક ધાર્મિક અનુષ્ઠાન તરીકે સ્વીકાર થયેલો છે. તેમાં જે ભારતવર્ષમાં તેનો વિકાસ વિવિધ રીતે થયેલો હોય તેનો મહિમા ધણે પ્રમરેનો છે. વૈદિક મંત્રા, બ્રાહ્મણગ્રંથો, ઉપનિષદો, બૌદ્ધ પિટકો અને જૈનાગ્રંથો તેના વિવિધ વર્ણનાથી ભરપૂર છે. રામાયણ, પુરાણો, બૌદ્ધ જાતકો તથા જૈન ધર્મકથાઓમાં તપસ્વીઓ તથા તેમના પ્રભાવના અત્યંત ગંભીર વર્ણનો પ્રાપ્ત થાય છે. આજે પણ ભારતવર્ષમાં પ્રચલિત લોકકથાઓ પૈકી ઘણક જ એવી લોકકથા હશે કે જેમાં તપસ્વીઓની અદ્ભુત શક્તિ ઓનો પરિચય નહિ હોય.

ભારતવર્ષના બીજા બધા ધર્મો પર દૃષ્ટિ નાખતા, જૈનધર્મે તપનો જે વિકાસ કર્યો છે, તે અન્યોક છે. અથવા એમ કહેવું જોઈએ કે, જૈનધર્મે આત્મસુધારણા માટે તપને મહત્વનું સ્થાન આપ્યું ■ અને તે માટેના તેના ચોક્કસ

નિવસો નાના-માટા નિવાસ, ઓ નની તખરપગ
નિવસોયો નાના માગો રહ-છ ઓ શૂવવરને
બન-૦૬ છે

જોનવર્મના મદન આગમ પ્રથેમાના દસરૈશપિઃ
મુખના પ્રા બમા ધર્મનો ઉત્કૃષ્ટ મન તરીકે ઉત્સેખ હવામાં
આના છે તમ નવા મજ પ્રકારે અદિતા સવમ અને
તપ વગાવવામ આગ્ય છે (ધમ્મા મગલમુચિટ્ટ અદિસા
મતમા તથો.)

ધર્મના આ અંગે તરીકે રાન, શીવ તપ અને ભાવના
સુવિચ્છન છે

દસ પ્રકારના ઉચમ આચાર તરીકે જાનાચાર, દર્શનાચાર
અગિર મ નપાચાર અને વીર્ષાચારની શ્રુતિ થાય છે

દસ પ્રકારના વનિધમમા પદ તપને ખાસ રથાન આપ-
વામાં આવ્યું છે

ઈતિ, મુની^૧ મન્ત્રયે^૨ મદયે^૩ મ્માય^૪ તાલ્યે^૫ /
મંમય^૬ તપ^૭ વોદ્યે^૮ વંધવેરવામિય^૯ ॥

આખેભનિ ૪ : ૨૦ તેવા ચાંચ નરખોમાં પદ તેને
વિદિષ રથાન પ્રાથ મય છે (૧) અગિર (૨) સિદ્ધ (૩)
અમર્ષ (૪) ઉપાધ્યાય (૫) સપ્ત (૬) રાન (૭) દર્શન
(૮) અગિર અને (૯) તપ.

તેથી ક્રમમાં અપેક્ષામાં કાળજીથી જે રીત રથાને
શ્રુતિમાં આવે છે, તેમાં પદ નપની ખાસ શ્રુતિ થાય છે

(૧) અગિર (૨) સિદ્ધ (૩) પ્રત્યક્ષ (૪)
અમર્ષ (૫) રથાન (૬) ઉપાધ્યાય (૭) સપ્ત
(૮) રાન (૯) દર્શન (૧૦) વિનય (૧૧) અગિર

(૧૨) બ્રહ્મચર્યપદ (૧૩) ક્રિયાપદ (૧૪) તપપદ (૧૫) ગૌતમ-
પ (૧૬) જિનપદ (૧૭) સયમપદ (૧૮) અભિનવ જ્ઞાનપદ
(૧૯) શ્રુતપદ (૨૦) તીર્થપદ.

યોગશાસ્ત્રમા કલિકાલ સર્વસ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય તપને જ
મનુષ્ય જન્મેનુ મહાન ફળ ગણાનતા જણાવે છે કે—

અદ્યશ્ચીન વિનાશસ્ય, શરીરસ્ય શરીરિણામ્ ।

સકામનિર્જરાસાર, તપ એવ મહત્ ફલમ્ ॥

મનુષ્યેનુ શરીર કે જે આજઝાન વિનાશ પામવાનુ છે
તેનુ મોટુ ફળ એ જ છે કે સકામ નિર્જરા કેનારુ તપ
જરુર

[૨]

તપનો અર્થ

તપની વ્યાખ્યા જુદા જુદા ધર્મોમા જુદી જુદી રીતે
કરવામા આવી છે કોઈએ અમુક પ્રતને જ તપ માન્યુ છે,
કોઈએ નવવાસ, કદમ્બજ લક્ષણ કે સૂર્યની આતાપનાને જ
તપ ગણ્યુ છે, તો કોઈએ કેવળ દેહ અને ઇન્દ્રિયોના દમનથીજ
તપની પૂર્ણતા સ્વીકારી છે પરંતુ તપના શુદ્ધ સ્વરૂપનો વિચાર
કરતા આ વ્યાખ્યાઓ પૂર્ણ ગણી શકાય નહિ. જોન ધર્મમા
તપની વ્યાખ્યા નીચે મુજબ કરવામા આવી છે —

રસરુષિરમાસમેદો ડસ્થિમજ્જશુક્ષ્ણયનન તપ્યન્તે ।

કમાણિ ચાશુમાનીત્યતસ્તપો નામ નૈરુક્તમ્ ॥

રસ, રુષિ, માસ મેદ, અસ્થિ, મજ્જા અને શુક્ર
(વીર્ય) તેમજ અનુબ કર્મો જેનાથી તાપ પામે તે તપ
કહેનાય કે મનનન કે શરીર મન આે આત્મા નણેની
શુદ્ધિ કરે તેજ તપ કહેવાય

માનસિક શુદ્ધિ શરીરશુદ્ધિથી દુષ્કર છે, પરંતુ શરીર-શુદ્ધિ સાથે તેનો ધનિક સંબંધ છે શરીરમાં રહેલું વિકારોનું વિષ દૂર થતા મન સહેજે શુભ વિચારોમાં તત્પ્રવીણ બની શકે છે જેના પરિણામે સમગ્રસુક્તિ તેજસ્વી બને છે અને પ્રસન્નતા, ગૌરવતા, પ્રેમ, કરુણા વગેરે લાવે ઉભરાવા લાગે જે, હિતસાધનો સુદર ઓત વહેવા લાગે છે અને આત્મશુદ્ધિની અજળ તમના જન્મે છે

વ્રત, નિયમ, જપ સ્વાધ્યાય, સત્સંગ, તીર્થયાત્રા એ બધા માનસિક શુદ્ધિ અર્થે જ યોગ્યથેવા છે, પરંતુ આત્મિક તપ એ બધામાં શ્રેષ્ઠ છે

દેહશુદ્ધિ અને મનશુદ્ધિ થતા તમામ પ્રકારના રોગો નાશ પામે છે, દેહનું સ્વરૂપ અત્યંત તેજસ્વી બને છે, મુખ પર અનૌકિક તેજ વ્યાપી રહે છે અને અનેક પ્રકારની લબ્ધિઓ (Powers) ઉત્પન્ન થાય છે

જૈનશાસ્ત્રોમાં તપથી ઉત્પન્ન થતી નીચેની લબ્ધિઓનું વર્ણન મળી આવે છે —

- ૧ આમર્ષઔષધિ—દુસ્તાહિના સ્પર્શ માત્રથી જ રોગીના રોગ દૂર થાય તેવી શક્તિ
- ૨ વિપ્રઔષધિ—પેશાબ સુવાગ્નિ અને ઔષધિરૂપ હોય
- ૩ શ્લેષ્મઔષધિ—શ્લેષ્મ " " " "
- ૪ મધ્મઔષધિ —ઝાડો " " " "
- ૫ સલિનઓતા—શરીરના સર્વ ભાગોથી સાબળી સકાય તથા એક ઇન્દ્રિયનું કામ બીજા ઇન્દ્રિયો વડે કરી સકાય તેવી શક્તિ
- ૬ ક્રુમતિ—બીજા માણસે કરેલા વિચારને સામાન્ય રીતે જાણી શકે તેવી શક્તિ

- ૭ તિલકમિત્તિ—શ્રીમદ્ માણસે કરેલા વિચારોને ખૂન
શ્રીમદ્ગુરુની ભણી શકે તેવી સમિતિ.
- ૮ અર્થો વિધિ—જાણી પચાસ, કસ, નવ વગેરે સર્વ
અવગણી સુકામિતિ દેખ અને રામ કુ કુ-
વને અમર્થ દેખ નથી સમિતિ.
- ૯ વિદ્યાના મિત્તિ—એક જ પચરે દરારે માણસ કુ કુ
શકે તેવી સમિતિ.
- ૧૦ જાણનામિત્તિ—સુરના મિલોની માદ વડે આપનામા
અમલ કરવાની સમિતિ.
- ૧૧ અર્થો વિધિ—કાલ પાનુ પચુ પ્રાણી મનુષ્યો સાથે
આપના વને કરીને મારી નાખવાની
સમિતિ.
- ૧૨ જાણી—સત્ગુરુ જૂત અરિ ને વર્તમાન એક કાળ
અમલવાની સમિતિ.
- ૧૩ જાણી—એને ને અને અમલ નિતર માદ રડ
નથી રમ જુસમિતિ.
- ૧૪ જાણી—એક જ અર્થ જુમળીને ત્યાં અનેક
રિતિમાને જાણી શકે તેવી સમિતિ.
- ૧૫ જાણી—એક જાણી રમુદિ વડે ધણ પચાસ
જાણી શકે તેવી સમિતિ.
- ૧૬ જાણી—જાણી રમુદિ દિનમાલમ છો જાણી
જાણી દાદ.
- ૧૭ જાણી—જાણી રમુદિ દિનમાલમ અમલ જાણી
જાણી દાદ.
- ૧૮ જાણી—જાણી રમુદિ દિનમાલમ ખૂન જાણી
જાણી દાદ.

૧૯ અક્ષીયુમહાનસી—એક જણુ ખાય તેટલો ખોરાક
હાય અગ્રાધારી ગમે તેટલા
ખાય તો પણ ન ખૂટે તેવી શક્તિ.

૨૦ વૈક્રિય—શરીરને ગમે તેવડું નાનું મોટું બનાવી શક
તેવી શક્તિ

૨૧ તૈન્મ્ય—શરીરમાંથી તેનેનેસ્યા મૂકી ગઈ ને ગમે
તેવાને માણી નાખે તેવી શક્તિ

૨૨ ગણુધર—ગણુધર પદ પ્રાપ્ત થાય તેવી શક્તિ.

૨૩ અર્હન્ત—અર્હન્ત પત્ની તમામ શક્તિઓ પ્રાપ્ત થાય
તે અર્હન્ત નિષ્ઠિ.

૨૪ ચક્રવર્તી—ચક્રવર્તીની તમામ શક્તિઓ પ્રાપ્ત થાય
ને ચક્રવર્તીની લખિ.

૨૫ બળદેવ—બળદેવની બધી શક્તિઓ પ્રાપ્ત થાય
તે બળદેવ નિષ્ઠિ.

૨૬ વાસુદેવ—વાસુદેવની બધી શક્તિઓ પ્રાપ્ત થાય
તે વાસુદેવ લખિ.

૨૭ વિદ્યાધર—અનેક પ્રકારની વિદ્યાઓ જાણનાર વિદ્યા
ધરપણુ જેનાથી ઉત્પન્ન થાય તેવી શક્તિ

૨૮ આદ્યારક—જેના વડે ઔદ્યારિક શરીરમાંથી આદ્યારક
શરીર બહાર કાઢી મહુ દૂર ગમન કરી
શકાય તેવી શક્તિ

૨૯ આકાશગમન—આકાશમાં ગમન કરવાની શક્તિ.

આ સિવાય બીજી પણ કેટલી- લખિઓના જ્ઞેન
શાસ્ત્રોમાં વર્ણન છે

આજે શરીરમાંથી મહાન શક્તિઓ જોઈ આપણે આશ્ચર્યમાં
પડી જઈએ છીએ, એવી તાકાતોને કાષ્ટ દેવોસહાય માન
વાની પ્રથમા એવા વાગી જઈએ ગ્રીએ પણ વાસ્તવિક રીતે એ

- ૧૭ સિદ્ધિમતિ—શીખ માણમે કહેના વિચારોને ખૂન
ગ્રીબુવથી નક્કી થોકે તેરી સમિત.
- ૧૮ સ્વર્ગવધિ—જાગે, પેસાત, કેસ, નાન વગેરે સર્વ
અવધે મુસાસિત હોય અને રાગ દુઃખ
વાને અમથ મેલ તેરી સમિત.
- ૧૯ વિદ્યાબા બુ—એક જ પમરે હાનરો માર્ગ દુઃખ
મોકે તેરી મમિત.
- ૨૦ જાપમાળ—મૂર્વના કિંગ્લોની મદ વડે આકાશમ
અમ્મ કલવાની સમિત.
- ૨૧ અગ્નીવિષ—કેઇ પત્ન પમુ પ્રાણી મનુષ્યો સાપ
આપણ વગેરે કરીને મારી નાખવાની
મમિત.
- ૨૨ પેશા—અનુના જૂત જલિન ને વનંમજ કબે કાગ
અનુવાની સમિત.
- ૨૩ પેશાકુદિ—એને મદ અને અર્ધ નિરતર મદ રા
ની રમ જસમિત.
- ૨૪ બીરજુદિ—એક જ અર્ધ અંજાગીને ના અનેક
વિભાગન વત્તો થોકે તેરી સમિત.
- ૨૫ જાગુમની—એક જાથી સ્વપ્નદિ વડે મલ્લ પુનઃન
વત્તો થોકે તેરી સમિત.
- ૨૬ હાપા—એનો પત્નીન વિવશાસ છોડ એરી
જાગુ દેવ.
- ૨૭ કપાલ—એનો પત્નીન વિવશાસ છોડ એરી
મો દુઃખ.
- ૨૮ અપા—એનો પત્નીન વિવશાસ છોડ એરી
મો દુઃખ.

૧૯ અક્ષીણમહાનભી—એક જણ ખાય તેટલો ખોરાક
હાથ અગ્રાધથી ગમે તેટલા
ખાય તો પશુ ન ખૂટે તેવી શક્તિ

૨૦ વંકિય—શરીરો ગમે તેવું નાનું મોટું બનાવી શક
તેવી શક્તિ

૨૧ તંબ—શરીરમાંથી તેજોનેસ્થા મૂળી શક ને ગમે
તેજાને માળા નાખે તેવી શક્તિ

૨૨ ગણધર—ગણધર પા પ્રાપ્ત થાય તેવી શક્તિ

૨૩ અર્હન્ત—અર્હન્ત પની તમામ શક્તિઓ પ્રાપ્ત થાય
તે અર્હન્ત-લિપિ.

૨૪ ચક્રવર્તી—ચક્રવર્તીની તમામ શક્તિઓ પ્રાપ્ત થાય
તે ચક્રવર્તીની લિપિ.

૨૫ બળદેવ—બળદેવની બધી શક્તિઓ પ્રાપ્ત થાય
તે બળદેવ લિપિ.

૨૬ વાસુદેવ—વાસુદેવની બધી શક્તિઓ પ્રાપ્ત થાય
તે વાસુદેવ લિપિ.

૨૭ વિદ્યાધર—અનેક પ્રકારની વિદ્યાઓ બાળુનાર વિદ્યા
ધરપણુ જેનાથી ઉત્પન્ન થાય તેવી શક્તિ

૨૮ આદ્યારક—જેના વડે ઔદ્યગિક શરીરમાંથી આદ્યારક
શરીર બહાર કાઢી મહુ દૂર ગમન કરી
શકાય તેવી શક્તિ .

૨૯ આપસગમન—આકાશમાં ગમન કરવાની શક્તિ.

આ સિવાય બીજી પણ કેટલીય લિપિઓના જોન
શાસ્ત્રોમાં વર્ણન છે

આજે શરીરમાંથી મન શક્તિઓ જોઈ આપણે આશ્ચર્યમાં
પડી જઈએ છીએ, એવી તાકાતોને કોઈ દેવોસહાય માન
વાની પ્રથમ મેરવા ત્રાગી જઈએ છીએ પણ વાસ્તવિક રીતે એ

“આ બારે જાતની તપશ્ચર્યા એ શુદ્ધ કરેલી રસાયણ છે આજના વૈજ્ઞાનિક જમાનાએ બાયો-મિસ્ટ દવાઓની શોધ કરી બાર જાતના ક્ષારથી તમામ દર્દો નાબૂદ કરવાની હિમત કરી છે, તેમાંથી અનંતગુણુ ખાતરીવાળી—જાની પુરુષોએ અનુભવથી સિદ્ધ કરેલી આ પણ બાર જાતની રસાયણ છે ”

આ અભ્યતર તપશ્ચર્યા અને બાહ્ય તપશ્ચર્યા, જેને ‘જાની પુરુષોએ અનુભવથી સિદ્ધ કરેલી અનંતગુણુ બાર જાતની રસાયણ’ કહેવાય છે, તેના બારમાંથી એક એક બેદ પર પણ ચર્ચા કરવા જતાં અમના અથ લાગાય, એવી તેની મહત્તા છે એમાં શરીર, મન અને આત્માને ચિકિત્સાવાળા મહાન તત્ત્વોનો ખજાનો છુપાયેલો છે, ને કાંક અનુભવી તેની મજા માણી કે કથી શકે છે અત્રે તે બાર અગોત્ર સદેપમા ક્રમસઃ વિવેચન કરીશુ

[૫]

અણુશાસ્ત્ર તપ

અશન, પાન, બાહ્ય અને સ્વાત્મિક આ ચારે પ્રકારના આહારનો ત્યાગ કરવો તેને અણુશાસ્ત્ર કહે છે અશન એટલે શાટલી-લાત વગેરે બોજન પાન અર્થાત્ દૂધ-પાણી-અગ્નિ વગેરે પીવાની વસ્તુઓ બાહ્ય એટલે ફળ-મેવો વગેરે વસ્તુઓ, સ્વાત્મિક એટલે લવીંગ એનાયતી વગેરે મુખવાસ

આ અનશનના ૨ બેદ છે [૧] ઇતરિક—મર્યાદા યુક્ત [૨] નિરવકાશ—જિદગી પર્યંત

મર્યાદાયુક્ત અણુશાસ્ત્રને સમાપ્ત રીતે ઉપવાસના નામ થી જ ઓળખેવામાં આવે છે

નેઈએ, કે ઉપવાસ ક્યાથી નર્થાત જૂખ્યા ગદનાથી આપે
 દુનખા થઈ હાલજવાન થવાના નથી જ, અથવા તો થોડીક વાગમા
 જમીન પર દૂરી થડી મરી જવાના પણ નથી જ, એવો ઠાઠ
 પાણુ ભય રાખજો નહિ. લોકોમા એવી રીત મનાતુ આવ્યું
 છે, કે થોડો વખત પણ જૂખ્યા ગદનાથી માણસ મરી જાય
 છે, અને એનું જે મનથી માની લીધેનું હોય તો જરૂર તે
 માણસ જૂખ્યો ગદનાથી મરી જાય પણ ખરો જે માણસને
 ઉપવાસનું જ્ઞાન નથી, જેને તે વિષેનો માત્ર જ ખ્યાન નથી,
 તેવો માણસ જો સાત કે દશ દિવસ ઉપવાસ કરે તો મગજ
 પણ પામે કારણ કે તેણે મનથી માની લીધું છે કે જો
 માણસ તેટલી લાંબી મુત સુધી જૂખ્યો ગદે તો જરૂર મગજ
 પામે. એ ઉપરથી મનનો શરીર ઉપર ફટકો કાઢ્યું છે, તેનો
 નિશ્ચય થાય છે આ તકે મારે તમને બાર મૂકીને કહેવું
 નેઈએ છે, કે જેમ મનથી ઉપકું (ખોટું) કામ થાય,
 તેવી જ રીતે બીજી તરફનું સાત કાર્ય પણ મનથી કરી શકાય
 છે, અને જો તમે મનની શક્તિ પ્રબળ ■ એવું ખાતરીથી
 માનો, તો ફક્ત મનથી જ ગમે એવી ભયકર માતંગી
 માથી સાગ્ન થઈ શકો અને મને સાગ્ન થવાને માટે દૃઢ
 સંકલ્પ કીધો, એ જ મનની બીજી શક્તિ છે

“દેવકમા, ઉપવાસથી સાગ્ન થવું હોય તો તમારે સૌથી
 પહેલા ઉપવાસ મનથી બધી જાતની ધાસ્તી અને શીકર
 મનમાથી કાઢી નાખવી.”

ઉપવાસની જરૂર અને ઉપવાસ કેવળ મનની શક્તિ પર
 આધાર રાખે છે, એ વાતનો ચિંતા કર્યા બાદ, એ જ લેખક
 ઉપવાસથી શરીર પર શું અસર થાય છે, તે વિષે ચર્ચા કરના
 આગળ જણાવે છે કે

ઉપરનાથી સંશિષ્ટ ડી ગયા તીવ્ર અવસ્થા સ્ત્રી વસ્તુમાં
મદાર નીકળે ત્યારે તે એવો એક અવસ્થા અને આપણ
એને પુરાંને એ છે કે ઉપરના અવસ્થા વડે વડે એમ
ઉપર થશે, જાહેરના અવસ્થા પાંચ નવ ઉપરના જાહેર
મુખમુલો દુરંદે અવસ્થા એમ જાહેર અવસ્થા એમ થશે
જાહેર નીચે છે અને અવસ્થા આપણ એમ થશે એ
જાહેર એ દેખાડે છે કે ઉપરનાથી થઈ જાહેર થઈ થઈ
શિષ્ટ અને જાહેર અવસ્થા કે એવો અવસ્થા સુધી થઈ
શિષ્ટ અને જાહેર અવસ્થા એમ થઈ અને અવસ્થા એમ
અને પુષ્ટિશક્તિ તત્ત્વેરે સ્ત્રીના અવસ્થા વડે થઈ
અવસ્થા એમ થઈ અને તમે (ઉપરના વસ્તુ)
પેના જાહેર ઉપરનાથી નામ છે, અવસ્થા બીજા અવસ્થા
શ્રીએ ન બોલાવે અને અવસ્થા એમ થઈ એમ થઈ
થાવતું એમ થઈ છે, કે જે સ્ત્રીને તદુપર અવસ્થા
ગીત હોવાથી અને ઉપરનાથી એમ થઈ છે, તેમ
મુખ્ય કારણ આ જ છે

* સાધારણ જારી તદુ સ્ત્રીના અવસ્થા એવો એમ
(શિષ્ટ) અવસ્થા એવો એમ થઈ નહિ પણ એ અવસ્થા વડે
શિષ્ટના લાગે તે અવસ્થા કે સ્ત્રીની નીચેની છે અને અવસ્થા
સ્ત્રીની ઉપરથી બધી નીચેનીએ અવસ્થા તેમ જાહેર તે
ઉપર અવસ્થા આપણ નહિ અવસ્થા એમ થઈ તે તમારે ખાસથી
જાહેર કે એક વખત એવો આપણે કે અવસ્થા તમારું એમ થઈ
અવસ્થા અવસ્થા અવસ્થા અવસ્થા એમ થઈ અને અવસ્થા
જાહેર અવસ્થા એમ થઈ (Chronic) એમ થઈ અને
જાહેર સાધારણ અવસ્થા એમ થઈ અને અવસ્થા એમ થઈ
થઈ થઈ તમારું જાહેર થઈ સાધારણ રીતે એમ થઈ
જાહેર પશ્ચિમ તરફની Allopathy નામની એવો સિદ્ધાંત

ચાનુ ગીને જો છલજો લીધા કર્યા તો ને પ્રધાજો સાથે થોડો-
ધણો પણ ખેરાક આપવાની કદિ હોવાથી મરણ ચોક્કસ
નીપજવાનુ જ

“ જ્યારે તમે હુ ખથી પીડાતા હો ત્યારે ખોગક લઈ તમારી
હોજીને તકલીફ આપવી એ ખરેખર એક મુન્દો જ છે
આ વાત ખોગી છે, એમ પુગવા કરના માટે કોઈ પણ ડોક્ટર
અથવા વિજ્ઞાનશાસ્ત્રી [Scientist] ને હુ ખુધી ચેલેજ કરું
છું (એમ મેકેડેન કહે છે) જ્યારે તમે અખત દર થી પીડાતા
હો, જેવા કે ફેફસાનો વગમ (Pneumonia) તાવ વગેરે
વગેરે, ત્યારે ચોક્કસ માનજો કે તમારી નાડ તમાગ હાથમા
જ છે, આ બધા દરદો અનઅતના ચિન્હો છે,
તેનો અભ્યાસ કરો, તેઓ જે ચેનવખી આપે છે
તે શોખો અને જેવા તે ચિન્હો નજરે પડે
કે તરત જ ઉપવાસની રીત ચાનુ કરો આ એક ઉપાયથી
કરીને ધણાક વિકટ દરદોને તમાગ ઉપર ધસી આવતા તમે અટ-
કાવી શકો, અને એ ઉપાયની સાથે સાથે ખીજ સલાળના
ઉપાયો લેતા જશો, તો તમારે ખાત્રીથી જાણવું કે, આગરની
પડવું એ તમારે માટે એક અસાધ્યગણુ બનાવ થઈ પડશે.

“ મને યાદ છે કે મારી જિંદગીમા માગ ઉપર “ ન્યુમો-
નિયા ” ફેફસાનો સોજો વગેરે દરદોના ચિન્હોએ તો ધણીક
વખતે હુમનો કર્યો હતો, પણ જેવા તેઓ મને આવવા લાગ્યા
કે તરત જ, આર કે જ અકવાડિયા સુધી હુ ખી ચર્ચખીજાને પડી
રહેવાને બદલે, તેમ સાથ ને આગમચ, આખરી રીત હું અખ-
ત્યાર કરતો, જેથી ૩ થી ૫ દિવસમા હું તેઓનો છેડો આણી
શકતો એવી જ રીતે દરેક ગંભીર દરદોમા પણ થઈ શકે

‘ જ્યારે તમને લાગે કે તમે યાડી ગયા છો અને તમને
મૃત્તી જેવું લાગે, જ્યારે તમારા મુત્રાશય (kidneys) તેઓનું

દુશ્મન નથી, અને એ દુશ્મન નથી જ, એ વાત હું તમારા મન ઉપર ખાસ ઠસાવવા માગુ છું તે કાંઈ રાત્રે ભરાઈને આવતા ચોર તરીકે છુપાઈને આવતું નથી, તેમજ તે કાંઈ તમને હેરાન કરવા આવતું નથી તે તમને ફાયદો કરવા આવે છે તે ધજાખગ દાખવાઓમા તમારા સ્થૂલ શરીરને સાફ કરવાને માટે જ આવે છે

“દરદ માત્ર એક જ છે અને તે સેકડો જૂદા ગ્રંથાથી થઈ આવે છે તેના હળરો ચિન્હો દેખાય છે વૈદ લોકો તે ચિન્હોને તરેહવાગ નામોથી ઓળખે છે, અને તે ચિન્હોને જૂઠા જૂઠા દરદો તરીકે નામ આપવામા આવે છે, પણ તે બધા એક જ દરદના ‘પગિણામ’ છે અને અભ્યાસથી અથવા વ્યવહારોપયોગી રીતથી અથવા કુદરતી ઉપાયોથી જેઓ આરોગ્ય પ્રાપ્ત કરવામા સમજે છે, તેઓ દરેક મનુષ્ય માને છે કે દરદ માત્ર એક જ છે અને તે દરદ બહારની (Foreign) ચીજોથી એટલે કે નાવાયક ચીજો શરીરના લોહીમા જવાથી થાય છે

‘શરીરના જે જે અવયવો લોહી બનાવવાનું કાર્ય કરે છે કે જેમા ખગી જીવનશક્તિ ગહેલી છે, તેઓ દરદ થાય ત્યારે જાણવું કે પોતાની ફગ્ને બરાબર બળવતા નથી. તેથી લોહીમા જે હચરો ભેગો થયો છે તેને સાફ કરવા તે કચરાને બહાર કઢાડવો જોઈએ પરંતુ ત્યારે આ કામ બળવનાગ અવયવો અશક્ત થાય છે અને વિષમય પર્યત્ને લોહીમાથી બહાર કઢાડી શક્તા નથી ત્યારે મુશ્કેલી પડે છે, ત્યારે ગુચ્છણ જીવી થાય છે ને ત્યારે શરીરના અગત્યના અવયવોના કાર્યમા ખલેલ પેદા થાય છે એ અવયવો શરીરમાથી એ ઝેરોને ધકેલી કઢાડવાને અશક્ત થાય છે, ત્યારે તમાગી જિંદગી બચાવવાના ખરા ઇલાજ તરીકે તે

ઝેરોને મદાર કહા વાને માટે અવ્યવેને નેઓનુ હમેશર્નું [ખિગક પચાવવાનું] કાર્ય કરતા અ/કાવી એ દુ કરવાનાં કામમા રોખવાની તમને સૂચના કરવા માટે 'દમ્દ' દેખા દે છે' આ પ્રમાણે દર એક મ ત્યાર દેસ્ત છે”

આમ પ્રસ્તુત ચર્યામા રોગ કે દર્દને અશુભ તરીકે ન ઓળખાવના મનુષ્યના મિત્ર તરીકે ઓળખાવે છે ને એ દર્દને નાશ કરવા ઉપવાસનો ઉપાય બતાવતા બતાવે છે કે

“હવે તો ૪૦ થી ૫૦ દિવસના ઉપવાસ કરવાનું (અમે રીમામાં) સાધારણ ચર્મ પડ્યું છે અને નેઓએ એટલા ઉપવાસો કર્યા છે, તેઓને હું મળ્યો છું લાનામાં લાગે છે ઉપવાસ મે ને આબખો છે તે મિત્રે (૭૦) દિવસનો હતો ને કે અમલચન જેવું નામસે પણ ઉપવાસ એ જ અશક્તિ અને ખાઉધરા સ્થાવી થતા દર્દોને સામ્ય કરવાનો ઉપાય છે એક નામ ઉપવાસ ક્યાં પડી ગઈ પોતાની મેળે પોતાના ખર્ચ (ideal) નમુને ૧૦ વર્ગનું પ્રમાણ મેળવે છે’

આ રીતે મનાઈ મેકફેડન અમે મનો પોતાનો અનુભવ કહે છે, પણ દિવસો તેનાથી પણ વધુ તપશ્ચર્યા કરનાર જૈનમહુઓ આજે મૌનુદ છે મગચીમા હમણા જ એ સ્થાનકવાસી મુનિએ લગભગ સો જેટલા ઉપવાસ કર્યા હતા સીતેર ને એ શી ઉપવાસ કરનાર બીજા મણા સાધુઓ ધણીવાર જેવારેયા આ માસખમણુ તો આજે લગભગ પ્રચલિત જેવું થઈ ગયું છે *

જેનોની જાપ તપશ્ચર્યા માટે તો પરાપૂર્વથી જ છે સમ્રાટ અગરને જૈનવર્મા વિષે રસ લેવાનો પ્રથમ પ્રસંગ પણ એક યુવાન બાઈની તપશ્ચર્યાએજ સાપડ્યો હતો અને વધુ આજે જેવી વાત એ છે કે જૈન સાધુઓ કે ગૃહસ્થો આવી

* મુનિશ્રી મિથિલા ના પણ મણા ઉપવાસો કરવાની શક્તિ ધરાવે છે

તપસ્યર્થ કરવા છતાં, ઉપવાસો પર ઉપવાસો ખેંચવા છતાં, રોજના પોતાના ધાર્મિક ક્રિયાકાંડને જાળવી રાખે છે એટલે જ્યો તપથી શરીરને નિષ્ક્રિય થતું માને છે, તેઓને આ વાત ઉઠાહરણ રૂપ બને છે

આ બાબતમાં ખીજા પક્ષ પાશ્વિમાત્મ વિદ્વાનોના અનુભવો જોઈએ

“અમેરીકાનો પ્રસિદ્ધ તબીબી લેખક મી સીકનેર જણાવે છે કે ‘મારું કુદરતી મજબૂત શરીર બેકાયદેસર જોરાક ખાવાથી આગી પડ્યું હતું હું કદી દારુ પીનો ન હતો અથવા મ્હા કે કારી પણ લેતો ન હતો અને એક સુસ્ત વેજેટરીયન (અન્નફળ-શાક-આહારી) હતો, પણ ઘણું ખાવાથી તેમજ વખતસર ન ખાવાની મેદકારીથી મને અજીર્ણ (dyspepsia) નો ગેમ થઈ આવ્યો અને તે પછી મને તરેહવાર જાનના દગ્દો થવા લાગ્યા અને જ્યારે એનું થયું કે માન દૂધ પણ મને પાચન થઈ શક્યું નહિ ત્યારે મેં ઉપવાસના ઇલાજની તપાસ લેવાનો વિચાર કર્યો પહેલા આ વિમનો મારો અનુભવ નીચે મુજબ છે -

“પહેલે વિસે મને અતિગમ્ય ભૂખ લાગી તે અકુદરતી આગના જેવી ભૂખ હતી, જેને રોક અજીર્ણથી પીડાતો માણસ પીડાને છે ખીજી સવારે મને થોડી-જ ભૂખ છુટી અને તે પછી મારી મોટી અજાયબી વચ્ચે જોયું કે મને ભૂખ લાગી જ નહિ, કોઈ પણ જાનનો ખોરાક જાણે મેં કદી પાનું લીધો જ ન હોય તેમ જોરાક પર અરૂચિ જ થઈ ગઈ.

“ઉપવાસની આગમ્ય મારું માથું ૨-૩ અઠવાડીયાં સુધી ચાલુ દુખ્યા કરતું હતું તે ઉપવાસના માત્ર પહેલા જ વિસે દુખ્યું, કે જે પછી પાછું દુખ્યું જ નથી.

“બીજો વિશે મને ઘણી નવગણત થઈ હોય એમ લાગ્યું અને ઉઠતા મો સહેજ ચપ્પી આવે તેમ થયું હું ધગમાથા બનાવ ગયો અને આખો વિચ સૂર્યપ્રકાશમાં ખેસીને વાચવામાં ફાડ્યો. એવી જ રીતે તોળ અને એવા દિવસ સુધી રહી ગયો છુત્ત થઈ ગયું હોય તેમ મો લાગ્યું પરંતુ તે જ વેળા માગ મનની ગમ્મિ રહી હોય તમ વચ્ચે પાચમા વિચ પંજી મને સમ્મિ અવચા મારી અને મજબુતાઈ થઈ ભામે ચક્રમા પમે ચાલીને - ડચો અને વળી લખવાનું કામ પન મે કરવાનું શરૂ થયું એ અનુભવમાં મો જે વધુ આગતગી સામી તે મા । મનની ચપગતા સમધી હતી મગગ કે પ્રણ વાદ દગ્માલ મે કાર્ડ પન વળાએ વાચ્યુ લખ્યુ હોય તેના કરતા વધુ નમજનુ કાર્ડ આ દિવસોમાં હું કરી શક્યો હતો.

‘પરેના વાગ વિચમાં માટુ વગ્ગન ૧૫ ગતત ધ/યુ પનુ તેનુ કાગળ વિચાગતા મને પછવાડેથી માપમ પડ્યુ કે માગ શીંગના રનાયુ ભામે [missives] ઘણા જ નવગી દાનમાં આવી મેના હતા તેથી મારું શરૂ એટલુ બધુ વગ્ગનમાં થી ગયુ તે પછી આઠ દિવસમાં માન મે ગતન જ વગ્ગન પડ્યુ કે જે અમાચરનું નવાન કરેવાય ઉપવામના બધા વિચોમાં હું માગી રીત ઉપી હતો દરેજ જપોગના અને નવગાર્ડ સાચની પનુ માન ચપી કરાજ્યાથી અને હંડા પાનુએ રનાન કરવાથી પાઠી નાજગી જમાવી.

અવિચાર દિવસ સુધી મનેજ પનુ જોગક ન સેતા અને પીતામાં માન પાકી સિચાપ બીજુ હોંધ ન લેતાં તે દિવસે મને જાણાય કે આનર્ત માગ પચમા થાક અડવા લાગ્યો. પણ મને રુઝ રદવાનુ પસદ ન હોવાથી મે બારમે દિવસે નારગીને ગન પામે મારો ઉપવાસ લાગ્યો જે દિવસ સુધી

મે નાગીનો ગસ માત્ર પીધા કીધો, તે પછી
 મી બગના મેકેડેનની સનાહ મુજબ દૂધનો જોગક
 લેવાનું શરૂ કર્યું પહેલે દિવસે દર ક્વાર્ટ, અંકેક
 આમ ગરમ દૂધ પીવા લાગ્યો, બીજે દિવસે દર પોણા
 ક્વાર્ટ પીધું અને તે પછી અર્ધા ક્વાર્ટ લીધું—માને આઠ
 ક્વાર્ટસ [quarts] એટલે આશરે બાર બાટલો
 ભરીને દૂધ દિવસમા પીડું એ જો કે શરીર
 જીવંત રહે તેના કરતાં રહ્યું ગણાય ખરું પણ એ
 વધાગનો પ્રવાહી જ્યેષ્ઠ અદના અન્યથોને ધોઈ
 નાખી [flush] સાફ કરે છે અદના કીડા (Tissues) સ્નાયુ
 ભીંજાઈને પોષણ મેળવે છે અને અસાધ્ય રુઝાઈને પ્રણીક
 પુષ્ટિ શરીરમા આની દોષ એવું આપણને નાગે છે માગ
 પોતાના ખાનામા, એક દિવસમા સામાન્ય રીતે ૬ વંથો,
 કે જે ઉપવાસ પછીના ત્રીજે દિવસે ૮૦, ૧૫૦ ચોવીસ
 િસમા ૬૦ બનીસ રીતે વધે.

‘પહેલાં તો, માગમા એક અસાધ્ય રુઝાઈને શાન્તિ
 પે. થઈ, જાણે કે શરીરનો ફરેક થાકી ગયેનો તત્તુ, એક
 મિનાડી સગડીની પામે જમીને નિગત લેતી હોય તેમ, નિગત
 ભોગવતો હોય એવું મને લાગ્યું બીજે ફરફાર એ થયો, કે
 માગ મનની અતિ તીક્ષ્ણ જાતની અપમતા થઈ હું લખવા
 વાચવાનું કાર્ક ને માઈ કામ નિગત આપુ ગણવામા જ
 આનંદ પામતો અને છેલ્લે તારીંગિક શ્રમનાળુ કાર્ક પામ કામ
 કર્યા કરવાને મનમા ઉત્સાહ થવા કરતો”

આ પહેલી તપસ્યા પછી મી સી-વેગના અર્થથી થયેલા
 નમના દેખાવા તદ્દન નાબુદ થયા હતા, અને મો ઉપર
 પણ માગે શુભામી ગગ થઈ, મુખ ગળગળા જેવું થયું હતું
 તો પણ તે જોડેથી સતોષ થયો નહિ તે કદે છે કે—

‘ એક પર્ણ [પૂરેપૂરી] તપસ્યા મે હજી કરી ન હતી, એટલે કે ત્યાસુધી આપોઆપ જુખ લાગે ત્યા સુધી મે ઉપવાસ ચાલુ ગમ્યો નહોતો [માત્ર પચ દુખવા લાગ્યા નેથી જ પહેલો તપસ્યા છેડી હતી] મોં દવે મે બીજી તપસ્યા કરવાનું શરૂ કર્યું એ વેળા મે નાની તપસ્યા જ કરવા ધાર્યું હતું, પણ જુખ નિનકુલ જતી ગઈ, અને મારી અમત્યબી વચ્ચે મે જોયું કે આગળના જેવી નમજાઈ આ વેળા મને જગએ યાત્રી નહિ. હ રોજ હજી પાણીએ બેરાગ નાતો અને ખૂન રસીરસીને અથ લુછી નાખતો ૭ સવારે ચાઝ માછન ચાનતો અને તે પછી થોડીક દલબી વસ ત કરતો અને તે વેળા હ ઉપવાસ કરું છું અથવા જોગક ખાતો નથી એવો ખ્યાન મુદ્દલ આવતો નહિ. જાક વિસમ્યા નવ રતલ હુ એઠો થયો અને તે પછી આઠ દિવસ મે નારંગી અને અજી ઉપર કઢાડ્યા અને મારું વગન એથી જ મેળવ્યું મને કદી માયુ દુખવાની ફરીઆ. કવો પદી નહોતી હુ ઉપાડે માથે વગસા મા બહાર જતો અને કંડો પવન ફૂકાય તો એ હવામા બેસતો. કદી તો બાંત્રે મને કાંઈ અચા જ કરી શકતી ન હતી અને સૌથી વધુ બચવાનું તો એ છે કે મારામા કોઈ એવી સજિન બગાડ મથેની જણાઈ કે જેથી મારાથી એ- મિનિટ ૫૦ ૧૭ થી વિરા ગઈ શકતું નહિ. નવરાયની એકા મિનિટ મળતા (બીચુ કાર્ય ન હોવાથી) હુ ચુપાટ ખાતો. યા તો માથા ઉપર બેતો, એવી તરહવાગ શરીરિક અવળતા મારા શરીરમા બહુ જ ઉભરતી નીકળી.

સૌથી વધુ અમત્યની અને પુરતો બરોસો લોકાને આવે એવી વાત તો, કાગેજી ઇન્સ્ટીટ્યુશન” (Nutrition Laboratory of the Carnegie Institution of Washington) કે ત્યા ઉપવાસની તપાસ પુગતી જેઝ-

વાઈ સાથે અને મોટા પાયા ઉપર “સાયન્ડીરીક” રીતે કેટલોક વખત થયા ચાલુ થઈ છે, તેમાં કગવામાં આવેલા અખતગઓ છે વાચનાગને ખગ દરેકે મી. કાગનેશ્વરે ‘વિદ્યા’ (સાયન્સ) ની શોધખોળો માટે ઉપલુ મહાન ખાલુ સ્થાપવાને લગભગ નવ કરોડ જેટલા રૂપિયા આપ્યા છે તે ખાતાનો વડો પ્રોફેસર ફ્રાન્સીસ ડી બેનીડીક્ટ (Frances D benedict) છે, કે જે મહુ આગળ વધેનો અને ઉમગી ‘સાયન્ડીસ્ટ’ છે એ પ્રોફેસરે એક એવો સચો અધના કહો કે એક ઓગરો બનાવ્યો છે, કે જેની અદર કોઈ પણ માણસ દાખન થાય તો તેના શરીરના બધા અંગવોના કાર્યોની હીનચાનોની નોધ લેવાય છે, એ કેમ ચાન છે, લોહી કેમ ફરે છે, તેમજ દરેક અવયવ કેમ કાર્ય કરે છે તેની બારીકમા બારીક નોવ તે સચો સપૂર્ણ રીતે રાખે છે

‘ખુ આ સસ્થાના કેટલાક અભ્યાસીઓ ઉપર જ આ ઉપવાસના અખતગ કર્યા છે, એટલુ જ નહિ પણ કેટલાક બીજા બહારના માણસો ઉપર પણ તે અખતગ કરીને તે પ્રોફેસરે એલુ નક્કી કર્યું છે, કે કોઈ પણ સાધાગર માણસ બેધી સાન વિચ મિયકુલ બોગક વિના માત્ર પાણી ઉપર રહી શકે, અને તેથી તેને કોઈ પણ એલુ નુખસાન કે ઈજન થતી નથી ઉપવાસ કરતા તે માગસ રેક દિવસે એક ગતન વજન ગુમાવે છે પણ ઉપવાસ લાગ્યા એન્સે કે પાછો બોગક લેવાનુ શરૂ કર્યા પછી, ગુમાવવા વજનથી બમણ વજન તે મેળવ છે અને (પ્રો. બેનીડીક્ટ કહે છે કે) વજન પાછુ મેળવવાનુ કાર્ય વણીજ ઝડપથી થાય છે

“સાન વિચના ઉપવાસથી એલુ પુગાર થાય છે કે, ૮૧ (grammes) ગ્રામ નાઈટ્રોજન (nitrogen) ના

ધસારાનો ખાડો પૂરે છે, ન્યારે વગળાવત તેમ શ્રી રામ
નથી

“એક માણસને ઉપરામ કમરીએ ત્યારે ન જેવી તડ
મસ્તીમાં હોય છ, તેથી વધારે તડુગસ્ત અને વધારે સક્રિયતા,
૧૦-૨૦ કે ૩૦ ઉપરામ પછી, તે થાય છે ધરાને આ
વાન હમરા જેવી લાગશે, પણ મે (ઉપર કહેલા અમેરીકન
પત્રના અધિકારિએ) પ્રોત્તે કરીને જોયું છે કે કેટલા
માણસો પહેલા ઉપરામે ધીસગણી પગ ચલાવે સક્રિયતા નથી
લાતા પણ સીધામે ઉપરામે વિચારા થાય માર્ગે પ્રમાણે
માની શકે છે આથી જાણાર છે કે સક્રિય રાજા લેવાતા
જોગક્રમાંથી મળે છે એવી માન્યતા જૂનમરેની છે જોગકર્તુ
કર્તવ્ય માત્ર એટલું જ છે કે સરીગને આખા દિવસમાં સામે
લો ધમારો પૂરો પાડવો, એટલે કે હમગતથી જાગેના સ્નાયુ
ઓને દટાવ કઠવા કોઈ પણ વ્યવસ્થા જો ૧૬ જીપમ શરીરને
ઉઠાવના અથવા સમિત આપી રહેનો જ નથી એ ઉજ્જ્વલતા
અને સક્રિય તાલન જૂની જ રીતે મળે છે સારીરિક શાસ્ત્રના
અભ્યાસીઓ મહાન્ના દેખાવોથી જૂનમરેની માન્યતામાં પડેલા
છે ઉજ્જ્વલતા અને સક્રિય ખવાતા ખેરાકમાંથી નહિ પણ
ઉધ અને આગમમાંથી આવ છે ઉધના ક્ષણિકમાં મનુષ્ય-
શરીર, મહત્ત્વ કરવાની સ્થિતિ (Receptive Attitude)
મા લાય છે અને તેના મચાઓ એને કે સ્નાયુઓ વગેરે
સર્વવ્યાપક સમિત (All Pervading Cosmic Ener-
gy) વડે જર્મી થાય ■ આ સમિતમાં—ના સમિતની અદર
આપને મળીએ છીએ દરીએદરીએ છીએ અને શરીર
છીએ આ સક્રિય ઉધમાં ન્યારે આપણુ શરીર માહક ગુણ
માણસ જે છે ત્યારે તેમાં લાખન થાય છે અને તેથી જ
સવારમાં આપો જાગીએ ડીએ, ત્યારે આપણામાં નવું જીવન

ન્ય આગ્યુ હોય એમ આપણને લાગે છે

“ જોરાકથી અગ્નિ પણ ઉત્પન્ન થતી નથી. તે ગરમી પણ ચૈતન્યની જ છે મડદાની અદર ગમે તેટલો જોગક નાંખવામાં આવે તો પણ તેમાં ઉછળતા ધાવી સ્પર્શો નહિ. તદુગ્ત સ્થિતિને માટે જેટની ઉચ્ચતા જોઈએ, તેટલી ઉચ્ચતા ન હોવાની ફરીયાદ જે લોકો ધણા વર્ષો ધ્યા કર્યા છતાં હોય છે, તે લોકો જે ઉપનાસ કરે છે તો જોઈતી ઉચ્ચતા તેમને આપી મળે છે. શરીર તે શક્તિ ઉત્પન્ન કરવાનું યત્ર નથી, પણ શક્તિને એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ લઈ જવાનું કામ કરનારું યત્ર છે તે યત્ર ઉધ અને આગમના ક્ષણોમાં શક્તિ મેળવે છે અને જગૃત અવસ્થામાં તે શક્તિ ખૂટાડે છે.

“ ઉપનાસ અને લાઘણ એ તન્ન એક બીજાથી વિરુદ્ધ સ્થિતિઓ છે, દાખલા તરીકે કુ ગ્તના કાપ. વિરુદ્ધ સાધવાથી જેના શરીરમાં મગાડો થયો છે, એવો એક માણસ ઉપનામ કરવા લાગે છે, તે માત્ર પાણી પીને જ ચલાવે છે તેના મજા-શુદ્ધિના અવયવો હમેશા ગતિમાન રહેતા હોવાથી શરીરની અંતરે સધળો કચરો થોડા વિસમાં નીચળી જાય છે જેમ જેમ કચરો નીકળતો જાય છે તેમ તેમ તેની નાડી અને ઉચ્ચતા મગમગ સ્થિતિએ આવી જાય છે અને તેનો સ્વાસ સુગંધીદાર બને છે તેને તદુગ્ત બૂખ લાગવા માંડે છે, અને એ બૂખ જ ખરી બૂખ સમજવી.

‘ પછી તે માત્ર આગને આસ્તે જોગક લેવો શરૂ કરે છે, અને તે જોગક તે જીવી શકે છે તથા તેનું મૂળ વગ નાશુદ્ધ થાય છે ત્યારે ઉપનામ શરૂ કર્યા ત્યારે તેનું જે બળ હતું તે

મગતા દમણા તેનામાં ધણુ બળ આવેલુ તેને લાગે છે આમ થવાનુ કારણુ એ છે કે તેના થરો મનગદિત—ગુદ થવાથી પડેલા કમતા વધુ સમિત તે થરોદ્ધાર કામ કરી શકે છે

“ ઉપવાસ એ એક શાસ્ત્રીય (Scientific) યોજના છે, કે જે નડે રોગીષ્ઠ સ્વાસ્થ અને કચરો શરીરમાંથી દૂર કરાય છે ઉપવાસનુ પગિલાપ દમેશા લાભકારક હોય છે લાંચ અથવા શૂખમરો એ તે સિધ્ધિના નામ છે, જે સિધ્ધિમાં આપુને ભોળુ પોરચુ મળતુ ન હાય લાંચ અથવા શૂખ મળતુ પગિલામ દમેશા અપકાર આવે છે ઉપવાસનો છેડો ત્યારે આવે છે, કે જ્યારે કુચ્છી શૂખ ઉત્પન્ન થાય છે, અને પાનશુની લકઝાન ત્યારે થાય છે કે જ્યારે કુચ્છી શૂખ મોગક માગે છે ઉપવાસનુ પગિલામ સમિતની પુન પ્રાપ્તિમાં આવે છે ત્યારે શૂખમળનુ પગિલામ મોતમાં આવે છે એમની લકઝાન અગળ બીજાને જણે છે

૧૭૧ ડેરી (Dr Darcy) સુચ સમ્બોમાં હે છે મિમાઝ આલ્બીના પેનમાંથી જો ૧૩ નમ્બ લા એન તમે ત મિમાઝને નહિ પણ દરે જુને મારનારા મણાથી ઉપવાસની શીનસુશી અને ઉપવાસના સાધનનુ એમદર મદ્ય આ થો ૧ સમ્બોમાં સમાવી દીધુ છે

મિમાઝનુ નમ્બ મળુ ન ગેએટના માં એને માર્ક નહિ તે માર્ક ખગાના જ મળુ એવી જે માન્યતા આજે આવે છે તે કેવો જૂનમરેલી છે તે આ ઉપરથી સહે માધ્યી સ્વમગ સમાજે

મગી ક તે સમિતે એ જ માધ્યી બીજા જગાએ લઈ જાય ૧૩ માગ છે તે સમિત આ શરીર માગ મળા ? છે

જીવનશક્તિ એ અદ્ભુત પ્રકારની શક્તિ છે. શરીરની બહાર પણ તેની હયાતી સભાવે છે, અને શરીરથી તે અત્યંત છે. જેમ કાચની ચીનીમાથી બની પ્રકાશ ફેકે છે તેમ ઉપર કહેલી જીવનશક્તિ આ શરીર દ્વારા પોતાનો પ્રકાશ ફેકે છે. તે શક્તિ આ-શરીર દ્વારા પ્રગટ થાય છે. જો ચીમની ઝાંખી હોય, કુલ્લી હોય અથવા ઘેગ ગગની હોય તો નીચે તે સ્થિતિના પ્રમાણુમા અદ્ભુત પ્રકાશ મહાગ ઝાંઝા દેખાય છે. શરીરના સંપર્કમા પણ તેમજ સમજાયું જો શરીરમા ખોગાકનો કચરો ભગાઈ ગયો હોય જો તે રોગીષ્ટ હોય અથવા બૂખમગને આધીન હોય તો જીવન જોવા શરીરદ્વારા દર્શન ઈ શકે નહિ.”

આમ આ લાખી ચર્ચાદ્વારા ઉપવાસ કેને કહેવા, ઉપવાસની શક્યતા ફટલી, ઉપવાસનો લક્ષ ઉપવાસ અને લાન છુનો ફેરફાર, ઉપવાસ શરુ કેમ કરવા અને તેની સમાપ્તિ કેમ કરવી, ઉપવાસ કરનારને પ્રાગભા કેવા અનુભવો થાય છે વગેરે બાનતો સ્પષ્ટ રૂપે બતાવી દેવામા આવે છે અને આ તપનુ મહાત્મ્ય યુરોપ-અમેરિકામા ફેટલું પ્રચલિત થયું છે તેનું પણ સંપૂર્ણ દર્શન આ ચર્ચામાથી સાપડે છે એટલે આ પ્રકરણ આટલેથી સંપૂર્ણ કરીશું.

[૬]

ઉણોદરી તપ

બૂખ કરતા થોડું જોણું જમવું તેને ઉણોદરી તપ કહે છે. કેટલાકને વિચાર થશે કે ક્રમ્ત જો કાળિયા જોણું જમવું તેને તપ કેમ કહી શકાય ? એમા તે ક્યુ મોડુ પસંદ છે. પણ વા. દેખાય છે તેવી સહેલી નથી.

નરાનર બારીખાધી જોરો તો મધ્યમ પડશે કે ખાસ નિશ્ચય મિલાવના માણસો જમવા બેઠા કે તૃપ્ત થાય તેટલું જ જમે છે અને કોઈ કોઈ વાર ભોજનની સમાપ્તિ થઈ હેઠળના મોઈ સ્વાષ્ઠિ વ નીઓ આવી પડી હોય તો અસહ્ય બની તલ તેના પર હાથ અજમાવવા લાગી જાય છે । જીભ પગના આ જાતના અસહ્યનું પરિણામ એ આવે છે કે વધારે ખાંડે બોગાક જઠરમા પડવાથી મજબૂતથી લોહીનું એ માણુ વિશેષ થાય છે, આગસ તથા ઉધ આવના માટે છે, અરે સૂતિનો નાશ થાય છે કેટલીક વાર અપચો બાદી વગેરે રોગો થાય છે, અને એ રોગો મનની પવિત્રતાને અસાધવે છે

એ જ્ઞાનમા કેઈપણ જ્ઞાનન પર ઉદાસ્યથી વિચાર કરવાનું શમ્ય બનતું નથી એટલે જ્ઞાન કે સ્વાધ્યાય થઈ શકતા નથી અને ચાતુ કામકળમા મતિ મર થઈ જાય છે

ધણા માણસો તન જુખ્યા ગદી શક છે પણ બાણા પર બોણુ માઈ શમતા નથી જ્યારે વસ્તુઓ ભક્ષ પડી હોય છે ત્યારે તેને અમુક જ પ્રમાણમા લેવાતું તેમને માટે અશમ્ય થઈ પડે છે જ્યારે માણસો માન તો ઉઘોદરીવત ધણી સુદા નાલીમ છે

આને આપણા આહારનું જે પ્રમાણ ચાલી ગયું છે તે વાસ્તવિક રીતે વધારે જ છે પરંતુ બધું લાખા વખતની રેવ હોવાથી આપજને તે વિશેષ લાગતું નથી બાકી બરાબર ચાલીને ખાવાની રેવ પાડવામા આવે નો ધીમે ધીમે આહારનું પ્રમાણ ધગદી શમ્ય અને તેમ થાય તો સૂતિ-સૂતિ તથા પ્રસન્નતામા ધજોજ વધારો થાય, તે નિર્વિવાદ છે

[૭]

વૃત્તિસંક્ષેપ

જેનાથી જીવતું રહેવાય તેને વૃત્તિ કહેવાય છે એમા બોજન, જળ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે તે વૃત્તિનો દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર-કાળ અને ભાવથી સંક્ષેપ કરવો—અકાચ કરવો, તે વૃત્તિ સંક્ષેપ કહેવાય છે

સાધુઓ આ તપ નીચે મુજબ કરે છે —

દ્રવ્યસંક્ષેપ—અમુક જાતની બિંદુ મળે તો જ લેવી

ક્ષેત્રસંક્ષેપ—એક, બે કે અમુક ધરમાથી બિંદુ મળે તો જ લેવી

કાળસંક્ષેપ—વિવિધ પ્રથમ પહોંચ્યા કે મધ્યાહ્ન પછી જ બિંદુ લેવા જવું

ભાવસંક્ષેપ—અમુક નિયતિમા રહેતી વ્યક્તિ દ્વારા મળે તો જ બિંદુ મહત્ત્વ કરવી

આ જાતના દૃઢ નિશ્ચયને અભિગ્રહ પણ કહેવાય છે

આ તપ છઠ્ઠું (બે ઉપવાસ) અઠ્ઠમ (ત્રણ ઉપવાસ) વગેરે કરતા ઘણુંજ દુષ્કર છે ધાગણુકે અભિગ્રહની શરૂઆત કર્યારે પરી થશે તે કંઈ શકાય નહિ

તેમાયે શરીરની સદનશીનનાને પૂરેપૂરી કસવા માટે ઉગ્ર અભિગ્રહો ધાગણુ કરવામા આવે છે પ્રભુ મહાવીર, દૃઢપ્રહારી, ખેમર્ષિ મુનિ વગેરના ઉગ્ર અભિગ્રહો જાણીતા છે આજે પણ કોઈ કોઈ સાધુ મુનિગણે ઉગ્ર અભિગ્રહ ધાગણુ કરે છે કેટલાક સમય પહેલાં એક સ્થાનકવાસી મુનિગણે એવો અભિગ્રહ ધાગણુ કર્યો હતો કે કોઈ ક્ષત્રિય સદુચી પ્રથમ એવ (કળી) વહોરાવે તો જ બિંદુ લેવી નહિ તો ત્યાં સુધી ઉપવાસ

કચ્છ ૧૦૪૪૬ મલિન ૧૧૧ કુળી પામેના ખરડી રાખ્યા
અગ્નિમદ પૂર્ણ થયો ત્યે અન્ય ૩ આ મન કચ્છ
મંદિરમની સાથે અમાપાગ્યુ રૂં ને અન્યગામ ૧૦૪૫
પડે છે

મદ્યથે આ તપ એ આ એ હી અથવા અનુ ૪ ૧
નીધી મચાવી સેવે તે વિષય કીને હી કહે છે અન્ય
ગરીઆવા બને ૧૦૪૦ પગાલીને માડુ સવથી ને તડુ
અન માગતુ તે પૂજુ રતિમદ્ધ ૧ તપના ૪ એક મારી
ગતિમદ્ધ ૧ મન પગાલી અપગિમદ્ધ તેવાં બીજા રહે
બહુ સેવાથી પાળી કહે છે અને આમ પર્વની જમિન
તેવાર હવતુ આ નિમિત્ત બને છે

આને જનમમાં ને મોત્યોગ ૧ જીવ અને સામ જિ
રેપ્પોરો થઈ ગયા છે તે એક કાળ એ છે કે સોન
અનની જુગીઆને વધી છે તે મનવચ મારે પ્રકરે પૂજ
પૂજા કચ્છ પડે છે અને તેમથી ને કનિવઆપરી દરીજ
જન્મે છે અને ગમસનાએના અપિમાતુ પર્વિય થાય છે
તેથી મોગ કુરો ફાટી નીકળે છે અને જપકર ગમપન
થાય છે વળી અનની જુગીઆને એક સ્થાનમાં નેહ્યે તે
કરના વિશેષ પસાપ જવાથી બીજા સ્થાનમાં તેની તબી
પડે છે અને એથી સામાજિક અવરસાની ઉત્પત્તિ થાય છે
આને ચાલી ગહેસો સામ્ય ૧ આવી ૪ પરિચિત્તિ પગિમા
છે એટલે સમાજમાં ને આ તપનો પ્રચાર થાય તે વિષયનિ
સ્થાપય મારે સુદ જમિન તેવાં મર્ફ કહે

[૮]

ગમપ્રતિભાસ

સ્વાદનો ત્યાગ કરવો તેને ગમપ્રતિભાસ કહેવાય છે. હુખ્ખુ સુકું જેવું બોજન મળ્યું તેનાથી જીવનનિર્વાહ ચલાવી લેવો તે ગમપ્રતિભાસનું ગુહ્ય છે.

આજે કરવામાં આવતું આયર્ષન તપ ગમપ્રતિભાસનું જ એક સ્વરૂપ છે. તેમાં ધી, દૂધ, દહી, તેન, ગોળ, મીઠાઇ વગેરેનો ત્યાગ કરવામાં આવે છે ને કાંઈ પણ જાતના સ્વાદ વિનાનું અન્ન ફક્ત એક જ વાગ લેવામાં આવે છે. પછી સાયકાળ સુધી ફક્ત ઉકાળેલ પાણી લઈ શકાય છે, ન્યારે સાજ પછી ઉપવાસીની જેમજ રહેવાનું હોય છે.

આ તપ પણ સામાન્ય નથી. મોટેભાગે ત્યાગ કરવો તે ધણું કઠિન કામ છે. આપણા ખાનપાનની પદ્ધતિ જુઓ. એટલે એ વાતનો તગત ખ્યાલ આવશે. અમુક ખાટા, ખારા, તીખા કે ગળ્યા પતરો વિના આપણને ચાલતું નથી. શરીરની હાજત તો અમુક રીતે બાંહેવા કે ગધેલા મરી-મસાલા વિનાના ખોરાકથી પણ પૂરી પડી શકે છે અને તે વધારે સાત્ત્વિય હોય છે. પણ આપણે નાનપણથીજ અમુક સ્વા વાળા પદાર્થો વાપરવાની ટેવ પાડીએ છીએ અને ન્યારે તે જાતના પાત્રો નથી મળતા ત્યારે તેને નિગસ કરીને તેના તરફ કટાણો લાગીએ છીએ.

જે લોકો જીલને વચ રાખી રાખતા નથી તેઓ અનેક જાતની મિઠાઈના ખોરાક મર્દ પડે છે અને ઘણી વાર તો તે એક જ દોષથી તેમનું જીવન નષ્ટ થાય છે.

આમ શરીરશુદ્ધિનો વિચાર કરતા જીલ પરનો કાશુ અનિ-

પાર્થ સામે છે અને તેથી ગ્રહણકર્તા ન જનવામાં જુદા રહેત
આપવામાં આવ્યું છે

[૯]

કાયકલેશ

એ તેની ક્રિતિકાઓ સત્તા કરી મેંદનો નિશ્ચય કરી તે
કાયકલેશ કલેશ ૪ દાઢ તાપ, સગી ચા ૩ મેંદો
બીજી તાપકોથી અગ્રાણ ન જાણ મનુષ્યે પાનખી દિરિ
૫૨ સવમ મેંદવસામાં મન્યા ગ્રેડુ તે કલકમલ તપુ રામ
છે જે મનુષ્યો નાજ માગી તારીથી દગતપરેલાન નથી
જાણ છે તે આ જગતમાં ધર્મ-અર્ધ ૩ કમ પેટી ૩૪
પુરુષાર્થ સાધી સમ્યા નથી

[૧૦]

મલીનતા

પામેન્દ્રિયો અને રાગ પર કષ્ટ મેંદવચ તેને મલી
ના કહે છે

એમન રથાન—રથાન, ખડો કલ્પદિમા નિવાસ કરવો
તેના પત્ર આ તપમાજ સમાવેશ રૂ.૨ છે

આ તપ પત્ર સામાન્ય નથી તોફાની શામ સખી હરિભું
રમન કષ્ટુ તે પછી જ ક્રિતિકા કામ છે કોપ, માન, માયા
(કપ) અને લેભ એ આ અખવમાયોને કયાપ કવેવામાં
આવ છે અને તેનું લક્ષ્ય કરવામાં કોર સાધવાની જરૂર પડે છે
કમા, નમ્રતા, સમ્મતા અને સતોષની રહિ એ અનુક્રમે ચારે
આયો પન્ના વિજયની નિશાની છે

પણીવાર માનુષ ઉપવાસ આપનિશ કલેશરી ૨

વૃત્તિસંક્ષેપ કરી શકે છે, પણ સહવાસ છોડી એકાત-
નિર્ગન સ્થાનમાં વાસ કરી શકતો નથી પોતાની
આસપાસ તેને જે સૃષ્ટિ ઉભી કરી હોય છે તેની મોહક
રૂપનામાંથી છુટવું તેને મન મહાનમાં મહાન આશ્વ હોય
છે પરંતુ જ્યારે મોહના બંધનો શિથિલ થાય છે, એકાદી
ભાવનાનો મનમાં ઉત્થ થાય છે અને આત્મસોધન, સદમની
આગધના એજ જીવનનું મુખ્ય ધ્યેય બને છે ત્યારે આ તપ
કર્તાની શક્તિ સમ્પત્તિથી ઉત્પન્ન થાય છે

[૧૧]

પ્રાયશ્ચિત્ત

અભ્યતર તપમાં પહેલું સ્થાન પ્રાયશ્ચિત્તનું છે
કરેલી જૂનોનો પચાતાપ કરવો અને ફરી તે ન કરવાનો
નિર્ણય કરવો તે આત્મ પ્રાયશ્ચિત્ત છે

મનુષ્ય માત્ર જ્યાં સુધી અપૂર્ણ છે ત્યાં સુધી જીવને પાત્ર
છે તેના હાથે જાગતા ને અજાગ્યતા અને દોષો થાય છે
પરંતુ જે મનુષ્યો પોતાના જીવનનું નિરીક્ષણ કરી તેમાં ગ્રહેલા
દોષો શોધી કાઢે છે ને તેને ફરી નહિ કરવાનો દૃઢ નિશ્ચય
કરે છે તે ધીમે ધીમે પૂર્ણતાની સમીપ પહોંચતા જાય છે
જેઓ જૂનો કરે છે અને તેનું સમર્થન પણ કરે છે તેના
માટે ઉદાગની આશા નથી પચાતાપથી મુદ્દ થયેલા મનુષ્યો
એક વખત ગમે તેવા દુષ્ટ હોય, છતાં દૃઢપ્રહારી, અર્જુનમાણી
આદિની જેમ અતમા જીવનનું સાર્યક કરી શકે છે અને
અનેક મનુષ્યોને માર્ગદર્શક બને છે

આ તપની તાલીમ માટે જૈન ધર્મમાં ‘ પ્રતિક્રમણ ’
નામની ક્રિયાની યોજના કરવામાં આવી છે અને આનો

ચતા, જીવનમેધન અહમનિરીપસુ એવા બીજા નામેથી
પસુ ઓગળવામાં આવે છે આ દિશામાં જીવનમુદિ માટે
કરેલા વન નિરોધમાં મ્યા ક્યા મનુષ્ય આગળના ભૂટે
ચઇ છે તે સીધી કાઢી નેતી નિ । કયામાં આવે છે તે
સજાથી પત્તાપ મ્યામાં આવે છે, તે પાપ નિધ્યા યથ
તેથી ભાવના ભાવવામાં આવે છે અને સામેજ દોષોના
નિવારણ માટે અમુક વખત સુરી ખ્યાન કે તપ પશુ કરવામાં
આવે છે

દરેક પ્રમુક્ત માટે આ દિશા અત્યંત ઉપયોગી છે જે
મનુષ્યો પ્રાત કાગમાં મનમત ધર્મ કુ કેલ્યુ પુ ' 'મારુ
કર્તવ્ય શુ છે ? કુ કેદના અમે તે કરી રહ્યો છુ ' '
અને કેદના અરી તેનાથી વિરુદ્ધ વર્તન ચલાવી ગયો છુ ' '
તેના વિચાર કરે છે અને અમુક ભૂલો તા આપને નહિ જ
કડુ અને તેમ જાણ થશે તો અમુક અમુક વસ્તુઓ નહિ
વાપરુ એવો નિર્ણય કરે છે તથા ગરિ સુતા પહેલા ' ઉડ્યા
ત્યાથી જીવન કેવી રીતે પમાડ ધયુ ' પ્રાત મગમાં કરેલા
નિવરો બગાડ પગાથા કે નહિ, ' ન પગાથા તો ક્યા
કાજબુધી તે ન પગાથા અને તે માટે દવે શુ કરવુ ' તેના
વિચાર કરી બીજા વિષે તેના અમન કરે છે તે આ પ્રાચલિત
તપસુ જ અનન્યત લે છે, એમ મ્હો શકાર

જીવનની તોષ મગવાની પદ્ધતિ પસુ આ દિશામાં બારે
મ ન કરે છે પરંતુ પોતાના દાષો વાણુવા સિવાય તેમાં
બીજો હેતુ હોવો જોઈએ નહિ

[૧૨] વિનય

આપણાથી મોટા અથવા જ્ઞાનાતિ મુલ્યુર્મા અધિક હોય તેમના પ્રત્યે પૂજ્ય ભુક્તિ ગણવી તેને વિનય તપ કરે છે તેના પ્રકાર છે (૧) જ્ઞાનવિનય (૨) દર્શનવિનય (૩) આગ્રિ-વિનય (૪) મનવિનય (૫) કાયાવિનય (૬) ધ્યાનવિનય (૭) લોકવ્યવહારવિનય.

જ્ઞાન, દર્શન અને આગ્રિનો વિનય કરવો તે, જ્ઞાન-વિનય, દર્શનવિનય અને આગ્રિવિનય -હેવાય છે

મન, વચન અને કાયાના અપ્રસન્ન ભાવોને દોડી પ્રગસ્ત ભાવોને ધારણ કરવા તે મન, વચન અને કાયાનો વિનય કરેનાય છે અને ગુરુ સમીપે વિનયથી વર્તે, મોટા પુરુષોની સનાહ અનુસાર વર્તે, વિનય કરે, દુષ્ટીને શાંતિ પમાડે, દેશગણ જોઈને પ્રવર્તે અને સર્વ કામ શુદ્ધ સંજ્ઞા ભાવથી અપ્રમાદપણે મેળના છગમા ન આવે તે ગીતે કરે તેને લોકવ્યવહાર વિનય કહ્યું છે મનને ઉચ્ચ પ્રકારના ભાવોમા સ્થિત ગમ્પ-વાને મારે આ પ્રકારનું વિનય તપ એક ઉત્તમ ઉપાય છે અને જ્ઞાની પુરુષોએ તેની વણી પ્રગસા કરી છે

[૧૩] વૈયાવર્ય

સેનાવૃત્તિને વૈયાવર્ય કહ્યું છે આ વૃત્તિ યજ્ઞવતી તથા કલિનકામ છે જેમના હૃદયમા પ્રેમ અને કરુણા જ્યોત્ષ્ણ ભરેલા હોય છે તેજ આ તપની ચચાર્થ સાધના કરી શકે કે એનું સામાન્ય સ્વરૂપ નીચે પ્રમાણે દોડી ગમ્ય —

- (૧) દુષ્ટીને નિમો આપવો, વધારાકિન મદ કરવી
- (૨) જિભાગ્ને આધ્યાત્મ ઔષધિ ને ખીચી મદ આપવી
- (૩) મૃગીય અપમ, અનાય વચ્ચેને બને તેલી મદ આપવી
- (૪) તપસ્વી, મેરાખાવી, રાત્રીગતોને શાતા ઉપગતવી
- (૫) તન, મન અને ધન હેતુ તે ધનનો સેવામાર્ગ વધારાકિન સદુપવાય કરવા
- (૬) પરાપમારના સવળા કાપો કરવા

[૧૪]

સ્વાધ્યાય

ઉત્તમ પુસ્તકાનું વાચન, મનન અને નિધિધ્યાન કરવું તેને સ્વાધ્યાય કહે છે

સ્વાધ્યાયના પાંચ ભેદો નીચે મુજબ છે (૧) વાચના (૨) પૃચ્છના (૩) પગવર્તના (૪) અભ્યુદેશ (૫) ધર્મકથા ઉત્તમ મંત્રાના રાત્રનું વાચન કરવું તે વાચના તેમાં જે વસ્તુ બગાડર ન મમગત્ય તે સત્ત્વી પ્રાપ્તો કરવા તે પૃચ્છના વાચેલી વસ્તુનું વા વાગ રહ્યું કરવું ન પગવર્તના અને અર્થના ઉપયોગપૂર્વક પગવર્તન કરવું તે અભ્યુદેશ પર્વાકત રીતિએ ઉત્તમ મંત્રોના ધર્મમોક્ષને લાભે મમસ પ્રમદ કરવા તે ધર્મકથા

પુસ્તકોના વાચન-મનનની જગત્ જીવન પદ બધી ઉડી માય છે જે લોકો ઔચાકિ નવનમ્યજો રીકનીવ વાર્તાઓ જાગ્રત્તમી જરપુર આધ્યાત્મો ગિરે વનિ છે તેના વિચારો પા તેજ મ્હાના માય છે જ્યારે ઉત્તમ સુખાવિતો

અને કાચો, નીતિ અને ધર્મના બોધ આપનારી કથાઓ,
તથા તત્ત્વજ્ઞાન અને જીવનચરિત્રોને લગતા પુસ્તકો મનુષ્યના
અધિકારમય જીવનમાં પ્રમદ રહે છે

જૈન શાસ્ત્રોમાં જ્ઞાન અને તેના ઉપકરણોની ખૂબ મહત્તા
દર્શાવી છે તેનું કારણ પણ આજ છે

આત્મશુદ્ધિ ઇચ્છનાર મનુષ્યોએ હમેશા અમુક વખત
સુધી ઉત્તમ પુસ્તકોના વાચન-મનન રૂપી સ્વાધ્યાય તપ
અવસ્ય કરવું જોઈએ. એનાથી હિર્વકાળના કુસરકારો દૂર
થાય છે અને ઉત્તમ ભાવનાઓની દૃઢતા થાય છે

[૧૫]

ધ્યાન તપ

વિચારની એકાગ્રતાને ધ્યાન કહે છે કોઈ વખત મનની
ધારા અશુભ ભાવના પર એકાગ્ર થાય છે અને કોઈ વખત
શુભ ભાવના પર તેથી ધ્યાનના બે બે પડે છે
[૧] અશુભધ્યાન (૨) શુભધ્યાન

અશુભધ્યાનના ૨ વિભાગ છે આત્મધ્યાન અને ગૈર ધ્યાન.

દુ ખના નિચારો કરવા તે આત્મધ્યાન છે રોહી જોનો
વિયોગ થતા, ધનનો નાશ થતા, અગ્રિય વસ્તુની પ્રાપ્તિ થતા
ટુકડા નહિ મળતી વસ્તુ આવી પડતા ને જોઈની વસ્તુ માલી
જતા દુ ખના નિયોગની જે વિચારધારા ચાલે છે તે આત્મધ્યાન
કહેવાય છે અને કોઈની હિસા કરવાની, કોઈને નુકસાન કરવાની
જે વિચારધારા ચાલે છે તેને ગૈરધ્યાન કહે છે

શુભ ધ્યાન ૧૧ પદ્ધતિ ૨ વિભાગ છે ધર્મધ્યાન અને
શુકન ધ્યાન

તમામ પ્રકારના ઉત્તમ વિચારો જેમાં આ સા પ્રેમ કરાણા, શ્રદ્ધા, આગ્રિવ, પ્રધાન હોય છે તે કર્મધ્યાન કહેવાય છે અને જેમાં સસાગ્ના મરણી બંધાયેલો ત્યામ મરી આકર્ષણ કરવાના જ વિચારો હોય છે તેને શુન્નધ્યાન કહે છે

તમામ પ્રવૃત્તિઓનું મૂળ વિચારમાં રહેલું હોય છે, એને વિચારની સદિમાં મળવા વાળો જેવા જેવા દેશોમાં જાય છે તેવા તેવા પરિણામો આવે છે તેથી કર્મધ્યાન અને શુન્ન ધ્યાનની જ આગમના કરી તે ધ્યાન તર છે

[૧૬]

કાયોત્તમર્ગ

દેહભાવનાને બૂલી જવી તેનું નામ કાયોત્તમર્ગ છે અનુક્રીતે હિમા રહતું કે અનુક્રીતે હાથ રાખવા તેનું નામ કાયોત્તમર્ગ નથી. જો તેનો અર્થ એવોજ હોય તો તેને સમાવેશ નાશ તપમા કરવામાં આવ્યો હોય પરંતુ એનો અર્થ દેહાધ્યાસનો નાશ કરવાનો છે અનુબન્ધ થયા દોષો દેહાધ્યાસમાંથી જ ઉત્પન્ન થાય છે માટે સરીર, મારી ઉદ્ધિયો માત્ર કહુન મત્યાદિ મારાની કાપના જ્યાં સુધી પ્રવળ છે ત્યાંસુધી અનુન અનેક જાતની પ્રવૃત્તિઓમાં મશગુલ અને છે અને તેનો આત્મા કર્મના આવ જોડી લેવાયેલો ગરુ છે અને ના સુધી કર્મના આવરણો દુર થયા થી ત્યાં સુધી હારો કર્મના પ્રકાશ સમે જો પ્રકાશ અદ્ય જગતની રહ્યો છે તેની પગ પ્રતીતિ થતી નથી

દેહભાવ બૂલી સમસ્ત વિશ્વમાં એકબેનો અનુભવ કરવો તે જિવાના જિયુ તપ છે તેની મર્યાદા આ જગતની કોઈ પગ વરતુ કરી શકતી નથી

[૧૭]

તપના વિવિધ પ્રકારો

તપના ઉપર જણાવેલા માત્ર બેઠો ઉપગત નાના મોટા બીજા અનેક પ્રકારો જૈન સંવાજમાં આજે પ્રચલિત છે તે દરેકમાં અમુક નિધિવિધાનો કરવાના હોય છે પરંતુ તે મધ્યાની વિગતમાં નહિ ઉતરતા તે તપની વાત અને તેમાં મટકું તપ કરવામાં આવે છે તેજ અત્રે દર્શાવેલું છે

- ૧ અક્ષયનિધિ તપ—બ્રાવણ વ. ૪ ના ત્રિસથી એક સણ્ણુ યા બેસણ્ણુ શરુ કરીને સવતસરીને દિવસે ઉપવાસ કરવામાં આવે છે સમય કુલ ૪ વર્ષ
- ૨ અખ ઠ દશમી તપ—૧૦ શુક્લ દશમી સુધી પોતાની શક્તિ પ્રમાણે એકાસણ્ણાદિ તપ.
- ૩ અગિયાર અ મ—શુકલ એકાદશીથી માઝી ૧૧ માગની એકાદશી સુધી યથાશક્તિ તપ -
- ૪ અ ગશુદ્ધિ તપ—૩ આપમિલ, ૩ નીચી અને ૩ એકાસણ્ણા લાગટ કરી છેડે ૧ ઉપવાસ
- ૫ અઠ્ઠાવીઠ લબ્ધિનો તપ—૧૮ એકાસણ્ણા અગર અમી નીશ એકાલ ઉપવાસ
- ૬ અવિધના દશમી તપ—આ તપ વૈધવ્યગ્રહિત થતા માટે સ્ત્રીઓ કરે છે ભાદરવા સુધી દશમના દિવસે એકાસણ્ણાદિક યથાશક્તિ તપ કરીને બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરવાથી આ તપ પૂર્ણ થાય છે
- ૭ અદુ ખન્ડી તપ—પ્રથમ શુભ પક્ષની એકધને દિવસે

ઉપવાસ બીજા મહિનામાં સુ બીજાનો ઉપવાસ એ દિ
અથવા અથવા ૫૬૮મા મહિને પૂર્ણિમાનો ઉપવાસ

૮ અમૃતાષ્ટમી તપ—શુક્ર ૫ પદ્મની આઠ આઠમને સિંક
આયજિન ઉપવાસાં તપ.

૯ અષ્ટમી તપ—પાચ માસની શુક્ર ૫ પદ્મની સિંક
એકાસપ્તાદિ વચાસનિ તપ.

૧૦ અશોકવૃક્ષ તપ—આગા શુક્ર ૫ પદ્મની એકમથી પાચ
સુની એકાસપ્તાદિ વચાસનિ તપ અમલ ૫ વર્ષ અથવા
આશી માનમાં ૧૫ ઉપવાસ ને ૧૪ એકાસપ્ત
એકામને

૧૧ અશુભનિવારણ તપ—૧ ઉપવાસ. ૨ નીચી
૩ આયજિન, ૭ એકાસપ્તા, ૧ હુખો ચોપડો + ૫
એકમિકષ, ૪ એકનકાણા, ૧ એકનકરો x ૧ અનવાડો x
૧ એક કનજ એ પ્રાણે ૨૫ વિસ.

+ એક વાગો ધીનો તથા ૧ વાડો પાણીનો ધી
રાખવો કેમ અનવધા પાસે વાડો ઉવધવો તેમાં ધી
નાકો તે એકાસપ્ત ને પાણી નીચે તે આયજિન કરવું,
તેને હુખો ચોપડો કડ છે

x પાણીનો લેવો વધી કેમ સળ ધીને ત્યાં જવું ને
તે વધને વરમાથી + આગ પધારો એમ કહે તે ત્યાં
એકાસપ્ત કરવું પાણી નીચે કહે તે ત્યાં પાણી પીને
ચોવિદ્યનું પચ્ચપ્પાસ કરવું

* દોઝળા વગેરે અન્ય તથા

- ૧૨ અષ્ટ અષ્ટમિકા તપ—આઠ દિવસની એક ઓળી એવી ૮ આઠ ઓળી કરવાની હોય છે પહેલી ઓળીમાં હમેશાં એકતિ, બીજામાં બે તિ, એમ ૮ મી ઓળીમાં ૮ તિ કરવામાં આવે છે
- ૧૩ અષ્ટ મહામિદ્ધિ તપ—આઠ લાગત એકાસણા અથવા આઠ એકાતર ઉપવાસ
- ૧૪ અષ્ટકર્મ સૂદન તપ—આઠ નિસ સુધી નીચેના ક્રમ ઉપવાસ, એકામણુ એકસિકથ કામચોવિનાર, એક તિ, લુખી નીવી, આયમિન અને આઠ કવળનુ એકાસણુ
- ૧૫ અષ્ટ કર્મોત્તર પ્રદતિ તપ—૧૫૮ ઉપવાસ એકાતરે એકમણે કરના એક ઓળી થાય તેવી આઠ ઓળી
- ૧૬ અષ્ટપ્રવચનમાતૃ તપ—૧ વિસ સુધી ૧ કવલ પછી ૩ દિવસ સુધી ૦ કવળ અને પાગણુ એમ ૮ કવળ સુધી ચડતા મનોર વિસ
- ૧૭ અષ્ટમાસી તપ—એકાતર એકાસણે ૨૪૦ ઉપવાસ.
- ૧૮ અષ્ટાક્ષિક (કટ્યાણુક) તપ—૨૪ તીર્થ કરોના ૧૨૦ કટ્યાણુકો છે તે દરેક કટ્યાણુમાં ૮ એકાસણા ગણતા કુલ ૯૬૦ એકાસણા
- ૧૯ અષ્ટપદ તપ—ઉપવાસ, પાગણુ ૮ ઉપવાસ, પાગણુ, ૧૦ ઉપવાસ પાગણુ, ૨ ઉપવાસ
- ૨૦ આય બિલ (વર્ધમાન) તપ—પ્રથમ ૧ આયમિન ૧ ઉપવાસ, પછી ૨ આયબિલ ૧ ઉપવાસ એ રીતે ચડતા ૧૦૦ આય બિલ પર એક ઉપવાસ કરવા
- ૨૧ આગમોકત કેવળી તપ—૧૦ આયમિન ને ૧ ઉપવાસ

૨૨ દ્રિયપચાત્તપ તપ—પુનિમ્ન એમનું ૨૪
આયનિય અને ઉપવાસ એ પ્રમાણે પાંચ ઇન્દ્રિયી ૧૨
ઓળીના ૨૫ તિથિ

૨૩ નૃપભગવત્સા (૫૨) તપ—ઉપવાસ ૧ એમનું
પછી એમમનુસાર એમનું ૧ ઉપવાસ પછી ૧ અન્ન ૧
એમમનું પછી એમમનુસાર એમનું ૭ ઉપવાસ ૧૧
એમ ૭ અને ૧ એમમનું

૨૪ નૃપભગવત્સા સવત્સર તપ (૧૨મી તપ)—
દાન ૧ ૮ ૧ રાત્રી ૧૨ કદી એમનું ૪૦૦
ઉપવાસ ૧૦૦ વર્ષ અન્ન તૃતિયાને તિથિ ૧૦૦
યાવ ૬

૨૫ એમનું (મિત્ર)—અગિયાર વર્ષ સુધી મામસા મુદી
અગિયારમનો ઉપવાસ અથવા અગિયાર મામ સુધી ૬
અગિયારસનો ઉપવાસ

૨૬ એકાવલિ તપ—એક ઉપવાસ પાંચ, ૨૬ ઉપવાસ
પાંચ ૧૦ ઉપવાસ પાંચ, પછી એમનું પાંચવાર ૧૦
આઠ ઉપવાસ ત્રણપછી એક ઉપવાસ ઉપર પાંચ
મે ઉપવાસ ઉપર પાંચ એમ અન્ન અન્ન સોળ
ઉપવાસ ઉપર એ પાંચ ત્રણપછી એમનું પાંચવાર ૧૦
ચોવીસ ઉપવાસ ત્રણપછી સોળ ઉપવાસ ઉપર પાંચ ૫૬
ઉપવાસ ઉપર પાંચ મે ઉપવાસ ઉપર એ પાંચ ૨૬
ઉપર એ ઉપવાસ ઉપર પાંચ

૨૭ એકસોનીસ કલ્યાણકનો તપ—૨૪ તિથિ રેતી
૧૦૦ કલ્યાણકો માટેના ૭૦ દિવસે એક કલ્યાણક હોય
તે દિવસે નીચી ત્રણ મધ્યક હોય તે દિવસે આયનિય

ચાર કલ્યાણક હોય તે દિવસે ઉપવાસ અને પાચ કલ્યાણક હોય તે દિવસે એકસાચાપૂર્વક ઉપવાસ.

૨૮ એકસો મિતેર જીનનો તપ—એક ઉપવાસ ઉપર પારણ, પછી ત્રણ ઉપવાસ ઉપર પાગણ, સાગપછી આઠ છઠ્ઠ, એક ઉપવાસ ઉપર પાગણ એ ઉપવાસ ઉપર પારણ એ રીતે ચઢતા ચઢતા સોળ ઉપવાસ પર પાગણ.

ત્યાર પછી એનીસ છઠ્ઠ સોળ ઉપવાસ પાગણ, પછી ઉપવાસ, પારણ એમ ઉતરતા ડેવટ એ- ઉપવાસ ઉપર પારણ. ત્યાર પછી આઠ છઠ્ઠ પાણ, અદમ, પાણ, અને એક ઉપવાસ ઉપર પાગણ. સર્વે પારણના નિસેએ એકામણા જ કપાના રેખ છે.

૨૯ ક હાલરણ તપ—પ્રથમ છઠ્ઠ, પાગણ, એક ઉપવાસ પારણ એક અદમ, પાગણ એક ઉપવાસ, પાગણ અને છઠ્ઠ એ રીતે ચૌદ વિસ.

૩૦ કમળાની આળી—આ તપ કાર્ત પણ મામની શુભ પક્ષની નવમીને દિવસે શરૂ કરીને એકસાચાના પાગણાવાળા ૭૨ ઉપવાસો કરવાથી સિદ્ધ થાય છે.

૩૧ કર્મ ચક્રનાલ તપ—પ્રથમ એક અદમ, પાણ, એક ઉપવાસ એકાતર પારણાવાળા અને એક અદમ.

૩૨ કર્મચતુર્થ તપ—પ્રથમ એક અદમ, પછી એકાતર પાગણાવાળા સાઠ ઉપવાસ, છેવટ એક અદમ.

૩૩ કલ કનિવારણ તપ—એક ઉપવાસ, એક બેઆસણ, એક આયમિય, એક બેઆસણ, એક આયમિન અને એક ઉપવાસ.

૩૪ કપાયજય તપ—પહેલે દિવસે એકસણ, બીજો વિમે

નીચી ત્રીજે વિષે આપનિય એવે વિશે ઉપવાસ ૩
પ્રમાણે આગ મળી સેવન વિષય.

૪૫ કેવળી (તીર્થધર જ્ઞાન) તપ—આ અનુમ એ
૧૯ જા, તે દરેક એકાસમીને આનરે કરતા આ તપ
૭૪ વિશે પૂર્ણ થાય છે.

૪૬ કેદારિણિયા તપ—પ્રથમ એક ઉપવાસ, પછી બે
એકાસમી, પછી એક ઉપવાસ, પાગલે એકસણ.

૪૭ હીરસમુદ્ર તપ—ગાઠ સાત ઉપવાસ પાગલે ગુરુને
હીર વહોરાવી, માત્ર સોયી એકાસણ કરી કામ એવિદ્ય.

૪૮ ગણધર (શ્રી વીરના) તપ—આ તપ વૈશાખ સુદી
૧૧ ને વિશે સરુ કરીને વીગ બ્રમવાનને અગીયાર ગરુડો
હોવાથી દરેક ગરુડને આશીને એમતર ૧૧-૧૧ ઉપવાસ
આગ આપનિય પ્રવાથી થાય છે.

૪૯ ગુણરત્ન અવત્સર તપ—અગતિય ઉપવાસ અને
પાગલા મળી કુલ ૪૮૦ વિશે આ તપ પૂર્ણ થાય છે તેમાં
અનુક્રમે પહેલા મહિને ૧ ઉપવાસ ને ૧ પારણ, બીજા
મહિને ૨ ઉપવાસ ને પાગલ એ રીતે ૧૬ મા મહિને ૧૬
ઉપવાસ ને પાગલ આવે છે.

૫૦ ગૌતમ પદ્મો—૧૫ પૂર્ણિમા સુધી વચાસક્તિ એકાસ
શ્યાંતિ તપ.

૫૧ ગૌતમક્રમણ તપ—૯ એકાગર ઉપવાસ.

૫૨ ઘડિયા એ ઘડિયાનો તપ—૪ વિષય પા ઘડિયુ ૬
સ્વિમ અર્થે ઘડિયા, ૧૬ વિષય એક ઘડિયા ને ઉલ્લા
જત્રીસ વિષય ને ઘડિયા.

[પાદપ્રિય એટલે છ મીનીટમાં બોજન કરી લેવું, તેજ રીતે બધા સ્થળે સમજવું]

૪૩ ઘનતપ—૧ ઉપવાસ, પાગલુ, ૨ ઉપવાસ, પાગલુ, ૧ ઉપવાસ, પાગલુ, ૨ ઉપવાસ, પાગલુ, બે ઉપવાસ, પાગલુ, ૧ ઉપવાસ, પાગલુ, ૨ ઉપવાસ, પાગલુ, ૧ ઉપવાસ, પાગલુ

૪૪ ચતુર્ગતિ નિવારણ તપ—આ તપમાં ચાર ઓળી નીચે મુજબ કરવામાં આવે છે—પહેલી ઓળીમાં એકાસણુ, એક કવળ, એકાસણુ બે કવળ એ રીતે ચક્રતા આઠ કવળ સુધી બીજી ઓળીમાં નીવી, નવ કવળ, દસ કવળ એમ ૧૬ કવળ સુધી ત્રીજી ઓળીમાં આપમિલ, સત્તર કવળ, આપમિલ ૧૮ કવળ એ રીતે ૨૪ કવળ સુધી ચોથી ઓળીમાં ઉપવાસ, ૨૫ કવળ, ઉપવાસ, ૨૬ કવળ એ રીતે ૩૨ કવળ સુધી

૪૫ ચતુર્વિધ સઘ તપ—છઠ્ઠી, પાગલુ, એકાતર ૬૦ ઉપવાસ

૪૬ ચલિસદ્વી તપ—એકાસણુના આનંદવાળા ૩૭ આપમિલ એકાસણુ ત્રિવિધ આહારનું પચ્ચમાણુ

૪૭ ચત્તારિ-અઠ્ઠ-દસ-દોઢ તપ—ચાર ઉપવાસ, આઠ ઉપવાસ, ૮ ઉપવાસ, બે ઉપવાસ

૪૮ ચ દન્યાળા તપ—કાર્તિક વદી ૧૦ થી વૈશાખ સુદિ ૧૦ સુધીમાં અથવા પશુવતી પર્વમાં કાર્તિકથી દિવસે આ તપ કરી સકાય છે એક અઠ્ઠમ અને પાગલુના દિવસે મુનિને અઠ ના બાળા વહોરાવી આદના બાળાનુંજ આપમિલ.

૪૯ આદાયણુ તપ—સુદ ૧ તથા વ. ૧ બને તિથિથી શરૂ થઈ શકે છે પ્રથમમાં એકમને વિસે એકદતિ એક કવળ, એમ પૂર્ણિમાએ પદ્મદતિ, તથા પદ્મ કવળ સુધી અને પછી અમાસ સુધી ક્રમસર ઉત્તરતા આવતુ વ. ૧ થી શરૂ કરનાર પણ આ ક્રમને જ પૂર્ણિમા સુધી અનુસરે છે

૫૦ ચિતામણિ તપ— ઉપવાસ એકાસપ્ત, ત્રીવી, ઉપવાસ, એકાસપ્ત, ઉપવાસ

૫૧ ચૌદ પૂર્વના તપ—શુ ચૌદથી શરૂ કરી ચૌદ માસની સુ. ચૌ છે ઉત્વાસ અથવા સુ ચૌ થી શરૂ કરી લગભગ ૧૪ એકાસ !!

૫૨ વ્યવન તથા જન્મતપ—૨૪ તીર્થ કરેલા કવળાંકે વિસ વિના એકાસ ૨૪ ઉપવાસ

૫૩ હમાસી તપ—એકાસ પારણવાળા ૧૮૦ ઉપવાસ

૫૪ જન્મુ જનની આળીના તપ—અતિત, અત્રાગત અને વર્તમાન ચોવીસી તથા સાતત અને વિદ્યમાન મળી જન્મુ જનને આશ્રીને એક એક ઉપવાસ

૫૫ જિનમુષ્ણસ પતિ તપ—ધ્રુવ અનુક્રમતાએ ૬૦ ઉપવાસ

૫૬ જિનજનકે તપ—વાયટ ૩૨ આયનિ ૧

૫૭ જિનદીક્ષા તપ—૧ એકાસપ્ત, ૧ ઉપવાસ, ૨ અદ્વય અને ૩ હૃદ

૫૮ જ્ઞાનપદ્યમી તપ—બાર માસની સુદ પડે બેઆમણ, બીજા બારમાસ એકાસપ્ત ત્રીજા બારમાસ ત્રીવી ચોથા બારમાસ આયનિ ૧ અને પાંચમા બારમાસ ઉપવાસ

૫૬ તીર્થતપ—તીર્થે જવાના મુદ્દતને વિશે અથવા તીર્થના પ્રથમ સ્થળે જ્યાં હોય, તે દિશી યાત્રા નિમિત્તે ઉપવાસ.

૬૦ તીર્થકર નિર્વાણ તપ—એકામણના એકતરવાળા ૬૬૮ ઉપવાસ.

૬૧ તીર્થકર વર્ધમાન તપ—પ્રથમ પહેલા તીર્થકરને આશ્રીને ૧ એકામણ બીજા તીર્થકરને આશ્રીને બે એકામણા એ રીતે ચલના ચોવીશમા તીર્થકરને આશ્રી ૧ ચોવીશ એકામણા કપા ૫૭૧ છેલ્લેથી ગણતા ચોવીશમા તીર્થ કરને આશ્રી ૧ એક તેવીશમાને આશ્રીને બે, એ પ્રમાણે પ્રથમ તીર્થ કરને આશ્રીને ૨૪ એકામણા અથવા દરેક જિનો આશ્રીને ૨૫ એકામણા એક માથે.

૬૨ તીર્થકરજ્ઞાન તપ—ચાર અન્ન એક ઉપવાસ અને એક પીત છ.

૬૩ તીર્થકર માતૃતપ—ભા.પદ સુ ૭ થી ૧૩ સુરી વચાસકિ એકામણા તપ.

૬૪ તિલક (દમયતી) તપ—ચોવીશ પેકી દરેક તીર્થ કરને આશ્રીને ૨૦-૨૦ ઉપવાસ અને દરેક વખત શામનદેવતાને આશ્રીને ૧-૧ ઉપવાસ કરતા કુલ ૫૦૪ ઉપવાસ.

૬૫ તેર યાત્રિયાનો તપ—૧ અન્ન, ૧ લાવચીનું એકામણ, ૧ અન્ન, ૧ વડના રોજાનું એકામણ ૧ અન્ન ૧ ખીંગનું એકામણ, ૧ અન્ન, ૧ પગથિયું એકામણ, ૧ અન્ન, અન્ન વ્યાને વેગ જુને એકામણ કરવા કહે તો એકામણ કરવું નહિ તર ઉપવાસ ૧ અન્ન, ૧ ધી તથા પામીના વાડમાથી અન્નવ્યા પાસે ઉપવાસના પી ઉપકે તો એકામણ નહિતર આરમિન

૧ અહમ, ૭ ધૃ પાગમ અને એ-ધૃ પેલાનુ, એ-લામાંથી
 ગમે તેને ત્યાં એમસણુ, ૧ અહમ આડના ગાકુળાનું એમસણુ
 ૧ અમ રોલી અથવા પુગીનું ભુગ્નુ વાળી ખાતુ, ૧ અહમ
 સુખડીનું એમસણુ, ૧ અહમ, દ્રાક્ષ વિ. મેવાનું ભોજન

ઉપરના ભોજનના દિવસો પાગમના દિવસો સમગ્રવા.

૬૬ ત્રિપર્યન્ત ઘનતપ—

આ તપની નવ શ્રેણી નીચે પ્રમાણે

૧ છી શ્રેણી,	૧ ઉપવાસ	૨ ઉપવાસ,	૩ ઉપવાસ
૨ છી ,,	૨ ઉપવાસ,	૩ ઉપવાસ,	૧ ઉપવાસ
૩ છી ,,	૩ ઉપવાસ	૧ ઉપવાસ,	૨ ઉપવાસ
૪ થી ,	૨ ઉપવાસ,	૩ ઉપવાસ,	૧ ઉપવાસ
૫ મી ,	૩ ઉપવાસ,	૧ ઉપવાસ,	૨ ઉપવાસ
૬ ફી ,	૧ ઉપવાસ,	૨ ઉપવાસ,	૩ ઉપવાસ
૭ મી ,,	૩ ઉપવાસ,	૧ ઉપવાસ,	૨ ઉપવાસ
૮ મી ,	૧ ઉપવાસ	૨ ઉપવાસ	૩ ઉપવાસ
૯ મી ,	૪ ઉપવાસ	૩ ઉપવાસ,	૧ ઉપવાસ

કુલ ૫૪ ઉપવાસ અને ૨૭ પાગમ્બા

૬૭ દશ પચ્ચખાસ (મોટા)—૧ નિવિહારો ઉપવાસ
 ૧ એકાસણુ ૧ ચોખાનુ આપનિય ૧ નીચી, ૧ કવળ,
 ૧ એ-અનિયુ એમસણુ, ૧ દત્તિ આપનિય અને ૧
 પરધનિયુ એકાસણુ

૬૮ દશ પચ્ચખાસ (નાના)—૧ ઉપવાસ ૧ એકા-
 સણુ ૧ આપનિય ૧ એકાસણુ ૧ નીચી ૧ એક કવળ,
 ૧ ખીરનું એકાસણુ, ૧ રોપમનુ એકાસણુ ૧ ભર્યે ભાણે
 એકાસણુ અને ૧ ઉપવાસ

૬૯ દશદશામિકા તપ—દસ દિવસની એક ઓગી એવી

૬૫ ઝોળી એક દત્તિથી અષ્ટ અષ્ટમિમની માફક ત્રેક
ઝોળીમા ચક્તા ચક્તા દશમી ઝોળીમા હમેશા દશ નશ દત્તિ.

૭૦ દશવિધ ચતિધર્મ તપ—૮૨ એકતરંગ ઉપવાસ

૭૧ દારિદ્રહરણ તપ—આ તપમા એ ઝોળી કગ્વાની છે
પરેલી ઝોળી-૧ ઉપવાસ, ૧ એકસણ, ૧ નીવી, ૧ આ-
યમિન, ૧ એકસણ અને એજ પ્રમાણે બીજી ઝોળી

૭૨ દીવાળી (નિર્વાણ દીપક) તપ—ત્રણ વર્ષ સુધી
આસો વદી ૧૪ અને ૦)) નો જટ

૭૩ દેવળીકા તપ—૫ બેઆસણા, ૭ એકસણા, ૬
નીવી, ૫ આયમિન અને ૧ ઉપવાસ.

૭૪ દ્વાદશાંગી તપ—બાર માસ સુધી સુ બારસને દિવસે
યથાશક્તિ એકસણાદિ તપ.

૭૫ ધર્મચક્ર તપ—જટ, પાગલુ અને એમતર ૬૦ ઉપવાસ
કુલ ૧૨૩ દિવસ

૭૬ નનકાર પત્રાક્ષરમાન તપ—૭ ઉપવાસ અથવા એક-
સણા, ૫ ઉપવાસ અથવા એકસણા, ૭ ઉપવાસ
અથવા એકસણા ૭ ઉપવાસ અથવા એકસણા,
૬ ઉપવાસ અથવા એકસણા, અને છેલ્લે ૬ ઉપવાસ અથવા
એકસણા.

ઉપરનો તપ બને તો સાથે સાથે અને નહિતર યથા
શક્તિ છુટક છુટક કગ્વામા આવે છે

૭૭ નવકાર તપ (નાનો)—વાગટ નવ એકસણા.

૭૮ નવનિરાન તપ—નવ માસ સુધી સુ નવમીને દિવસે
ઉપવાસ કુલ ૬ ઉપવાસ

૭' નવપદ્ધતી ઓળી—આમે મુ ૭ થી ૧૫ મુદ્દી
અને ચૈત્ર મુ. ૭ થી ૧૫ મુદ્દી આપનિમ બને તે કમેદા
એમજ ધાન્યનુ આપનિત.

૮૦ નવનરમિકા તપ—નર વિઘ્નની એક એવી નવ ઓળી
તેમા પખ અઠ્ઠમિમની મદ્દ મહા મહા ઉપ
નવમી ઓળીમાં કમેદા નવ નર મ્તિ.

૮૧ નવ અલચર્યગુપ્તિ તપ—૨૬ ગુપ્તિને નાખીને
૧-૧ નવ જગતુ એમસણ, ૬૫ એકસગા ૬

૮૨ નિરજશિખ તપ—૧ એકમને દિવસે ઉપવાસથી
શરૂ કરીને અમાવસ્યા સુધી એકતઃ આપનિવવાળા ઉપવાસ
કુલ ૮ ઉપવાસ અને ૭ આપનિ.

૮૩ નિરોદ આશુક્ષય તપ—૧ ઉપવાસ, ૧ એમસણ, ૨
ઉપવાસ ૧ એમસણ ૩ ઉપવાસ ૩ ઉપવાસ ૧ એમમણ,
૧ ઉપવાસ અને ૧ એકમણ.

૮૪ નિજિગીઘ્ઠ તપ—આપનિવના એકત વાળા ૮
ઉપવાસ

૮૫ નહીન્નર તપ—આસો વડી ૦)) ને દિવસે યથાગતિ
ઉપવાસ આપનિ નીચી અથવા એમમણ પછી ૧
મહીની અથવા ઉત્કૃષ્ટથી ૭ વર્ષની અમાવાસ્યાએ તેજ
તપ કે નો.

૮૬ નદાવર્ત તપ એટલે—૧ ઉપવાસ, ૩ આપનિ, ૮
આપનિ ૨૪ એકમણ ૧૬ એમસણ ૩૪ એમમણ,
૬૪ એમસણ ૬૪ એમસણ ૩૪ એકમણ ૨૪ એકસણ, ૧૦
એકસણ, ૧૦ એકસણ ૪ એમમણ અને ઉપર ૧ ઉપવાસ.

૮૭ નદાવર્ત તપ (નાને) —૧ ઉપવાસ ૪ આપનિ

૮ આયમિય, ૧૬ એકમણા, ૨૪ એકમણા ૧૦ એકમણા,
૧૦ એકમણા, ૪ એકમણા અને ૧ ઉપવાસ

૮૮ પખવાસો—પ્રથમ શુભપક્ષની એકમને દિવસે ઉપવાસ,
બીજે પખવાડીએ બીજતો, ત્રીજે પખવાડીએ ત્રીજતો, એજ
રીતે ૧૫ મે પખવાડીએ પૂર્ણિમાનો ઉપવાસ.

૮૯ ૫૬ કડીતપ—આ તપમા ચાર ઓળી કરવાની હોય તે
૧ લી ઓળી—૧ ઉપવાસ, પાગલ ૨ ઉપવાસ, પાગલ,
૧ ઉપવાસ, પાગલ એજ પ્રમાણે બીજી ઓળી કરવી.
ત્રીજી ઓળી—૧ ઉપવાસ, પાગલ, ૨ ઉપવાસ, પાગલ,
૩ ઉપવાસ, પાગલ, ૨ ઉપવાસ, પાગલ ૧ ઉપવાસ, પાગલ
ચોથી ઓળી—૧ ઉપવાસ, પાગલ ૨ ઉપવાસ, પાગલ,
૩ ઉપવાસ, પાગલ, ૪ ઉપવાસ પાગલ, ૩ ઉપવાસ,
પાગલ ૨ ઉપવાસ પાગલ ૧ ઉપવાસ, પાગલ

૯૦ ૫૭મ ભૂપજ તપ—એકમગાના એકતરવાળા બત્રીસ
આયમિય.

૯૧ પરદેશી રાજના છઠ્ઠું—પાગલાના એકતરવાળા તેજ ૭,
૯૨ પરન પાલી તપ—વિવાહીના વિમથી ગર કરીને
એક અક્ષમ કરવા પછી આતરા ગહિત મનીસ નીરી. એ
ગતે પાચ વર્ષ

૯૩ ૫૮ પરમેષ્ઠિ તપ—૧ ઉપવાસ, ૧ એક અગિયુ
એકમગા, ૧ આયમિય, ૧ એકમગા, ૧ નીચી, ૧ પુરિ
મઠ, ૧ આઠ કનજ એ એક ઓળી થઈ, એવી ૫ ઓળી

૯૪ ૫૯ મહાત્રત તપ—એકાસજાના એકતરવાળા
૫ ઉપવાસ

૯૫ ૫૯મ તપ—પાચ મેગાના દરેકને આત્રીને એક

૮૨ એકાસણાવાળા ૫ ઉપવાસ. કુલ ઉપવાસ ૨૫ અને એકાસણા ૨૫.

૯૧ પચ્ચન્ની તપ—આ તપ ૨૫ માણસોથી થાય છે તેમાનુ પહેતું પચક પહેના દિવસે પાચ ઉપવાસના પચ્ચખખાણુ કરે, ત્રીજે દિવસે બીજી પચક આઠ ઉપવાસના પચ્ચખખાણુ કરે, ત્રીજે દિવસે ત્રીજી પચક ત્રી ઉપવાસના પચ્ચખખાણુ કરે, ચોથા દિવસે ચોથી પચક ભે ઉપવાસના પચ્ચખખાણુ કરે પાચમા દિવસે પાચમી પચક એક ઉપવાસના પચ્ચખખાણુ કરી પચ્ચીસે માણસો હો દિવસે પારણુ કરે.

૯૭ પચ્ચામુન તપ—૭ મામમા ૫ અગ્રમ કરી, દરેક પાગથાને દિવસે અનુક્રમે શીખડ શીરો, લાવત્તી લાકુ અને ખીર સાધુને વહેગાવીને ખાવી.

૯૮ પાર્શ્વજિન ગણધર તપ—એઆમથાના એકાતગ વાના દસ હક

૯૯ પાચ છકુ તપ—પાચ છકુ કરવા તેમા પ્રથમ ચાર પાગથાને દિવસે અનુક્રમે મુરમુ અથવા શીરો, દૂધ ચોખાને માકર બરેલાકને નાધુને વહેગા ના પછી એકા સાધુ અને ૨૫૦ કર્પા ચરતુ એમમણુ કરવુ પાચમા પાગથાને દિવસે પાગથાની લોગા બરીને એ ત્રણ થેત જતા કોઈ જમવાનુ મ્હે તો જમતુ નહિતર ઉપવાસ કરવો.

૧૦૦ પાચ પચ્ચખખાણ તપ—૧ ઉપવાસ ૧ બે આસણુ, ૧ એકામણ, ૧ નીવી ઓ ૧ આધનિન, એ એક એાગી ૨૫ એરી પાચ એાગી કરવી.

૧૦૧ પીસ્તાવીસઆગમનો તપ—૪૫ તપોલગ એકામણા

૧૦૨ પુ હરિક તપ—૧ વર્ષ અથવા માન વર્ષ સુધી પૂર્ણિ-
માને દિવસે ઉપવાસ

૧૦૩ પોશ દશમી તપ—પોશ દશમી અર્થાત્ ગુજગતી
માગશર વૃશ્ચીને આશ્રીને આ તપ કરાવે તેમા વૃ-
શ્ચીને દિવસે સાકરના પાણીનું એકમણુ દશમીને દિવસે
એકમણુ, અને દિવસે કામચોવિદ્ય અગ્નીઆગસને દિવસે
ત્રિવિદ્યાર ત્રિવિદ્યાર એકમણુ

૧૦૪ પ્રાતિહાર્ય તપ—૧ ઉપવાસ, ૧ એકમણુ, ૧
એકાસણુ એ રીતે આઠ વાર કરવું કુલ દિવસ ૨૪

૧૦૫ બત્રીસ કલ્યાણક તપ—૧ અઠ્ઠમ, એકાતર એકા
સણુવાળા ૩૨ ઉપવાસ, અને ૧ અઠ્ઠમ.

૧૦૬ બીજનો તપ—કાર્તિક શુદ્ધ ૨ જ થી શરુ કરી
બાવીસ માસ સુધી અને ઉત્કૃષ્ટથી બાવીસ વર્ષ સુધી સુ-
બીજનો ચોવિદ્યારે ઉપવાસ

૧૦૭ બૃહત્ સિદ્ધિ નિ કીડિત તપ—કુલ ૪૬૭ ઉપવાસ
તે અનુક્રમે નીચે પ્રમાણે —

૧, ૨, ૧, ૩, ૨, ૪, ૩, ૫, ૪, ૬, ૫, ૭, ૬, ૮,
૭, ૯, ૮, ૧૦, ૯, ૧૧, ૧૦, ૧૨, ૧૧, ૧૩, ૧૨, ૧૪,
૧૩, ૧૫, ૧૪, ૧૬, અને ૧૫ ઉપવાસ કરીને ૫૭ ૧૬, ૧૪,
૧૫, ૧૩, ૧૪, ૧૨, ૧૩, ૧૧, ૧૨, ૧૦, ૧૧, ૯, ૧૦,
૮, ૯, ૭, ૮, ૬, ૭, ૫, ૬, ૮, ૫, ૩, ૪, ૨, ૩, ૧,
૨ આ ઉપર ૧ ઉપવાસ કરવો આ રીતે દરેકને અને
પાછળ કરતા કુલ પાછળના વિષ ૬૧ કુલ તપના દિવસ
૫૫૮

૧૦૮ બૃહત્ મમાર તારણ તપ—૧ અઠ્ઠમ ૧ આન

નિ-૧, ૧ અઠમ, ૧ આપનિ-૧, ૧ અઠમ, અને ૧ આપનિષ્ઠ
૧૦૯ ભદ્રોત્તર તપ—આ તપની પાંચ એવી છે

પહેલી—અનુક્રમે પાંચ, છ, સાત, આઠ અને નવ ઉપવાસ
બીજી—અનુક્રમે સાત, આઠ નવ, પાંચ અને છ ઉપવાસ
ત્રીજી—અનુક્રમે નવ, પાંચ, છ સાત અને આઠ ઉપવાસ
ચોથી—અનુક્રમે છ આઠ, આઠ નવ અને પાંચ ઉપવાસ
પાંચમી—અનુક્રમે આઠ નવ પાંચ, છ અને સાત ઉપવાસ

૧૧૦ ભદ્ર તપ—આ તપની ૪ પાંચ એવી છે

પહેલી—અનુક્રમે એક મે ત્રણ, ચાર અને પાંચ ઉપવાસ
બીજી—અનુક્રમે ત્રણ ચાર, પાંચ, એક અને મે ઉપવાસ
ત્રીજી—અનુક્રમે પાંચ એક મે ત્રણ અને ચાર ઉપવાસ
ચોથી—અનુક્રમે બે નવ, ચાર પાંચ અને એક ઉપવાસ
પાંચમી—અનુક્રમે ચાર પાંચ, એક મે અને નવ ઉપવાસ

૧૧૧ મહાચનાદિ તપ—જુદી જુદી રીતે ૫૪ ઉપવાસ
અને સત્તારીસ પાગલા મળી કુલ ૮૨ દિવસ

૧૧૨ મહાભદ્ર તપ—આ તપની સાત જાણી છે—

પહેલી—અનુક્રમે એક, બે નવ, ચાર, પાંચ ૭ અને
સાત ઉપવાસ

બીજી—અનુક્રમે ચાર, પાંચ છ, સાત, એક મે અને
નવ ઉપવાસ

ત્રીજી—અનુક્રમે સાત એક, બે નવ ચાર, પાંચ અને
છ ઉપવાસ

ચોથી—અનુક્રમે નવ ચાર પાંચ, ૭ સાત, એક અને
મે ઉપવાસ

પાચમી—અનુક્રમે ૭ સાત એક, બે, ત્રણ ચાર અને
પાચ ઉપવાસ.

છત્રી—અનુક્રમે બે, ત્રણ, ચાર, પાચ, ૭ સાત અને
એક ઉપવાસ.

સાતમી—અનુક્રમે પાચ, ૭ સાત એક, બે, ત્રણ અને
ચાર ઉપવાસ.

૧૧૩ શ્રી મહાવીર સર્વજ્ઞ જ્યા તપ—શ્રી મહાવીરજીવ્યામીએ
જીવરથાનગ્યામા કરેલું તપ આ પ્રમાણે—૧ જમાસી તપ,
૧ ૭ માસમા પાચ દિવસ ઓગળુ તપ, ૯ ચાતુર્માસી
તપ ૭ ત્રિમાસિક તપ, ૭ અઢી માસિક તપ, ૬ દ્વિમાસિક
તપ, ૧૨ માસખમણુ ૭ પશ્ચાત્તપ ૧, ૧ મે વિસત્રી
ભદ્ર પ્રતિમા ૧ ચાર વિસત્રી મહાભદ્ર પ્રતિમા ૧ દશ
વિસત્રી સર્વજ્ઞભદ્ર પ્રતિમા, ૨૦૬ ૭૬ ૧૦ અન્ન.

આ તપમાથી વધાનકિત તપ ૨૨૭

૧૧૪ માઘમાળા તપ—આ ૧૫ સુધી પૈત્ર ૧૬ ફાગુની
માઘ સુદી પૂર્ણિમા સુધી લગત એકમાસ.

૧૧૫ માલિકુચ પાવડી—આ ૧૫ સુધી આવે ૭ એક
દશીથી પૂર્ણિમા સુધી આ તપ કરવો છે.

તેમા ૧ ઉપવાસ, ૧ એકસપ્ત, ૧ નીચી, ૧ આપમિત્ર,
અને ૧ ગેઆસણુ.

૧૧૬ મુકુટ સપ્તમી—અષાઢ, આવણ, ભાદ્રપદ, આશ્વિન,
જર્તિક માગશીર્ષ અને પોષ એ સાત માસની વદ સાતમને
દિવસે ઉપવાસ.

૧૧૭ મુક તાવડી તપ—૧ ઉપવાસ પાણુ ૨ ઉપવાસ
પાગણુ ૧ ઉપવાસ, પાપ ૩ ઉપવાસ પાગણુ ૧ ઉપવાસ,

૫૦૭ એ રીતે મળત મળા ઉપદક્ષ ૧૮ ૫૦૭
 ૫૦૮ ૧ ઉપદક્ષ, ૫ ૭ ૧૫ ઉપદક્ષ, ૫ ૭, ૧ ઉપદક્ષ,
 ૫૦૭, ૧૪ ઉપદક્ષ, ૫૦૭ એ રીતે મળતા છે ૧
 ઉપદક્ષ ઉપર ૫૦૭ ૩૩ ૩૩ રિતે

૧૧૮ મેર નયોદશી—૫૧ થા ૭ મેર રિતે ૧૨ મેર
 તેમજ અથવા ઉપદક્ષ ૮ રીતે ૧૧ રિતે છે ૧૫ મેર
 એ રિતે ૧૫ રિતે

મેર કલ્યાણી તપ—૩ આમ, ૧ મેર ૧૨ ઉપદક્ષ,
 ૫૦૭ એમજ અથવા ૪ આમ ૧ મેર ૧૨ ઉપદક્ષ
 ૧ આમ, ૫૦૭ ઉપદક્ષ મેર ૧૧ રિતે રિતે મેર
 રિતે ૧૫ રિતે

૧૨૦ મેર કલ્યાણી તપ—૫૦૭ ૧૨ (લી) મેરની મેર
 મેરની મેર મેર ૧૨ મેરની ૫૦૭ મેરની ૫૦૭

૧૨૧ મેર રત્નોત્તર તપ—૫૦૭ મેર ૧૨ મેર
 મેર

૧૨૨ મેર ૧ મેર તપ—૫૦૭ મેર ૧૨ મેર
 એ રિતે ૩૩ મેર મેર ૬ રિતે

૧૨૩ રત્નોત્તર તપ—૧ ઉપદક્ષ ૨ ઉપદક્ષ ૩ ઉપ
 વાસ, ૮ આમ ૧ ઉપદક્ષ ૨ ઉપદક્ષ, ૩ ઉપદક્ષ એ
 પ્રમાણે મેર ૧૧ ઉપદક્ષ મેર ૩૩ ૫૦૭ ૩૪ આમ
 ૫૦૭ ૧૧ ઉપદક્ષ, ૧૫ ઉપદક્ષ ૧૪ ઉપદક્ષ
 એ રિતે છે ૧ ઉપદક્ષ ૩૩ ૫૦૭ ૮ આમ
 ૩૩ ૫૦૭ ૩ ઉપદક્ષ એ ૧ ઉપદક્ષ એ રિતે ૪૩
 ઉપદક્ષ એ ૮૮ ૫૦૭ મેર ૩૩ ૪૩ રિતે

૧૨૪ રત્નમાળા તપ—બાવન દિવસના આ તપમાં અનુક્રમે નીચે પ્રમાણે તપ કરવામાં આવે છે.—ઉપવાસ, એકાસણ, એક ધાન્યનુ આયમિત્ર, એકવકાણ, પદ્ધરિયુ એકાસણ, ઠામ ચોવિહારો ઉપવાસ, ઉગળા ધાન્યનુ એકાસણ, આયમિત્ર, એકમણ, એકવકાણ એકાસણ ઉપવાસ, એકાસણ, આયમિત્ર, ઉપવાસ, એકમણ, ઉપવાસ, બેઆમણ, ઉપવાસ, એકાસણ, નીવી, આયમિત્ર, એકનકાણ, ઉપવાસ, એકાસણ, ઉપવાસ, એકવકાણ, ઉપવાસ, એકાસણ, ઉપવાસ, એકાસણ, એકવકાણ, બેઆમણ, ઉપવાસ, એકાસણ, એકાસણ, ઉપવાસ, એકાસણ, ઉપવાસ, એકાસણ, ઉપવાસ, એકાસણ, એકનકાણ, આયમિત્ર, ઉગળા ધાન્યનુ એકાસણ, ઉપવાસ, પદ્ધરિયુ એકાસણ, એકનકાણ, એક ધાન્યનુ આયમિત્ર, એકાસણ, ચોવિહારો ઉપવાસ, એકાસણ, એ પ્રમાણે અનુક્રમે બાવન દિવસ તપ કરવો.

૧૨૫ રત્નશેઠણ તપ—આસો સુદ પાત્રમના દિવસથી શરૂ થાય છે પાંચ એળી કરવાની હોય છે

પહેલી—એકામણ—નીવી—આયમિત્ર—ઉપવાસ

બીજી—આયમિત્ર—ઉપવાસ—એકમણ—નીવી.

ત્રીજી—નીવી—આયમિત્ર—ઉપવાસ—એકાસણ—નીવી.

ચોથી—ઉપવાસ—એકાસણ—નીવી આયમિત્ર

પાંચમી—ઉપવાસ એકાસણ—નીવી આયમિત્ર.

૧૨૬ રત્નપાવડી તપ—આઠ જૂઓ ૧ અઠમ. જૂઠું આસો સુ ૧૪-૧૫ નો અને જેનો અઠમ નવમે વર્ષ આસો સુ. ૧૭-૧૮-૧૫ નો કરવો

૧૦૭ ડોલિબી તપ—૮૫૫ તુનિય તી અત્મપદમમ ૧ જે
નયતપા દો રી મન વા અને માન મન મન રી
મન રિનિજો નયતપ મોવ ત ત વિમે ઉપદમ ૧૧૬

૧૦૮ લપુ અપાનિદિશ તપ—૫૬૪ મને જામે ૪૫૫
મન અપરો રિનિજો રી ૮ રિનિજ ૪૫૫ રિનિજ
અપ, આરિનિ ૧ નોરો ૧ ઉપદમ ૪૫૫ ૪૫૫ રી રી

૧૦૯ લપુ પદમી તપ—૧૧૬, ૧૧૬, ૧૧૬ જાન
અપદમ આરિનિ અપા મન ૪૫૫ ૪૫૫ મે તપ
રિનિજ ૧ રી પદમ ૧૫૫ ૪૫૫ મન પદમ ૪૫૫, ૪૫૫,
બીન પદમ મન મન પદમ ૪૫૫ ૪૫૫, ૪૫૫ પદમ મન
મન પદમ નોરો મોવ ૪૫૫ મન મન ૪૫૫ ૪૫૫ અપરિનિ
૪૫૫ ૪૫૫ મને મન ૪૫૫ ૪૫૫ ઉપદમ

૧૧૦ લપુ એ સાનનારણ તપ—૩ આરિનિ ૧ ૪૫
વામ ૩ આરિનિ, ૪૫૫, ૩ આરિનિ ૧ ૪૫૫

૧૧૧ લપુ પ્રતિપદ તપ—૪૫૫ મુતી ૪૫૫ ૪૫૫
૪૫૫ એકમને રિનિ એકમને રિ તપ

૧૧૨ લામનાધી તપ—૧ એકમને ૧ ઉપદમ, ૧૦
એકમના ૬ નીરી ૪ આરિનિ ૪૫૫ ૧ ઉપદમ

૧૧૩ વર્ગ તપ—આ તપની ૪૫૫ મને ૪૫૫ ની
પ્રમાણે ઉપદમ ૪૫૫ ૪૫૫ એક એક પાત્ર આપ

૪૫૫—૧-૨ ૧-૨-૨-૧- -૧

મીટ—૧-૧-૧-૨-૨-૧-૨-૧

મીટ—૨ ૧-૨-૧-૧-૨-૧-૨

નોધી—૨-૧- -૧-૧-૨-૧-૨

પાચમી—૧-૨-૧-૨-૨-૧-૨-૧

છટી—૧-૨-૧-૨-૨-૧-૨-૧

સાતમી—૨-૧-૨-૧-૧-૨-૧-૨

આઠમી—૨-૧-૨-૧-૧-૨-૧-૨

૧૦૪ વીશ સ્થાનક તપ—નીચે મુજબ યથાશક્તિ
ઓળી કરવાની છે ૨૦ અક્રમ, ૨૦ છટ, ૨૦ ઉપવાસ,
૨૦ આયમિલ, કે ૨૦ નીવી અથવા ૨૦ એકાસણાની
એમ ઓળી ગણાય, તેવી ૨૦ ઓળી

૧૦૫ શત્રુજયમોદક તપ—૧ પુગિમટ્ટ, એકાસણ, નીવી,
આયમિલ અને ઉપવાસ એમ કુલ પાંચ વિધ

૧૦૬ શત્રુજય છટ-અક્રમ તપ—પહેનો અને છેલ્લો અક્રમ
અને વચ્ચે સાત છટ

૧૦૭ શિવકુમારના એલા—આયમિલના પાગલાવાળા
બાળ લગોનગ છટ

૧૦૮ સુતદેવતા તપ—અગિઆર શુભ એકાન્તીને દિવસે
સુત દેવતાની પૂજાપૂર્વક એકાસણાનિ તપ

૧૦૯ એપ્પી તપ—આ તપની છ એણી છે

પહેલી—૧ ઉપવાસ ૨ ઉપવાસ

બીજી—૧ ઉપવાસ, ૨ ઉપવાસ, ૩ ઉપવાસ

ત્રીજી—એજ રીતે અનુક્રમે ૧, ૨, ૩, અને ૪ ઉપવાસ

ચોથી—અનુક્રમે ૧, ૨, ૩, ૪, અને ૫ ઉપવાસ

પાંચમી—અનુક્રમે ૧, ૨, ૩, ૪, ૫ અને ૬ ઉપવાસ

છટી—અનુક્રમે ૧, ૨, ૩, ૪, ૫, ૬ અને ૭ ઉપવાસ

૧૦૭ ગોદિણી તપ—૧૪૫ નિનિલી અપાદમ ૧૧૦
 નામનાં શરૂ કરી મળ વર્ષ અને નાન મમ મુદ્દે શી
 મામે રેલિયો ૧ ૧૪ ગેલ ન ત વિમ ઉપામ ૧૨૯

૧૦૮ સપુ અપાદિત તપ—૧૪૫ અને મમે મમ્મી
 મુખ અપાદિત પુર્ણિમા ગ્રા ૮ વિમ ૧૦ ઉપા મો-
 સુદ, અવનિ ૧ નીસ રે ઉત્તાન ૩ વા ૧૫ ૧ વર્ષ દુષ્ટે

૧૦૯ વપુ પમમી તપ—૧૪૫ ગ્રે ૧ ૧૪ મવન
 બાપત, અપિત આ ૧ મમ વર્ષે ગા ૫ મે તપ્પી
 શામ ૧ ૩ વી પગ ૫ મ મામ મુદ્દે ૫૨મે નવમર્ત
 બીમ ૫૨ મમ મુદ્દે ૫૨મે મોમન નીત ૫૨ મમ
 મુદ્દે પંચમે નવી નેધા ૫૨ મામ મ ૫૨મે અવનિત
 દમમા પમ મમે મુદ્દે ૫૨મે ઉપામ

૧૧૦ વપુ સમાનગારુ તપ—૩ આપનિ, ૧ ૬૫
 વામ ૩ આપનિ, ૧૩૫વાન ૩ અવનિ ૧ ૬૫૨મ

૧૧૧ વમ પ્રતિપ તપ—૧૦૫ મ મુદ્દે શરૂ આપન
 મુ એમને વિમે એમ બુદ્ધિ ત ૮

૧૧૨ વામનાક્ષી તપ—૧ એમમ ૧ ઉત્તાન ૧૨
 એમમના, ૬ નીસ ૫ આપનિ ૧ અને ૧ ઉપામ

૧૧૩ વર્ષ તપ—૧૪૫ તપ્પી અ ૬ મુદ્દે ૭ તપા નીમે
 પ્રમાણ ઉપવામ ૩ વા વચ્ચ એક એક પાલક આર

૫૨૧—૧-૨ ૧-૨-૨-૧-૧-૧

બીજી—૧-૨-૧-૨- -૧-૨-૧

ત્રીજી—૨ ૧-૨-૧-૧-૨-૧-૨

ચોથી—૨-૧- -૧-૧- -૧-૨

પાચમી—૧-૨-૧-૨-૩-૧-૩-૧

છઠ્ઠી—૧-૩-૧-૨-૩-૧-૨-૧

માતમી—૩-૧-૨-૧-૧-૨-૧-૩

આઠમી—૨-૧-૩-૧-૧-૩-૧-૩

૧૩૪ વીશ સ્થાનક તપ—નીચે મુજબ યથાશક્તિ
ઑળી કઠવાની છે ૨૦ અક્રમ, ૨૦ છક્ર, ૨૦ ઉપવાસ,
૨૦ આપમિલ, ૬ ૨૦ નીચી અથવા ૨૦ એકાસણાની
એક ઑળી મળાય, તેવી ૨૦ ઑળી.

૧૩૫ શત્રુજયમોદક તપ—૧ પુનિમ, એકાસણ, નીચી,
આપમિલ અને ઉપવાસ એમ કુલ પાંચ વિસ

૧૩૬ શત્રુજય છક્ર-અક્રમ તપ—પહેલો અને છેલ્લો અક્રમ
અને વચ્ચે સાત છક્ર

૧૩૭ શિવકૃમારના એલા—આપમિલના પાંચાવાળા
બાર લગોલગ ૭૬

૧૩૮ સુતદેવતા તપ—અગિઆર શુક્લ એકા રીતે દિવસે
સુત દેવતાની પૂજાપૂર્વક એકામણાદિ તપ

૧૩૯ શ્રેણી તપ—આ તપની ૭ શ્રેણી છે

પહેલી—૧ ઉપવાસ ૨ ઉપવાસ

બીજી—૧ ઉપવાસ, ૨ ઉપવાસ, ૩ ઉપવાસ

ત્રીજી—એજ ગીતે અનુક્રમે ૧ ૨, ૩ અને ૪ ઉપવાસ

ચોથી—અનુક્રમે ૧, ૨, ૩, ૪, અને ૫ ઉપવાસ

પાંચમી—અનુક્રમે ૧, ૨, ૩, ૪, ૫ અને ૬ ઉપવાસ

છઠ્ઠી—અનુક્રમે ૧, ૨, ૩ ૪, ૫, ૬ અને ૭ ઉપવાસ

૧૪૦ વરદાવાયોવન તપ—૭ ઉપવાસ.

૧૪૧ મખસખમિકા તપ—માન રિખની એ ૨૦
એવી સાન એળી ૩૦ અને ૫૦થી એળી ૬૦
એ એ રિખ બીજીમાં દમેલ ૫૦ને રિખ એ રિખમાં
ચલા સતી એળીમાં રિખ મન સાન રિખ ૩૦

૧૪૨ સમયમગસ તપ (નાનુ)

માન ૫. ૫ થો ૫૦૦વા રુદ ૪ સુધી અમર રેગ
રિખ એળીમાં રિખ

૧૪૩ સમયસરજ તપ (મીઠું)—માન ૫. ૫ થો
માન ૫. ૫ થો ૫૦૦વા રુદ ૪ સુધી અમર રેગ
૫૦ થો તે માન ઉપવાસે ૫૦૦ રુદ એ રિખ અ
ર્થ ૧૨૫

૧૪૪ સર્વતોભદ્ર તપ—મા તપની સાન મેળી ૭, તેમ
નીએ પ્રમણે ઉપવાસ કરવા —

પરેલી—૫ ૧, ૭, ૮, ૯ ૧૦ ૧૧ ઉપવાસ

બીજી—૮, ૯ ૧૦, ૧૧ ૫ ૧, ૭ ઉપવાસ

ત્રીજી—૧૧ ૫ ૧, ૭ ૮, ૯ ૧૦ ઉપવાસ

ચોથી—૭ ૮ ૯, ૧૦ ૧૧, ૫ ૧ ઉપવાસ

પાંચમી—૧૦, ૧૧ ૫ ૧ ૭ ૮, ૯ ઉપવાસ

છઠી—૧ ૭, ૮ ૯ ૧૦ ૧૧, ૫ ઉપવાસ

માનમી—૮ ૧૦, ૧૧ ૫, ૧ ૭ ૮ ઉપવાસ

૧૪૫ સર્વશુભસપત્તિ તપ—૫૦ને અડવાડીએ એમલ
એમલ ૩૨૫ બીજે ૫૦વાડીએ બીજી એ એકસર્વા
રીજે અડવાડીએ ત્રીજી તથા એકસર્વા એ રિખ
અર્થ ૭૨ ૫૦ને ૫૦વાડીએ પ્રત્ય અમર અમાવાસ્યાથી
૧૫ એકસર્વા કરવા

૧૪૬ મર્વા ગચ્છુ દર તપ—૧ એકમને દિવસે ઉપવાસથી પૂર્ણિમા સુધી એકાતર આયમિલવાળા ઉપવાસ કુલ ઉપવાસ ૮ અને આયમિલ ૭

૧૪૭ સ લેપલા તપ—ચાર વર્ષ વિચિત્ર તપ, પછી ચાર વર્ષ નીવીના આતરાવાળા ઉપવાસ, પછી બે વર્ષ નીવીના આતરાવાળા આયમિલ પછી ૭ માસ ઉપવાસ પરિમિત ભોજનના આયમિલ ને આતરે કરવા, પછી ૭ માસ આયમિલના આતરાવાળા ચાર ચાર ઉપવાસ અને પછી એક વર્ષ સુધી લાગટ આયમિલ કરવા

૧૪૮ સ વત્સર તપ—ચાર માસની ચતુર્દશીએ ઉપવાસ, તથા ચાતુર્માસની આલોચના માટે નવે ચોમાસીએ છઠ્ઠ તથા સવત્સરીને અકૃમ.

૧૪૯ સૂર્યાયણ તપ—કૃષ્ણ પક્ષની ત્રીજે આરભીએ અને ચંદ્ર ને બદલે સૂર્ય લક્ષ્યે તે સૂર્યાયણ તપ થાય ચાદ્રાયણ તપ પ્રમાણે, (જુઓ તપ નં ૮૬)

૧૫૦ સોપાન તપ—આત સપ્તમિકા, આઠ અષ્ટમિના નવ નવમિકા અને દશ શમિખ એમ ચાર પ્રતિમા કરવાની હાય છે

૧૫૧ સૌભાગ્ય સુ દર તપ—એકાદશ ૧૬ ઉપવાસ અને પાગલે આયમિલ.

૧૫૨ સાત સૌખ્ય આઠ મોક્ષ તપ—સાત એકસણા ઉપર એક ઉપવાસ

૧૫૩ સિદ્ધિ તપ—૧ ઉપવાસ, ૧ બેઆસણ, ૨ ઉપવાસ, ૧ બેઆસણ, એમ ચઢતા છે-૮ આઠ ઉપવાસ ઉપર બેઆસણ

૧૫૪ ગુખડુખના મહિનાનો તપ—પ્રથમ મહિને ઉપવાસ અને આયનિય ૫૯ ૫૯ એકનર, બીજો મહિને આયનિય અને નીચી એકનર ત્રીજો મહિને નીચી અને એકમનર એકનર, ચોથો મહિને એકમનર અને પે-અસખા એકનર કરવા.

૧૫૫ મુદગી તપ—આ આયનિય સાન

૧૫૬ મિદામન તપ—આ તપન પાંચ પાંચ ઉપવાસ.

૧૫૭ અર્ગ કર્ક તપ—૧૨ એકમનર ૮ નીચી, ૪ આયનિય અને ૧ ઉપવાસ.

૧૫૮ સોભામ્ય કર્કવૃક્ષ તપ—ચૈત્ર મુ ૧ થી ૨૬ રૂગી એકનર પાંચગણગા ૧૪ ઉપવાસ.

૧૫૯ અર્ગઅરિતક તપ—૪ એકમનર ૧ ઉપવાસ ૩૪ ૪ વિમ્.

આ બધા તપોદિ વિગતવાર માહિતી માટે જિન સુત્રોનો આચાર લિંગ અને તપસ્વલ મહાદેવિ સામય મર્યાદાને જાણ [૪]

(૧૮)

તપ કેવી રીતે કરવું જોઈએ ?

જાતી પુરોએ અનુકૂળતા પામ બંધો જન્યરતા છે —

(૧) વિચારુ લ

(૨) મરજુડાન

(૩) અનોન્ધાનુડાન

(૪) તદ્દત્તુમુખાન

(૫) અમુનાનુ લ

સામાગિક લાભો પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છાથી જે અનુષ્ઠાન કરવામા આવે તેને વિધાનુષ્ઠાન કહે છે

આ રીતે કરવામાં આવતું અનુષ્ઠાન વિધાની માફક ત્યાજ્ય હોવાથી તેનું નામ વિધાનુષ્ઠાન ગણવામા આવેલું છે

પરલોકના સુખની ઇચ્છાથી જે અનુષ્ઠાન કરવામા આવે તેને ગ્રહાનુષ્ઠાન કહે છે તે પણ ગ્રંથની માફક ત્યાજ્ય જ છે

એનું જોઈને બીજાએ કરવું અર્થાત્ અમુક વ્યક્તિ કરે છે, મારે આપણે પણ કરીએ, તેવી ભાવનાથી થતું અનુષ્ઠાન અન્યોન્યાનુષ્ઠાન કહેવાય છે, અને તે પણ ત્યાજ્ય છે

મૂળ હેતુ સમજીને જે અનુષ્ઠાન કરવામા આવે તેને તદ્દેતુઅનુષ્ઠાન કહે છે અને તે આગમ્ય છે

હેતુની સમજણપૂર્વક અને હિત્ય ભાવનાઓ સાથે બરાબર વિધિસર જે અનુષ્ઠાન કરવામા આવે તેને અમૃતાનુષ્ઠાન કહે છે બધા પ્રકારનાં અનુષ્ઠાનોમા આ અનુષ્ઠાન શ્રેષ્ઠ છે અને તે આરાધવા યોગ્ય છે

તપ પણ એક અનુષ્ઠાન હોવાથી આ પાંચે પ્રકાર તેને લાગુ પડે છે

જે માણસે આશ્રવિકાના હેતુથી, પાંચાના દિવસે અમુક લાભ થવાના હેતુથી, લોભમા વાદવા કહેવાને તેવા હેતુથી કે ગરીબાઈ મુક્તિ, મૃત્યુનો ભય દાગવાના હેતુથી તપ કરે છે તેને વિધાનુષ્ઠાન જ કહી શકાય તેના તપથી મદાન આત્મ કલ્યાણનો લાભ થવાની જે સંભાવના હોય છે તે નષ્ટ થાય છે પણી તપનો હેતુ ઝડિયત્તમન અને આત્મશુદ્ધિ હોવાથી તેના જ ફળરૂપ દેવલોખ્યા ભોગવિનામની વાંછા કરવી તે તેના મૂળ હેતુથી જ વિરુદ્ધ છે મનનન કે એવું તપ નિર્ગર્હ છે

અને તે કોઈક કોઈ પુરો એકાદીનું લેને જો મુ
કરુ એ જ તપ કરત લેવત છે જ તપ કરી રહ
તે કોઈ કોઈ એકાદી જમો કાંઈ ખુ જમવા ન
એવી તપ કરા જે માત જો લેએ તે રહે તપ
અને કો પુરો એકાદી રહત મહત્ત્વ ન મર્યાદા ન
લેએ

ત્યારીતિક મર્યાદા તપ કોઈ રીત રાવતે જમશે
કરુ છે —

જો રુદ્રોગદયા ન વાજોગદયા જો રુદ્રોગદયા
સોમદયા નન્નમ નિમ્નદયા ।

અ માત્રા સુખની રુદ્રોગદયા નહિ પાપે માત્ર રુદ્રો
રુદ્રોગદયા નહિ, આ સે અને પાપ ની માત્રા સુખની
રુદ્રોગદયા નહિ રાત્રિ મન ને પ્રયત્નની રુદ્રોગદયા નહિ
રિત્ય રેવત અને નિર્દેશ મદ તપ કરુ એકાદી
આ માર્ગે એ જુ વડ મહત્ત્વ લેએ ને મળ ઉપાસ
તપ કરુ નહિ મહત્ત્વ ને એવા એક પ્રાપ્તો મહત્ત્વ રહે
ઉત્તમ થવ છે અને ખીજ તર તપ કરવામાં ઉત્તરદ અને
નથી રહુ છે —

સો અ તજો વાયજો,
જળ મળો મૃગુતે ન વિતેદ ।
જેળ ન રૂદિયદાણી,
જેળ જોગા ન રાયેતિ ॥

તરુજ તપ કરુ ને જે રુદ્રોગદયા મન (ખગલ વિચારે
કરનાર) રુદ્ર ન થાય રુદ્રોગદયા ન થાય અને એમ પ્રયત્ન ન

હજીય (મન વચન અને ક્રિયાનો યોગ) જોડે તપ, મનના સંપૂર્ણ ઉત્થાસ સહિત કર્મક્ષય કરવા માટેજ કરવું જોઈએ.

[૧૬]

તપના સામાન્ય નિયમો

કોઈ પણ પ્રકારનું તપ કરવામાં આવે તેમાં નીચેના નિયમોનું પાલન કરવું આવશ્યક છે -

- (૧) તપના પ્રાચુર્ય ધ્વજચર્ચનું પાલન કરવું
- (૨) વાણી પર સમય ગણવા.
- (૩) અમુક સમય સુધી મૌન ગણવું
- (૪) અમુક સમય ધ્યાનમાં ગાળવા તે ન જને તો નવકાળ ગાળીએ. ગણવી
- (૫) અમુક સમય વ્યાખ્યાયમાં ખસાડ કરવો. તે વખતે એવા પુસ્તકોનું વાચન કરવું કે જેથી કર્મની નિર્જગ કરવામાં પ્રોત્સાહન મળે વાચતા ન આવડતું હોય તેમજે બીજા પાસે પુસ્તકો વચાવીને ધ્યાનપૂર્વક સાંભળવા.
- (૬) ક્રોધ, માન, માયા અને લોભનો જને તેટલો ત્યાગ કરવો
- (૭) સવાર સાંજ આત્મનિરીક્ષણ-પ્રતિક્રમણ કરવું
- (૮) દેવગુરુની ભક્તિ કરવી.
- (૯) તપની પૂર્ણ સંપૂર્ણ યથાશક્તિ ઉદ્ઘાપન કરવું

[૨૦]

તપ અને ઉદ્યાપન

તોન મમાત્મા આને એવી યત્નતા ફેલાય છે કે નાનું મોટું ઉદ્યાપન કે વાની સન્નિ રોષ અદવાતેની પાછા અમુક ખર્ચ કરવાની યકિર રોષ તો જ અમુક તપ સ્થ સી અને આ જ મ લે કેમકાક આપુરો સજ ઉપદમ કો છે, નવ ઉપદમ કરે મે પજુ અદુરુપ્ત : ઉપદમ કરના નથી

તપની મુજ ભાવના એતાં આ વસ્તુ જરાતર નથી તપો મજા પન માથે નરિ પન આ મમુદિ માથે છે એમ આતમમુદિ માટે અને તે જનતજ તપ કે વામા આવે તેમ જઈ પજુ ફિ મિવાજ કે પાપા ફાતદ મી સો નદિ જાતુ સકિન મુજ્જ રોષ પજુ જનતો અને મદુપરોષ થાય તે હજુ છે

આને જે રીતે ઉદ્યાપન થાય છે તેની વધ થતાં પજુ વિવાદાસ્પદ છે સન, દર્શન આનિ અમુક ઉપદમો મુજી તેને સાધુ-મામ્મીરે વરોગલી દેવા મામ્મી માન, દર્શન કે આગિની પ્રજાવના થતી નથી તે મો હુમ્મ પ્રતિનું સ રિત્ય-પ્રકાશન કેજાણીની સરથાએને મદા પર્થપ્રમાત નમ્મ્યાએની મજાણી વએરે અનેક રીતિએ ઉપદમમાં ભેરી જોતએ

[૩૧]

તપપ્રશામા

મીમાન્સા ભાવનિભવમ્ ઉત્તરમ્બવન મુજ્જી રીકામાં તપની સકિન વિશે જણાવે કે ૩—

મલ સ્વર્ણગત વહિર્હસ ક્ષીરગત જલમ્ ।

યયા વૃથકરોત્યેવ જન્તો કર્મમલ તપ ॥૧॥

જેમ સુવર્ણમાં રહેલા મેવને અગ્નિ જૂદા પાડે છે, તથા
દૂધમાં રહેલા જળને જેમ હસ જૂદુ પાડે છે, તેમ તપ
જગુના કર્મરૂપ મેવને (આત્માથી) જૂદા પાડે છે

- ૧૪ -

અધ્યાત્મકપદ્મ નામના ત્રયમાં તપનો મહિમા વર્ણવતા
શ્લુ ૭૩ —

તપાસિ તન્યાદ્ દ્વિવિધાનિ નિત્ય,
મુખે કટુન્યાયતિસુદરાણિ ।

નિઘ્નતિ તાન્યેવ કુકર્મરાશિ,
રસાયનાનીત્ર દુરામયાન્ યત્ ॥

શરૂઆતમાં કડવા છાગે તેના પણ પગિણામે સુદૃઢ એવા
બને પ્રકારના તપો હમેશા કરવા કાગળ કે જેવી રીતે સાધન
કુષ્ટ રોગોને દૂર કરે છે, તેમ તે કુકર્મના હથેતાનો વિનાશ
કરે છે

તપનો પ્રભાવ વર્ણવતા શ્રી સોમપ્રભસૂરિ નિદૂરપ્રકગ્ણુમાં
જણાવે છે કે—

યત્પૂર્વાર્જિતકમશેલકુલિશ યત્કામદાવાનલ—

ન્વાલાજાલજલ યદુપ્રકરણપ્રામાહિમત્રાક્ષરમ્ ।

યત્પ્રત્યૂહતમ સમૂહદિવસ યહ્નિલસ્મીલતા—

મૂલ તદ્વિવિધં યથાનિધિતપ કુર્વાન વીનસ્ટહ ॥

તે તપ પૂર્વ ઉપાસને દોષા કર્મરૂપી પર્વતને ઉત્પન્ન
 વજ્ર સમાન છે જ તપ શમરે રૂપી દારૂચિત્તી જ્ઞાનપ્ર
 સમુદને સમન કરવાને જગ સમાન છે તે તપ ઉપ દરિ
 યોના સમુદરૂપી મર્ષને વજ્ર કર્મરૂપી મત્તરૂપ સમાન છે તે
 તપ વિપ્લવરૂપી અધમમત્તના મધુ તો નરૂ કર્મરૂપી રિવસ ગુપ્ત
 છે, તથા તે તપ સન્નિધતી મરેણા રૂપ સલાનુ પૂત્ર છે એવા
 વિવિધ પ્રમા ના તપને રાજાગદિપદ્મે સ્વાચિપિ કર્મે

યમાદુષ્કિણપરસ વિષ્ણુ દામ્યે સુરા કુર્વેત્ ।
 કાય દામ્યતિ દામ્યતીન્દ્રિયણ કલ્યાણમુક્તયતિ ॥
 ઉર્મીર્ગન્તિ મહદ્રેય કલ્પયતિ ધ્યાત વય કર્મેણા ।
 સ્માધીન શિરિ શિરેષ્ઠ ષ ષતતિ સ્વામ્યે તપમ્નન્ન કિમ્ ॥

તે તપથી વિપ્લવી અણી નાશ પામે છે રેવાઓ ઘસપણ
 કરે છે, કામ સાંન થાય જ, ઇન્દ્રિયોના સજનુ રમન થાય છે
 મત્તના । પ્રસરે છે, મોળી કદિઓ પ્રાપ્ત થાય । કર્મેણા
 નમુદ નાશ પામે છે તથા સ્વર્ગ જાને મેલ પોતાને આધીન
 થાય છે એવો તપ શુ વખાણવા યોગ્ય નથી ?

કાન્તારં ન યપતરો ન્યયયિતુ દક્ષો દવાગ્નિ વિના ।
 દાવાગ્નિ ન યપતરં રામયિતુ શક્તો વિનામ્મોષરમ્ ॥
 નિઘ્નાત્ત વચનં વિના નિરસિતુ નાન્યો યતાન્મોષર ।
 કમૈત્ત તપસા વિના કિમપરં ર્હતુ સમર્થ તથા ॥

ગીચ જાડીવાળા જમને સાફ કરવું હાય તો તે દાવાનળ
 સિવાય બીજા કાંઈ દહિયા થી શક્ય શકે નહિ વિસ્તાર
 પામે ના । ત્યાગને સુગ્રાવવાની જરૂર પડે ત્યારે વગસા વિના

બીજી કોઈપણ સાધન તેને સર્વથા સમાવી શકે નહિ, વગસાદ
બધારે ગાડોતુર બનીને પડવા લાગે અને ગામ નગરને ડુગાડવા
લાગે ત્યારે પવન વિના તેને વિખેગવાનું બીજી કોઈ સાધન
નથી તેજ રીતે કર્મના સમૂહને અસ્ત-અસ્ત કરી નાખવા યા
માણી નાખવા તપ જેવું બીજી કોઈ સાધન નથી

તપની હૃદયગ્રમ સાથે અગ્નિમણી કરતા તેઓ જણાવે
છે કે—

મતોપસ્પૂલમૂલ પ્રશમપરિકરસ્કન્ધવધપ્રપચ,
પચાક્ષીરોષશાસ્ત્ર સ્ફુટભયટલ* શીલસત્પ્રવાલ ।
શ્રદ્ધામ પૂરસેક્તાદ્વિપુલકુલચલેશ્વર્યસૌન્દર્યમોગ,
શ્વગાદિપ્રાપ્તિપુષ્પ શિવસુલ્લલદ ત્યાક્તપ પાટપોડયમ્ ॥

મતોપસપી મોટા મૂળવાળું, સ્પ્રમાના પગિનાં રૂપી થતી
ગ્યનાવાળું, પાચ ઈંદ્રિયાના હમનરૂપી શાખાવાળું, સ્ફૂટપમાણ
અભયતાન રૂપી પાડાવાળું, અહમ્યર્થ રૂપી મપતિએ કરી
નવપક્ષવવાળું, શ્રદ્ધારૂપી જળ જાટવાથી વિન્તાગર્વત, કુળ,
બળ, ઐશ્વર્ય અને સુદગ્તાના ભોગવાળું, સ્વર્ગાંકિની પ્રાપ્તિરૂપ
પુષ્પવાળું અને મોક્ષ સુખરૂપી રૂળને દેવાવાળું આ તપ
અરેખત હૃદયટલ જ છે

તપકુલકમા તપના મહિમા સમઘી જખાળ્યુ છે કે—
કિં બહુણા મણિણ, જ કસ્સ વિં કહવિ કચ્ચવિ સુહાદ ।
દીસતિ મવળમન્દે, તત્થ તવો કારણ ચેવ ॥

વધારે વર્ણન કે વાંચી શુ ? જમતમા કોઈને ક્યાર્થ કાર્થ
પણ સુખ દેખાય છે તેનું કારણ તપ જ છે

શ્રીમાત્ર શ્રી વિઠ્ઠલ મહાશય તપસી શ્રી. શ્રી. શ્રી. ૩૨
જવાબે ૩—

આમોઝદી પ્રમુખ જડુદિ, દોને ક્રમ પ્રમારે,
જાટ મ મિદિ નરનિધિ પ્રયરે, નમીએ તે ૧૫ જ ને ૩
ફગ સિવસુખ મદોદુ છા નમી-મ પતિ નેદુ ૧૬
તે તપ મુન્નરમગિયો વડુ સમ માગર જમૂમ રે,
સર્વમનપમાં પડેમુ મગ્ગ વરજનિરે ને પ્રથે
તે ૧૫૫ તિલુકા નમી ને વા સદાવ સિરપથે ૩

જેના પ્રમાણથી આમોઝદી પ્રમુખ લખિયો. અહમદા
મિદિ અને નરનિધિ પ્રયટ વાવ છે, તે તપને જાણથી નમરસા
કરે. દિની નો આવનીએની મપનિ તથા નેણની પ્રાપ્તિ
જેનું ફગ છે એવા મપાકાન માગર મમ તપને જાણથી
નમરસાર કરે.

પથા મરોમા પહેજા મગ્ગ તરીકે જેનું પ્રથમાં વર્જન
જાણે છે અને મોરે જવાને ને ઉત્તમ સદા ૧ ૩૫ છે, તે તપપર
મજે કાળ નમવા યોગ્ય છે

તપનો સદા જાણવકાર હા !

વરસી તપનું મહાત્મ્ય

જૈન સમાજમાં વરસી તપનું મહાત્મ્ય ઘણું છે. હિંદુઓ નરનારીઓ, મોટા સમુદાયમાં આ તપનું આરાધન કરી પુણ્યશાલી બને છે આ તપને ઋષભદેવ-સવત્સવ તપ પણ કહેવાય છે કાગ્લું કે વર્તમાન ચોવીગીના આદિ તીર્થ કર શ્રી ઋષભદેવ ભગવાને દીક્ષા લીધા પછી લાગલાગટ ૩૬૦ દિવસના ઉપવાસ પછી નિર્દોષ ઈશ્વરમથી પાગલું કયું હતું.

આ તપનો વિધિ નીચે મુજબ છે —

‘તપનો પ્રારંભ કાગળ વદ આઠમના દિવસે ઉપવાસ કરીને કરવામાં આવે છે આ પછી જોડાતરે ઉપવાસ અને બેઆસણું કરવાનું હોય છે અર્થાત ઉપવાસના પારણે બેઆસણું ને તેના પારણે ઉપવાસ આખું તેર મહિના અને અગિયાર દિવસ સુધી તપ કરી અખાત્રીજના દહાડે પારણું કરી તપની પૂર્ણાહુતિ કરવામાં આવે છે આ દિવસે યથાશક્તિ મઘવાત્સલ્ય, દેવગુરુની ભક્તિ તેમજ ખીજા ધર્મઠાર્યો પણ કરવામાં આવે છે સાથે થી ઋષભદેવનાચાર્ય નમ્ર પદની વીસ નવકારવાળી ગણવામાં આવે છે પારણાના દિવસે રૂપાના બનાવેલા તદ્દન નાના ઘડામાં ચેરડીનો રમ ભરી તેવા ૧૦૮ ઘડાથી પારણું કરવામાં આવે છે કેટલાક તપ કરનારાઓ ઋષભદેવ સ્વામીના શાસ-

નમા ઉપૃષ્ઠ તપ ૩૬૦ દિવસને છે, નેને આશીર્વાદ
 ઉપવાસ ને પાન્દુ બ્રેઆસલુ ને બ્રેઆમજાન ૫૨૭
 ઉપવાસ, એમ કરી ૪૦૦ ઉપવાસ કરે છે, ૨
 નીચ વરે નખાનોવને દિવસે તપ ૫૭
 કરે છે તપ કરતા વનમા જે નખાનોવ
 (અશ્વત્થામી) આવે તે દિવસે ખાવાવાર આવે
 હોય તો પશુ ઉપવાસ કરવાનો હોય છે ૬૦
 તપ ૧૧ પૂર્ણાદિતિ વેળાએ ગને તેટલા સમજાવપૂર્વક
 ધમકાયો કરવાના હોય છે તપ આશુ હોય તે
 વખતે પણ દરરોજ ૧૧ ધાર્મિક અનુષ્ઠાનો તો
 કરવાના જ હોય છે

આ તપના ઉદ્ભવની આત્મકલ્પાવધારી કથા
 દરેક મુમુક્ષુએ ધ્યાનપૂર્વક સાંભળવી પટે છે તે
 કથા નીચે મુજબ છે -

રિગ્વેદમ મયે વસં,
 ત્રિગ્વેદમ્ દપનુરસમયં વસં,
 સેવાસજ્જમા માયા,
 દયિગ્વેદમ્ મર્ગીય દુઝ્મા ॥
 —મુતકેવલિ ભગવાન ભદ્રબાહુ

(૧)

જગતની મસ્તુતિના આદિ પ્રભૂતા, ભરત-
 શેત્રના પ્રથમ પૃથ્વીનાથ, શ્રી સપ્તભદ્રેવ એક દિવસ
 નહનોવાનતા લતામડપમા બેઠા બેઠા, કઈક
 વિચારમા નિમગ્ન થયા

વસતઋતુ બામી હતી જાગીઆમા પચવર્ણી
પુષ્પો મધમધી ઊઠ્યા હતા અશોક, જાકુલ ને કદ-
બની ડાળી ડાળી ફૂલોથી લચી રહી હતી વન-
પ્રદેશની શોભા અનેરી હતી વૃક્ષે વૃક્ષે ડોકિલાઓ
કલરવ કરતી હતી અને ફૂલે ફૂલે ભમરા ગુજારવ
કરતા હતા મલયાચલનો વાયુ આખાયે જનપ્રદેશને
સુરભિત કરતો વહી રહ્યો હતો સરોવરો અને મરિ-
તાઓ સ્ફટિક જેવી સ્વચ્છ ને શીતળ બની રહી હતી

આજે આખુલ નગર વસતોત્સવ ઉજવવામા
પડ્યું હતું પૃથ્વીનાથ ઋષભદેવ ઇશ્વરે ઇશ્વરે કંઈ
વિચાર કરતા એ ભેધ રહ્યા હતા

શિયાળું પાક લણ્યાઈ રહ્યો હતો ચેરડીના ભર-
ચક્ષ્ણ ખેતરો હવામા ડોલી રહ્યા હતા ગોકુળના
ગોકુળ વનપ્રદેશમા સ્વચ્છદે વિહંગી રહ્યા હતા પણ
આજે દૂકાને વેપારીઓ નહોતા, ખેતરે ખેડૂતો
નહોતા, ગોકુળના ગોપાલકો કયાય દેખાતા નહોતા

કારણ કે સહુ વસતોત્સવ માણવા વનપ્રદેશમા
એકઠા મળ્યા હતા સ્ત્રીઓ ફૂલની માળા બનાવી
પોતાના પતિને કંઈ આગેપી રહી હતી કોઈ પતિ-
પત્ની હિ ડોળે ઝુલતા અનેક પ્રકારના હાસ્યવિનોદ
કરી રહ્યા હતા કોઈ પત્ની વનપ્રદેશમા નિરકુશ-
પણે વિહંગી રહ્યા હતા નાના નાના બાળકો સુંદર
રમતો રમી, કિલકિલાટ હાસ્યથી દિશાઓને ભરી
દેતા હતા

આ દરેકો નિરુપી રહેતા પૃથ્વીનાથના નવનો
દળવારને માટે મી-વાઈ ગયા તેઓ વિચાર કરવા
લાગ્યા, કે 'આવી કોણ મે જીજ્ઞે અવશ્ય એઈ છે'

વિચારણા આગળ વધી અને જન્મથી અવધિરાનના
માલિકને તરત જ જણાઈ આવ્યું, કે પોને પૂર્વે
ઉત્તરોત્તર ભોગવેલ ભોગોનું એ જન્મ-જ છે ફરીથી
તેમના નવનો ઉદય્યા, પણ ચિતવન આવજ રમુ

"અહા, નાશવત આ મુખોમા મુ પ થનારને
લાખો વાર પિછારાએ ! રાગ, દવ અને મોહથી
ઉદભવત પ્રાણીઓના જન્મને પિછાર હો, જેઓને
જન્મ સીનીમયેલી રાગિના જેમ વધઈ જાય છે

"નમારના આ કપાયનીચમા ખુની મયેલા
જનો પોતાના કીજુ થતા જાત્રાને એક શકતા
નથી એનાના પિજરમા પૂરાયેલા પોપટની જેમ
તેઓને તાત્કાલિક મુખો ત્રિવાય આત્મિક મુખનું
જરાય જ્ઞાન નથી કર્મને વધ થઈને, કપાય રૂપી
પહેરેગીરની યોદ્ધામા રહીને, માનના, મમત્વના
લાલમાના, દુરાશયના રામ-દેવથી પરિપૂર્ણ કૃપમા
હુમેલા આ લોકોને, આ જવ, પરજવ કે યાવત
મોક્ષના સ્વાતંત્ર્ય મુખનું જરા નેટલુય જ્ઞાન નથી

"હવે ધર્મતીર્થ પ્રવર્તાવવાની જરૂર છે લોકોને
વ્યવહારવિષયક જાણી વિદ્યાઓ શીખવી દીધી
સૌથી પ્રથમ શિખવાટેલ કુલકારના શિષ્યથી લઈને
આ લોકો મકાન બાંધવાની, ચિત્રકામ કરવાની,

કપડાં વણવાની તથા નાપિતની વિદ્યામા કુશળ બન્યા છે જગતની વ્યવસ્થા માટે યોજેલ શામ, દામ, દંડ ને લેદ એ ચાર ઉપાયો પણ લોકમા માગી રીતે પ્રવર્તી ગયા છે યુવરાજ જરતને બહોતેર કળાઓ શીખવી દીધી છે બાહુબલિને હાથી, અશ્વ, સ્ત્રી અને પુરુષના અનેક લેદવાળા લક્ષણોમા વિશારદ બતાવ્યો છે બ્રાહ્મીને અદાર લિપિઓ બતાવી દીધી છે અને સુદરીને ગણિતવિષયક જ્ઞાન પણ આપી દીધું છે ઉગ્ર, ભોગ, રાજન્ય અને ક્ષત્રિય એવા ચાર કુળોની રચના પણ યથાસ્થિત થઈ છે, દંડનીતિ વિષે પણ જનતાનું ઉચિત જ્ઞાન થયું છે

“માગી પ્રવર્તોલેલી વ્યવહારવિષયક તમામ સંસ્કૃતિમા લોકો કુશળ થઈ ગયા છે જેકૂતો ન્યાય-પૂર્વક જેતરો જેડ છે ને યોગ્ય ભાગ લઈ નિર્વાહ ચલાવે છે શેરડીની જેતી માટે પણ ક્ષત્રિયો ન્યાય પૂર્વક વતે છે ગોપાલકો પોતાના જનાવરો પ્રત્યે મદ્દસાવ રાખે છે ને કોઈ એકબીજાનું લૂટી લેવાની કલ્પના પણ ઢરતુ નથી માતાઓ પુત્રોનું પાલન યથેષ્ટ રીતે કરે છે પિતાઓ પિતૃધર્મમા પણ ખરાખર સમજ્યા છે પતિ-પત્નીના યુગલો પણ એક બીજા સાથે હેતથી વતે છે સસાર આજો વ્યવસ્થિત બધારણુ પૂર્વક ચાલવા લાગ્યો છે

“હવે જગતને મહુથી વધુ ને આત્યલિડ જે

જરૂર છે, એ ધર્મતીર્થ પ્રવર્તાવવાની છે માગ આયુધ્યના ૨૦ લાખ વર્ષ પૂર્વ સુવરાજપદમા ગયા ને ૬૩ લાખ વર્ષ પૂર્વ રાજ્યની ધુગ વહેતા ગયા હવે ધર્મતીર્થ પ્રવર્તાવવા માટે ગજરામ કંવાનો મથક આવી પહોંચ્યો છે તા એકોને માગાતિક આમુખિથી ત્રિમુખ કંવા ધર્મમાર્ગ જતાવવાની હવે જરૂર બની ચક છે ”

પૃથ્વીનાથ આ વિચારનામા મગ્ન હતા, ત્યાં પાશ્વમા દેવલોકને અન્તે વમનારા નગર, આદિત્ય, મારમ્વત આદિ લોકાતિક દેવો વમતોત્સવની સુહરતા નિક્ષાળતા નન્દનોદ્યાનમા આવી પહોંચ્યા તેઓએ તમન્દારપૂર્વક પ્રાર્થના કરી કે,

‘હે નાથ ! હવે ધર્મતીર્થ પ્રવર્તાવી રાજતનુ વર્યાણુ કરો !’

પૃથ્વીનાથ ક્ષપભદ્રેને ઝિમતપૂર્વક તેનો પ્ર સુતર વાળ્યો લોકાતિક દેવો મહર્ષ વિદાય થયા ધર્મ-તીર્થ પ્રવર્તાવવાની ઇચ્છાવાળા ક્ષપભદ્રેવ શાન્ત ચિત્તે રાજમહેવ તરક પધાર્યો

જાનકમા ગરમવ થયેલા રનિયાઓએ નિરાતે વનતોત્સવ ઉજવ્યા કર્યો પણ રાજમહેવમા પધાગીને શ્રી ક્ષપભદ્રે રાજત્યાગનો ને મથમધર્મ સ્વીકાર કરવાનો પોતાનો નિશ્ચય જાહેર કર્યો આ મથમથા ચોડીવારમા જથે પ્રનરતા ભગ્તાતિક કુમારોની, વક્ષાત્ર મનિવાદિ સેવકોની અને નાના

શ્રી માદક ઉઠેરલા પ્રજાજનોની ચિતાનો પાર ન રહ્યો

લોકોને ધર્મવિષયક કશું જ્ઞાન નહોતું ધર્મ શું તે લણતા નહોતા કેવલ પ્રભુનો વિયોગ તેમને વ્યાકુલ બનાવી રહ્યો હતો. શ્રી ઋષભદેવે પોતાના રાજ્યની જગખર વહેચાલી ઠગી અને યુવરાજ ભરતને રાજદંડ પ્રહણ કરવા આજ્ઞા કરી બીજી રાજકીય વ્યવસ્થા કરી લીધી, અને એક વર્ષ માટે શ્રી ઋષભદેવે માવત્સરિક બાનની શરૂઆત કરી ચતુષ્પથ તથા દરવાજાઓ પર ઘોષણા કરાવી, કે “જે જેનો અર્થ હોય, તેણે આવીને તે લઈ જવું”

શ્રી ઋષભદેવ નમા હાતા કયાથી મળે ? આમ માન હેતા એક વર્ષ વીત્યું, ને ગજત્યાગનો મમય આવી પહોંચ્યો.

શ્રીધમ ઋતુ હતી ચૈત્રનો મહિનો હતો અધારી આઠમનો ચંદ્ર ઉત્તરપાદા નક્ષત્રમા વિરાજતો હતો આવે મમયે પૃથ્વીપતિએ મયમધર્મ સ્વીકાર્યો.

આ વેળાએ ડંછ-મહાડંછ આદિ ચાર હજાર રાજાઓએ પ્રભુનો વિયોગ નહન ન કરી શકતા, તેમજ તેમના પૂર્વેના અતિશય પ્રનાદોને યાદ કરીને પ્રભુની માથે ૮ દીક્ષા ગ્રહણ કરી જનતના આદિ મુનિ ઋષભદેવ પૃથ્વીપત્ર મૌન ભાવે વિહાર કરવા લાગ્યા.

એમ કરતા દીક્ષા વખતે કહેલા ઉપવાસના પારણાનો દિવસ આવ્યો, પ્રભુનો નિશ્ચય હતો,

કે નિરવધ બેતાલીય દોષથી ગદિત અમૂક ચોખ્ખા
તાવાળો ખોરાક મહુ કરવો એ ન મળે તો ન
મહુ કરવો તેઓ જે જનકુળમાં જતા, ત્યાં
લોકો તેમનું સન્માન કરવા દોડી આવતા.

પણ જ્યાં લોકો એકાન્તમાં જ હતા મુનિધર્મની
કોઈને જાણ નહોતી પ્રભુ એક મહામોટા રાજા છે,
એમ સમજી સદુ અસ્વ, ગજ, કે બીજા બહુમૂલ્ય
વિધવિધ ભોજન લઈને હાજર થતા.

પણ પ્રભુ કોઈની મામે ભેંયા વિના, કશુંય
સ્વીકાર્યો વિના મૌનપણે આગળ વધતા
ભક્તોની મુજબજ વધી પડતી અગેરે ! દીનાનાથે
કહ્યું જ ન સ્વીકાર્યું આપણું વેલું દુલોખ્ય !

હુધા અને પીપામાના પરિપહને મહન કરતા,
પ્રભુ આમ ગામોગામ વિચરવા લાગ્યા કોઈ મળે
એમને નિરવધ આહાર-પાણી ન મળી શક્યા, તે
ન જ મળ્યા !

વહાણો જેમ પવનને અનુસરે, એમ ચારહજાર
મુનિઓ પણ હુધા પીપામાં મહન કરતા તેમને
અનુસરી રહ્યા હતા, પણ પ્રભુ તો ધૈર્યના સાગર
હતા માવઠા-કળકળાદિ કે બીજા કોઈ દુન્યવી
જનુ એમને ક્ષેયથી ચૂકારે તેમ નહોતા.

પણ કચ્છ-મહાકચ્છાદિ રાજાઓના ધૈર્યને તો
સીમા હતી મુંઝર સરોવરો એમને લોભાવતા હતા
મુસ્વાદુ દ્રવ્યો એમના ભુખ્યા મનને તોફાને ચડાવતા.

હતા. માર્ગમા લોકો દ્વારા અપાતા અલ કારો એમની મમતવૃત્તિને બગાડ કરતા હતા. તત્ત્વજ્ઞાનથી રહિત એ મુનિઓ ધીરે ધીરે શિથિલ બનતા જતા હતા. બાજરે તેઓએ નિર્ણય કર્યો, કે સમુદ્રને ઉલ્લંઘન કરનાર ગરુડરાજ માથે ક્ષુદ્ર પખીઓનો સાથ ન હોય, શીટે આપણે બીજો માર્ગ લેવો. આજરે તેમણે પ્રભુનો સાથ છોડ્યો ને જટાધારી તાપસો બન્યા.

ચાર હજાર ગયા, એની પ્રભુને ખેવના ન હતી તેઓ તો કુધા-પીપામા વગેરે પરિપક્વો મહન કરતા પૃથ્વીપટ પર વિહરવા લાગ્યા. એક ચણે પણ પ્રભુનો નિશ્ચય ચણે તેમ ન હતો.

(૭)

આજ હસ્તીનાપુર નગરીના મહાલાગ્ય બગ્યા હતા. પૃથ્વીમા વિહાર કરતા આદિનાથ જ્ઞપલસેવ નગરમા પધારતા હતા.

જ્યાં જ્યાં આ સમાચાર પહોંચ્યા, ત્યાં ત્યાંથી નગરજનો દોડી આવ્યા. બાળક ધવરાવતી માતાઓ દોડી આવી કામ કરતા કારીગરો દર્શન કરવા વેગથી ધમી આવ્યા. ખાતા ને રમતા બાળકો પણ પ્રભુ-દર્શને દોડી ગયા. વેપારીઓએ વેપાર મૂક્યો. ખેડુતોએ ખેતર સૂના કર્યા. ગાયોના ધણના ધણ ચરતા મૂકી ગોવાળો પ્રભુદર્શને આવી પહોંચ્યા. જેણે સમાચાર સાંભળ્યા, તે ઘડીનાય વિલગ વિના ત્યાં આવી પહોંચ્યું.

દર્શનની એ મુલગ ઘડી કોણ ગુમાવે?

પણ આ શું ? એ પૃથ્વીનો પતિ ઉઘાટે મન્ત્રકે,
 ઉઘાટે પગે કશાય મલ્લનિહો વિના રાજમાર્ગ
 પર આપ્યો આપે છે, એ એઈ અનેકની આખો
 માથો શ્રાવણ-ભાદ્રવે વરમવા લાગ્યો અહો !
 પૃથ્વીપતિને ઘેર તે ની જોટ પડી ?

જેતજેતામા નગજનો પ્રભુને વીટળાઈ વળ્યા
 લોને પગમા પડતા વિનવે છે 'પ્રભુ ! મારે ઘેર
 પધારો !' માપના કૃમ યથેવા દેહને જમો જેઈ
 શકતા નથી કૃપા કરો અન્ન-જળને આનમ લઈ
 મને કૃતકૃત્ય કરો !

કોઈ આખમા આમુ લાપીને કહે છે 'હિ ઉપકારી !
 આન કરવાને યોગ્ય જગ તમાર છે મય ! કરવા
 શમ્યા તમાર છે પહેળવા વમો પણ હાજર છે
 દૃષ્ટ કરો ને અમને ધન્ય કરો !'

કોઈ પ્રભુનો માર્ગ મેડી પ્રાર્થે છે કે, 'પ્રભુ !
 આજ અવસર આપ્યે અમને નિરાશ કર્યો મા મારે
 ન્યા પધારો અને દેવાગના જેવી માગી કન્યાને સ્વી
 કારી મારો જન્મ માર્થક કરો !'

પ્રભુ કશાય મામુ જ્ઞેતા નથી એ તો રાજમાર્ગ
 પર આગળ વધે વ્લય છે અન્ન ! નાથને શુ જ્ઞેઈર્તુ
 હશે ! એ દયાનિધિને શેની વાન્છના હશે ? પ્રભુને
 નામે તે નવનિધિ પ્રગટે !

પણ આ શું ? પ્રભુ તો બોલતાય નથી કે કશું
 લેતાય નથી અર્ધ મીચાયેલા જોમના નયનો મધ્યે
 અમાગના કોઈ પણ રમને છળતા નથી

તોરજનેનો આ કોલાહલ મહાગલ્લ ભરતના
 પાંચ અને રાજ્ય સોનપ્રભના પાટવીકુમાર મેયાસને
 મને પાંચે ગજસુવનમા સલા ભરી બેઠેલા યુવરાજ
 શ્રેયાસકુમાર તરત જ છડીદાગને એ કોલાહલનું
 મંડુ લાલવા આરા કઠી

ગીદાગ ઘણીએકમા પાછો આવી પહોચ્યો
 શેણે આવીને નિવેદન કયું, કે—

“માલિક, ત્રણ જગતથી પૂનઃ એવા આપના
 પ્રપિતામહ, પૃથ્વીનાથ ઋષભદેવ પૃથ્વીપટ પર નિર્દિષ્ટ-
 ન ભાવે વિચરતા અત્રે પધાર્યા છે તેમનો મત્કાગ
 કરતા નગરજનોનો આ કોલાહલ છે”

પ્રપિતામહનું નામ ચાલણી શ્રેયાસકુમાર ભગી
 સભામાથી દોડ્યો ન પહેર્યા ઉપાન કે ન ઓઢયુ
 છત્ર! ઉવાટે માથે ને અડવાણે પગે!

પ્રભુ મહાગનિએ ચાલતા શ્રેયાસકુમારના ગૃહા-
 ગણુમા આવી પહોચ્યા હતા શ્રેયાસકુમાર પ્રભુના
 પગમા આળોટી પડ્યો. ચોનાના કેશથી તેમના પગ
 લૂછ્યા, પ્રદક્ષિણા કઠી ને પુનઃ નમસ્કાર કર્યા
 નમસ્કાર કઠી પૂર્ણિમાના ચદ્રમમા પ્રભુમુખનું એ
 દર્શન કરવા લાગ્યો

પૂર્ણિમાના ચદ્રના દર્શન કરતા, જેમ કુમુદિની
 ખીલી જોઈ, એમ પ્રભુ-મુખચદ્રના દર્શન કરતા
 શ્રેયાસનું હૃદયકુસુમ ખીલી ઉઠ્યું એના હૃદયમા
 અપૂર્વ પ્રકાશ પથગયો એને હૃદયમરણ થવા લાગ્યું
 ‘અરે! પવે’ એ પ્રભુને કયાથ જોયા છે? ૨

આમ વિચારતા એને અતિશ્ચરણ જ્ઞાન પ્રગટ થયું

“હું કોણ ? પ્રભુનો પૂર્વજવનો આગમિ ! અથ
પ્રભાદિક અવતારમા પણ હું તેમનો સાથી હતો
આજે એ મારા પ્રપિતામહ છે અહીં, એ તીર્થંકર
થયે એવી વાળી એ વચ્ચેનું અરિહંતા મુજે
પૂર્વજવમા સાબળી હતી એ જ તીર્થંકર, અરિહંત,
ત્રણસોકના નામ !”

શ્યામકુમાર એક વખત આનંદથી નાચી ઉઠ્યો,
પણ તરત જ એની નજર પ્રભુના રોડ પર ગઈ
‘અહીં, પ્રભુએ વર્ષદહાગથી પારણ કયું નથી
ચાલ, હું પ્રભુને પારણ કગણ !’

શુભકાર્યને શુભયોગ અનુમરે છે પુણ્ય ભાગતા
હોય ત્યાં ધર્મસાધન આપમેળે મળી આવે છે
જરાબર આજ વેળા ખેતનેના ઠાવૂમા પીંચીને કાઢ
વામા આવેલ ચેરનીના રમના ઘન લઈને કોઈ
નગરજન આવી પહોંચે એવાનકુમારે ભેડુ કે
ખેતાલીસ દોષથી સુજા આ ઇશ્વરસ પ્રભુને યોગ્ય
છે એવું પ્રાર્થના કરી

‘દેવ ! આ રસ મ્હોકારો ! આપને યોગ્ય છે’
પ્રભુએ કરપાત લખાંચુ એવાનકુમારે ચેરપ્રીતી
રસ ઠાલવવા માડ્યો

વધીન્તે, ૩૬૦ દિવસ પછી પ્રભુએ પારણ કયું
નગરજનોએ જયજયકાર વતોવ્યો આકાશમા
પદ્મદિવ્ય પ્રગટ થયા વાતાવરણ દુહાની નાદથી

મોહ લેઈયું 'શેરડીના' રસમાં શ્રેયાકુસમાર ભવો-
હરની બાલુ છલી ગયો.

વેશાખ શુકલા તૃતીયાનો એ દહાડો ઇશ્વરસના
દીનથી અમર થઈ ગયો. પ્રભુએ વર્ષ દહાડે પારણ
ધૃતિ ત્રણ જગતના નાથનો અભિગ્રહ પૂરો થયો.

થેર થેર ઉત્તમવ મહાયો, શેરીએ શેરીએ જય
જયકાજ વર્તી ગયો. પ્રભુએ પારણ કરી શ્રેયાન-
કુમારને તાગી દીધો. દેવોને દોહાણુ દાન શ્રેયાસે
પ્રભુને દીધુ ને દેવોને દોહાણુ મુક્તિદાન પ્રભુએ
શ્રેયાસને આપ્યું ધન્ય હો દાન લેનાર ને દેનારને !

પારણ કરી પ્રભુ આગળ વિહાર કરી ગયા.

(૪)

દાન દઈ શ્રેયામકુમાર મહેલે આબ્યા.

નગરજનોના આશ્ચર્યનો આલે પાર નહોતો.
પોતે સર્વસ્વ પ્રભુને ચરણે મૂક્યું પણ તેમણે નજર
પણ ન કરી, અને શ્રેયામના શેરડીના રસમાં
લોભાયા. આ વાતનું રહસ્ય જાણવા બધા નગરજનો
શ્રેયાસકુમારના ભુવનમાં લેગા થવા લાગ્યા. કચ્છ
મહાકચ્છ આદિ તાપંસો પંથુ રહસ્ય માલજવા આવી
પહોંચ્યા. નગરજનોએ ખૂબ ઉત્સુકતાપૂર્વક કુમારને
ઉદેશીને પૂછ્યું "હે કુમાર ! તમને ધન્ય હો કે પ્રભુએ
તમારે હાથે ઇશ્વરમનુ પાન કર્યું અને અમો દુર્ભાગીઓને
હજાર વાર ધિક્કાર હો, કે અમારા 'સર્વસ્વ' દાન
સામે પ્રભુએ નજર મરખી પંથુ ન કરી ! અરે !
વધોથી પુત્રની માફક અમારું પલિન કરનાર પ્રભુએ

એક શબ્દ પણ અમને ન કહ્યો, જાણે કે પરિચય જ ન હોય !’

એવાસકુમારે સદુને શાન્તવન આપતા જણાવ્યું કે,

‘તમે એમ શા માટે કહો છો ? પ્રભુ પૂર્વની પેઠે પરિવ્રજાધારી રાજા નથી, પણ હમણા તો તેઓ મધ્યજા પાપમય વ્યાપારોનો ત્યાગ કરી ત્રાપુ થયા છે એમણે રાગ, દ્વેષ, મોહ બધુય તજ્યું છે, પછી એ શા માટે તમારા હાથી, ઘોડા કે કન્યા જેવી તુરંત વસ્તુઓ સ્વીકારે ? આ દયાળુ પ્રભુ સવને અભય આપનારા છે, એટલે આદાર પણ એવણીય, કલ્પનીય ને પ્રાચુક સ્વીકારે છે ’

અત્રે એવાસકુમારે મુનિધર્મ સમજાવ્યો નગર જનો એ સાંજગી કહેવા લામ્યા ‘હે કુમાર ! આ શિક્ષાદિક વિદ્યાઓ પ્રભુએ કહેલ છે ને બતાવેલ છે, એટલે મહુ કોઈ જાણે છે પણ તમે કહો છો, તે વાત કોઈ જાણતું નથી, એ કેમ ?’

એવાસકુમારે નગરજનોની શકનો જવાબ આપતા જણાવ્યું કે, “ નગરજનો ! તમારી વાત માગી છે આજ પહેલા મને પણ એ વાતનું જ્ઞાન નહોતું પણ સૂર્યના ઉદયથી જેમ સૂરજમુખી વિકસે છે, એમ પ્રભુના દર્શનથી મને અતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું છે અને એથી મને આ જાણતની જાણ થઈ છે ”

“પ્રભુ માથે તમારો પૂર્વ જન્મનો સળધ શો હતો, એ અમને જણાવશો કે?” નગરજનોના આ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં શ્રેયાસકુમારે જણાવ્યું કે -

“અર્જુન અને મૃત્યુલોકમાં પ્રભુ સાથે હું આઠ ભર સુધી રૂયો છું આ બવથી અતિકાન્ત ત્રીજા જન્મમાં વિદેહ ભૂમિમાં ભગવત વજ્રનાભ નામે થકે પડી હતા હું તેમનો સારથિ હતો તેમના પિતા વજ્રનેત્રને મેં તીર્થ કર રૂપે જોયા હતા વજ્રનાભે તેમની પાસે દીક્ષા લીધી મેં પણ તેમની પાસે દીક્ષા લીધી સ્વયંબ્રહ્માદિક ભવોમાં પણ હું તેમની સાથે હતો

“આ ઉપરાંત ગઈ રાત્રે મને, મારા પિતાશ્રીને તથા શ્રેષ્ઠ મુણ્ડિને ત્રણ પ્રકારના સ્વપ્ના લાગ્યા હતા સવારે સભામાં જોનો ખુલાસો થયો હતો એ સ્વપ્નો અને અર્થ નીચે મુજબ છે

“મેં ગઈકાલ રાત્રે સ્વપ્નમાં ક્યામ મેરુને ક્ષધથી પ્રક્ષાલિત કરેલો જોયો હતો તેથી આજે આ પ્રભુ કે જેઓ તપથી કૃશ થયેલા હતા, તેમને ઇંદુરસ વડે પારણ કરાવ્યું

“મારા પિતાશ્રીએ સ્વપ્નમાં જોયું કે ઘણા શત્રુઓવડે ચોતરફથી ઘેરાયેલા કોઈ રાજાએ પોતાના પુત્ર શ્રેયામની મદદથી જય મેળવ્યો એ રાજા તે પ્રભુ, ઘણા શત્રુઓ તે સુધા પિપાસાદિ પરિવહો, તેનો મારા ઇંદુરમ વડે પ્રભુએ પરાલભ કર્યો

“મુખુદ્ધિ શ્રેષ્ઠિએ અપ્નામા બાજુ કે ‘સૂર્ય’-
થી આવેલા સુહૃમ કિન્નો એવામકુમારે સૂર્યમા
પુત આપણ કયા અને આથી સૂર્ય વધુ પ્રકા-
શવા લા થો સૂર્ય સુમાન તે આ પ્રભુ, એમના
મહાકિન્નુ તપ ને કેવળનાન તે આ અવરાધથી
દૂર હતું, તે આજે મારા પારણાથી ભેદી દીધું, ને
આથી પ્રભુ વધુ દીપવા લાગ્યા

“પ્રગત્તો ! મારા કાયોની મૂચના પ્રકૃતિથી
પહેલી મળી રહે છે માટે મુક્તિવ્યો તરફ કેવિગમવી,
ને પ્રભુએ પ્રવર્તોવે મારે આત્મજ્ઞાણ કરવું ’

આ પ્રમાણે એવાનકુમારના મુખેથી જધુ ભણીને
નગરજનો પોતપોતાના સ્થાને ગયા એવામકુમારને
પોતાનું લવન આજે ધન્ય લાગતું હતું

આમ પ્રભુના આ ઈશ્વરમના પારણાને મહિમા
જગેજગ ગવાયો એ માતા માતા હાલોના કર્મના
દળિયા હલકા થઈ ગયા એ સુભગ દિવસને અનન્ત
ને અક્ષયી સુખ આપનાર માનીને હોઠોએ તે
તિથિનું નામ અક્ષયતૃતીયા રાખ્યું જ્યાં ધર્મો
પ્રભુએ પ્રવર્તોવ્યા, પણ દાનધર્મ તો એવાતથી પ્રવર્ત્યો

એ કાળે એ તિથિની ઉપાસના કરી, અનેક
લવોએ પોતાનું કલ્યાણ કર્યું આજે પણ અનેક
લવો અક્ષયતૃતીયાનું તપ કરી-તેનું આખ્યાન
માલગી લવનને સાર્થક કરે છે

શ્રીયુત ધીરજલાલ ટોકરશી શાહના

રચેલા પુસ્તકો

અ ૧૯૮૫

ક્રમ	પુસ્તકનું નામ	અથવા માળા	કિંમત
૧	શ્રી ગીજવદેવ	માળામાંથી એકી ૧ લી	૦-૧-૩
૨	તેમ-ગજલ	,	"
૩	શ્રી પાર્શ્વનાથ	"	"
૪	પ્રભ મદાની	"	"
૫	શ્રી મનો	,	"
૬	મદાની ૮૮ પ્રકારી		"
૭	અમરમા	,	"
૮	ગાંધી ચેત્વળા		
૯	અન્યાયા	"	"
૧૦	પાંચીકુમા		"
૧૧	જીવનવાહી	,	"
૧૨	અમરકુમાર	,	
૧૩	શ્રીપાત્ર		"
૧૪	મદાની કુમારપાત્ર	,	"
૧૫	વેદકુમાર	,	"
૧૬	વિમળા	,	"
૧૭	વસ્તુપાત્ર-તેજપાત્ર	,	"
૧૮	વેદો દે રાણી	,	
૧૯	૮૮ પ્રકાર	,	
૨૦	પર્મ માટે પ્રાણ આપનાર		

મદાનીઓ જા ૧લો

અ ૨૨

પાત્ર ખીણ
સ ૧૯૮૬

નંબર	પુસ્તકનું નામ	અથવા	મિત્ર
* ૨૨	અર્જુનભાગી	માગ પ્રથાનગી એણી ૨૭	૦-૧-૩
* ૨૩	ચક્રવર્તી મનલકુમા		
* ૨૪	ગંગધર શ્રી ગૌતમસ્વામી		,
* ૨૫	આર્દ્રકુમાર		"
* ૨૬	મહારાજ શ્રીચક્ર		
* ૨૭	મહારાજી અજના		
* ૨૮	ગંગાપિ પ્રસન્નચક્ર		,
* ૨૯	મયજાદદા		
* ૩૦	મ ન મસવાગિરિ		"
* ૩૧	મન મિરાદો		
* ૩૨	મુનિ શ્રી હરિકેશી		
* ૩૩	કપિન મુનિ		
* ૩૪	મેરામનિ નદિરેણ		
* ૩૫	શ્રી સ્થૂનિજન		
* ૩૬	મદારાજ સમ્રાટ		,
* ૩૭	મધુ મ હીંગના હમ શ્રાવકો		"
* ૩૮	સ્વાધ્યાય		,

સ ૦ ૧૯૮૭

* ૩૯	મનિશુદરી		૦-૧-૦
* ૪૦	નિષિતા		
* ૪૧	કળાનની		
* ૪૨	મની સુમદા		,
૪૩	જગમર્ગ પવાપુરી-મચિત્ર કાવ્ય		૦-૨-૦
૪૪	કુરુન અને રાધામમા વીમ વિચ		૧-૮-૦

* આ નિર્ણયોના પુસ્તકો અમલ નથી

પાત્ર વીજી

નંબર	પુસ્તકનું નામ	અથવાભાષા	કિંમત
૪૫	ઇતુરાના ગુફામંદિરો		૦-૮-૦
૪૬	અજતાનો યાત્રી (સચિત્ર કાન્ડ)		૦-૮-૦
૪૭	શ્રી ભદ્રમાધુ સ્વામી માળાઅથવાળી શ્રેણી ત્રીજી		૦-૧-૩
૪૮	શ્રી હરિભદ્રસુતિ	'	"
૪૯	શ્રી બ્રહ્મભદ્રસુતિ	"	"
૫૦	શ્રી હીરવિજયસુતિ	'	'
૫૧	મહાસતી ગીતા	'	'
૫૨	મગાવતી		"
૫૩	સતી નંદયતી		'
૫૪	ધન્ય અલ્હિસા	'	"
૫૫	સત્યનો જય	'	"
૫૬	અમ્તેયનો મનિમા		"
૫૭	માયો શાળગાડ શીત	'	'
૫૮	સુખની આવી યાને મનોષ		"
૫૯	જૈન તીર્થોનો દ્રુક પગિચા ભા ૧	'	"
૬૦	" ભા ૨	"	"
૬૧	જૈન આગિત્યની ડાયરી	'	"

અ ૧૯૮૮

* ૬૨	જનકના	માળાઅથવાળી આ ૧ી ચોથી	૦-૧-૩
* ૬૩	કોચરના	"	"
* ૬૪	ધન્ય એ ગેક	"	"
* ૬૫	મણિના મૂલ	"	'
* ૬૬	કનાધગ કોકાશ	"	'
* ૬૭	જિનમતિ	"	"
* ૬૮	ગાગર્ગિ કગકકુ	"	"
* ૬૯	અનગસુદરી	"	"
* ૭૦	નર્મદા સુદરી	'	"

ક્રમ	પુસ્તકનું નામ	અંથમાળા	કિ મત
* ૭૧	અપદાબુનિ	માળગ ચારંગી ઓણી ચોથી	૦-૧-૩
* ૭૨	અચ્ચમરી ભ ।		,
* ૭૩	વિષ્ણુકુમાર		,
* ૭૪	કારિકાચર્ય		
* ૭૫	શ્રી પાદનિખાચાર્ય		
* ૭૬	અવધિયાગ પ્રવેશિકા		
* ૭૭	માધમિ મ્ના રનેદગ્રહણ		
૭૮	સીકીમની રીગગના (મગ્ગમ્)		
૭૯	નેકીનો ગદ્ય		
૮૦	જજ પ્રાણવાન વાનોનો મંગલ		૨-૦-૦
૮૧	શ્રી મહિનાય	બાળ મ ચારંગી ત્રણી પાચમી	૦-૧-
૮૨	મદાકવિ ધનપાગ		
૮૩	મૃગચાર્ય		
૮૪	મહિમારી લીનાનની		
૮૫	નિતાગકુમાર		
૮૬	અપદગી		
૮૭	તગમરની માગ ૧ લા		
૮૮	માગ ૨ કો		
૮૯	રેલક અને રિનયચક		
૯૦	દોથે ૧ લાથે		
૯૧	મમરમ્મી		
૯૨	મનાતમનો મેગાપ		
૯૩	મન અવવાનો માર્ગ		
૯૪	મિદિદાયક સિદ્ધચક		
૯૫	મિદિદિ' ાજિ		
૯૬	છ ધર્મધ્યાઓ		
૯૭	મુનિ અર્ધજક		

પાત્ર પાંચમું

મ ૧૯૮૬

ક્રમ	પુસ્તકનું નામ	અથવા	કિંમત
	૬૮ સતી કનાવતી	માગ મયાવળી શ્રેણી ૭૪ી	૦-૧-૩
	૬૯ સુ ર્શન મે	"	,
૧૦૦	કુમાર મગગકનસ	"	,
૧૦૧	ચક્રવર્તી રક્ષા પ	"	,
૧૦૨	શ્રી શાન્તિ	"	,
૧૦૩	ત્રી વી સ્ત્રિ	"	,
૧૦૪	રમણી મર્માગદ	"	,
૧૦૫	શ્રી નાદિવમ્	"	,
૧૦૬	મની શ્રી કમ્પ્યુટર	"	,
૧૦૭	વીર પાન ગદ	"	,
૧૦૮	શ્રી માનવ ગદ્ય	"	,
૧૦૯	આપારી ગદ્ય	"	,
૧૧૦	શ્રી નિનમ્	"	,
૧૧૧	મદનમ ન	"	,
૧૧૨	કુમાર કમ્પ્યુટર	"	,
૧૧૩	ચ પદમાગ	"	,
૧૧૪	માયા મોતી	"	,
૧૧૫	નાત્રી ગદ્ય	"	,
* ૧૧૬	અચારીયા આણુ	ન્યોતિ પ્રવાસમાગ	૦-૧-૬
* ૧૧૭	પાવાગદનો પ્રવાસ	"	૦-૧-૬

સ ૧૯૮૦

૧૧૮	શ્રીગમ	વિદ્યાર્થી વાચનમાગ શ્રેણી ૧	૦-૧-૬
૧૧૯	શ્રીકૃષ્ણ	"	,
૧૨૦	ભગવાન શુદ્ધ	"	,
૧૨૧	ભગવાન મહારી	"	,

ક્રમ	પુસ્તકનું નામ	અંશમાળા	પ્રિ મત
૧૨૨	વી દલુમાન	વિદ્યાર્થી વાચનમાળા એ પાઠ-૧	૦-૧-૩
૧૨૩	સની દમયતી		,
૧૨૪	ચાવતી ચદ્મુખ		,
૧૨૫	ગગન લાલુકા		,
૧૨૬	ભક્ત મુગ્ધામ		,
૧૨૭	નરસિંહ મહેતા		
૧૨૮	મીરાં દામ		
૧૨૯	લોકમાન્ય દિગ્ગ		
૧૩૦	જ્યોતી રાક્ષાસમર્યા	૭મી પ્રથમાળા	૩-૦
૧૩૧	ગિરજાલક્ષ્મીજીની વર્ગીકૃત વાદી		
૧૩૨	શ્રી વિજયધર્મનુગિ શ્રી વિજયવર્માનુગિ પ્રથમાળા		૦-૨-૬
૧૩૩	વિજયવર્માનુ મહાત્મા		૦-૦-૩

સ ૧૯૬૬

૧૩૪	આદ્યપિ વા મીઠી	નિવાની વાચનમાળા એ ૭મી ૦-૧-૩
૧૩૫	મહર્ષિ અગસ્ત્ય	
૧૩૬	દાનેશ્વરી મર્ગ	
૧૩૭	મહારથી અર્જુન	
૧૩૮	વીર અભિમન્યુ	,
૧૩૯	પિતૃભક્ત શ્રીચં	" "
૧૪૦	ચેતો	
૧૪૧	મહાત્મા તુલસીદાસ	
૧૪૨	શ્રી ગામઠુલ પાઠ-૩	
૧૪૩	સ્વામી નિવેદાન	" "
૧૪૪	સ્વામી ગમનીય	વિદ્યારથી વાચનમાળા ૩ ૭મી ૦-૧-૩
૧૪૫	શ્રીમદ્ રાજ્યદ્ર	,
૧૪૬	૫ મ નમોદત માતૃવિય	

ક્રમ	પુસ્તકનું નામ	અથવા	કિંમત
૧૪૭	મહામુનિ વર્ણિક	વિદ્યાર્થી વાચનમાળા ૩૨ ત્રીજી	૦-૧-૩
૧૪૮	દ્રોપદી		,
૧૪૯	વીર વિક્રમ	"	"
૧૫૦	ગાન ગોષ્ઠ	"	,
૧૫૧	મહાકવિ કાવિ રસ	"	"
૧૫૨	વીર દુગા રસ	,	"
૧૫૩	મહાગણા પ્રતાપ	,	"
૧૫૪	મિત્રીમયો સમૃત	,	"
૧૫૫	દાનવીર જગદુ		,
૧૫૬	સિદ્ધગણ જ્યોતિષ		,
૧૫૭	જગન્નગેડ		,
૧૫૮	વીર વિક્રમભાર્ગવ	"	"
૧૫૯	શ્રી એની બેસન્ટ	"	"
૧૬૦	વીર વિક્રમભાર્ગવ	,	૨-૬-૦
૧૬૧	જૈનસ્ત્રાવકજ્ઞાનમાળા ભા ૨ બુદ્ધિવૃદ્ધિ કર્પૂર અથવા અમૃત		
૧૬૨	નિમજ્જાશાસ્ત્ર શ્રી સુભાષી માનસાદિત્યમાળા		૦-૬-૦

અ ૧૯૯૨

૧૬૩	શ્રી ગંગાનન	વિદ્યાર્થી વાચનમાળા ૩૨ ત્રીજી	૦-૧-૩
૧૬૪	કાલિદેવ સ્વામી		"
૧૬૫	શ્રી દર્શન		,
૧૬૬	ગંગાકવિ જગન્નાથ		,
૧૬૭	ભક્ત નામદેવ	,	,
૧૬૮	જનપતિ સિનાથ	,	"
૧૬૯	સમર્થ શ્રી ગંગાનન	,	,
૧૭૦	ગુરુ નાનક	,	,
૧૭૧	મહાત્મા મહાત્મા		

ક્રમ	પુસ્તકનું નામ	અથ માળા	કિંમત
૧૭૨	ગૌગમ મહાપ્રભુ	વિદ્યાર્થી વાચનમાળા એ ચોથી	૦-૧-૩
૧૭૩	શ્રી નિમુવન સિ મળત	,	,
૧૭૪	શ્રી વિજયધર્મચરિત્ર	,	,
૧૭૫	ગાણુ ગાળેન્દ્રપ્રમા	,	,
૧૭૬	વગ્નુપાળેન્દ્રે ન્યાળ શ્રી સવાળ માગસાદિત્ય માળા		૦-૬-
૧૭૭	મહાગાળ મવાળગવ ગાધન્વાડ		૦-૧-
૧૭૮	શ્રીમત ગાળગિ		

મસાળરાવ ગાયકવાડ મવાળગિ ન્યપત્રની બટ ૦-૪-

૧૭૯ મહાગાળ કુમારપાળ વિદ્યાર્થી વાચનમાળા અ પાચમી ૦-૧-

૧૮૦ શ્રી હસ્તગ્રન્થ વિદ્યામાળા , ,

૧૮૧ મહાપિ ગોવિંદ ગનક , ,

૧૮૨ શ્રી ગોપાનકૃષ્ણ ગોખને , ,

૧૮૩ શ્રી જવાહરવાન તેલકુ

૧૮૪ શ્રી સુનાસચ્ચ મોમ

૧૮૫ તાગમડગ

૧૮૬ ભૂતસિદ્ધ

૧૮૭ શ્રી વિજયપાનસ્થાન ૦-૧-

મ ૧૮૮૮

૧૮૮ ગાળગા-માધુસૂત્રેન ૧-૮-૦

૧૮૯ કોમકા સમદ ભાગ ૧ નો ૦-૮-૦

૧૯૦ તપવિદ્યા ૦-૪-૦

અથવા પુસ્તકો મળવાનું ઠેકાણું —

ધી ન્યોતિ આર્પાય લી પાનકાર નાકા ભુમરાસ્ટ્રક સામે અમ ૧૫

